

**TOPLUMSAL PROTESTOLARDA SOSYAL MEDYANIN ETKİSİ: İRAN'DAKİ
#MAHSAAMİNİ PROTESTOLARI VE TWİTTER'IN ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

SeyedehFatemeH NOURAEI

Eskişehir 2025

**TOPLUMSAL PROTESTOLARDA SOSYAL MEDYANIN ETKİSİ: İRAN'DAKİ
#MAHSAAMİNİ PROTESTOLARI VE TWİTTER'IN ROLÜ**

SeyedehFatemeh NOURAEI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Naim ÇINAR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ocak 2025

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

SeyedehFatemeh NOURAEI'ın "**Toplumsal Protestolarda Sosyal Medyanın Etkisi: İran'daki #MahsaAmini Protestoları ve Twitter'in Rolü**" başlıklı tezi 15 ocak 2025 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Programında, yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Naim ÇINAR

.....

Üye: Dr.Öğr.Üy. Sezgin ATEŞ

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ezgi EYÜBOĞLU

.....

Prof. Dr. Nafiz Öncü CAN

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

TOPLUMSAL PROTESTOLARDA SOSYAL MEDYANIN ETKİSİ: İRAN'DAKİ #MAHSAAMİNİ PROTESTOLARI VE TWİTTER'IN ROLÜ

SeyedehFatemeh NOURAEI

Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Ana Bilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ocak 2025

Danışman: Doç. Dr. Naim ÇINAR

Bu araştırma, İran'daki #MahsaAmini hareketine odaklanarak sosyal medyanın, özellikle de Twitter'ın toplumsal protestoları şekillendirme ve desteklemedeki kritik rolünü incelemektedir. Mahsa Amini'nin 2022'deki trajik ölümüyle başlayan bu protestolar, Twitter'ın bir mobilizasyon, iletişim ve sistemik baskıyı belgeleme aracı olarak önemini vurgulamıştır. İranlı aktivistlerin ve kullanıcıların bakış açılarını inceleyen bu çalışma, hem aktivizmi kolaylaştıran hem de yanlış bilgilendirme ve devlet kontrolüne açık bir mecra olarak hareket eden sosyal medyanın ikilemli doğasını araştırıyor. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ve tematik analiz kullanan çalışma, Twitter'ın nasıl hızlı bilgi paylaşımını mümkün kıldığını, hashtag aktivizmini teşvik ettiğini ve küresel farkındalığı artırdığını ortaya koyuyor. Protestocular sansürü aşmak, bastırılmış sesleri yükseltmek ve adaletsizliklere uluslararası dikkat çekmek için platformdan yararlandılar. Ancak internet kısıtlamaları, dijital gözetim ve dezenformasyonun yaygınlaşması gibi zorluklar, yalnızca dijital platformlara güvenmenin sınırlarını ve risklerini ortaya çıkardı. Araştırma aynı zamanda İranlı protestocuların kısıtlayıcı koşullar altında görünürlük ve katılımı sürdürmek için kullandıkları gece sloganları ve grafiti gibi yaratıcı yöntemlerin de altını çiziyor. Çalışma ayrıca, Twitter'ın Elon Musk liderliğindeki gidişatına ilişkin endişelere değinerek sosyal medya platformlarının değişen doğasını ele alıyor ve platformun bilgi güvenilirliğindeki rolü hakkında yeni sorular ortaya atıyor. Dijital aktivizm üzerine daha geniş bir söyleme katkıda bulunan bu çalışma, sosyal medyanın otoriter bağlamlarda taban hareketleriyle nasıl kesiştiğine dair değerli içgörüler sunmaktadır. Bulgular, sosyal medyanın zorluklarını azaltırken etkili direniş için potansiyelini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan aktivistler ve politika yapımcılar için pratik öneriler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sosyal Medya Aktivizmi, #MahsaAmini Protestoları, Twitter'ın Protestolardaki Rolü, Dijital Mobilizasyon, Hashtag Aktivizmi

ABSTRACT

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON SOCIAL PROTESTS: #MAHSAAMINI PROTESTS IN IRAN AND THE ROLE OF TWITTER

SeyedehFatemeh NOURAEI Public

Relations and Advertising Major

Anadolu University Graduate School of Social Sciences,

January 2025 Advisor: Asst. Prof. Naim ÇINAR

This research explores the critical role of social media, particularly Twitter, in shaping and supporting social protests, with a focus on the #MahsaAmini movement in Iran. Sparked by the tragic death of Mahsa Amini in 2022, these protests highlighted Twitter's significance as a tool for mobilization, communication, and documenting systemic oppression. By examining the perspectives of Iranian activists and users, the study delves into the dualistic nature of social media, which acts both as a facilitator of activism and as a medium vulnerable to misinformation and state control. Using semi-structured interviews and thematic analysis, the study uncovers how Twitter enabled the rapid sharing of information, promoted hashtag activism, and fostered global awareness. Protesters leveraged the platform to bypass censorship, amplify suppressed voices, and draw international attention to injustices. However, challenges such as internet restrictions, digital surveillance, and the proliferation of disinformation revealed the limitations and risks of relying solely on digital platforms. The research also highlights the creative methods employed by Iranian protesters, such as nightly slogans and graffiti, to sustain visibility and engagement under restrictive conditions. Moreover, the study addresses the evolving nature of social media platforms, citing concerns about Twitter's trajectory under Elon Musk's leadership, which has raised new questions about the platform's role in information reliability. Contributing to the broader discourse on digital activism, this study provides valuable insights into how social media intersects with grassroots movements in authoritarian contexts. The findings offer practical recommendations for activists and policymakers aiming to maximize the potential of social media for effective resistance while mitigating its challenges.

Keywords: Social Media Activism, #MahsaAmini Protests, Role of Twitter in Protests, Digital Mobilization, Hashtag Activism

TEŞEKKÜR

Bu tez, İran'da Mahsa Amini protestolarının yaşandığı dönemde, her ne kadar o sırada ülkemde olmasam da, yürütüldü. Bu önemli konuyu akademik bir araştırma projesi olarak ele almak benim için hem bir sorumluluk hem de bir onurdu. Bu çalışmayla bir yandan konuyu derinlemesine araştırırken diğer yandan İranlı kadınlara destek olmayı ve onların haklarını savunmayı amaçladım. Bu süreçte yanımda olan çok değerli kişilere minnettarlığımı ifade etmek isterim.

Her şeyden önce, bu yolculuğun her aşamasında rehberliği, uzmanlığı ve sabrıyla beni destekleyen tez danışmanım Doç. Dr. Naim ÇINAR'a en derin teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin akıl hocalığı ve sarsılmaz desteği için gerçekten minnettarım.

Ayrıca, bu sürecin her aşamasında gerçek bir destek ve motivasyon sağlayarak her zaman yanımda olan sevgili arkadaşım Aysar J. J. YAHYA'ya da derinden teşekkür borçluyum. Onun teşviki ve yardımı olmasaydı, bu çalışmayı tamamlamak çok daha zor olurdu.

Ayrıca, her anımda yanımda olan, sevgi, sabır ve sarsılmaz desteğini esirgemeyen hayat arkadaşım Sadra'ya en içten şükranlarımı sunuyorum.

En önemlisi, bana her zaman inanan, beni destekleyen ve varlıklarıyla beni güçlendiren aileme, özellikle de sevgili annem ve babama en derin minnettarlığımı borçluyum. Onların sevgisi ve teşviki bu tezi mümkün kılan temeli oluşturdu.

Bu tez sadece benim başarım değil, tüm bu harika bireylerin katkı ve desteklerinin bir ürünüdür. Hepinize en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

ETKİ İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

11.02.2025

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

.....
SeyedehFateme NOURAEI

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

11/02/2025

Bu tezi hazırlarken ChatGPT üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından çeviri desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....
SeyedehFatemeh NOURAEI

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ETKİ İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
GÖRSELLER DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın problemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Çalışmanın Önemi.....	6
1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları	7
1.5. Çalışmanın Varsayımları	8
1.6. Tanımlar.....	9
2. LİTERATÜR.....	11
2.1. Sosyal Medya ve Toplumsal Hareketler	11
2.1.1. Sosyal medya.....	11
2.1.2. Toplumsal hareketler	13
2.1.3. Baskıcı rejimlerde güçlendirme aracı olarak sosyal medya platformları.....	14
2.1.4. Hashtag aktivizmi: dijital platformlar aracılığıyla toplumsal protestoları harekete geçirmek	15

2.2. Dijital Aktivizm ve Kamusal Söylem.....	18
2.2.1. Sosyal medyada toplumsal hareketlerin çerçevesi.....	18
2.2.2. Protesto anlatılarının şekillenmesinde yurttaş gazeteciliğinin rolü	19
2.2.3. Dijital Platformların Yerel Protestoların Küreselleşmesine Etkisi.....	21
2.3. MahsaAmini Protestoları ve Twitter	22
2.3.1. Twitter'ın #MahsaAmini protestolarının harekete geçirilmesindeki rolü	22
2.3.2. Bir belgeleme ve karşı anlatı aracı olarak twitter	23
2.3.3. MahsaAmini twitter’da karşılaşılan zorluklar ve sınırlamalar	24
2.3.4. Küresel dayanışma ve #MahsaAmini'nin uluslararası hareketler üzerindeki etkisi	25
2.4. İnternet Sansürü ve Aktivizm.....	26
2.4.1. İran'da sosyal medyaya devlet sansürü: zorluklar ve yanıtlar.....	26
2.4.2. Sansürü çiğnemek: İran'da aktivistlerin stratejileri.....	27
2.4.3. Protestolar sırasında internet sansürü ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişki.....	28
2.4.4. İran'daki protesto hareketlerinin kolaylaştırılmasında vpn'lerin ve dijital araçların rolü	29
2.4.5. İran'da sosyal medya ve ifade özgürlüğü mücadelesi.....	30
2.5. Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Medya ve Siyasi Hareketlerin Kesişimi.....	31
2.5.1. Sosyal medyada kadın aktivizmi: Bir vaka çalışması olarak #MahsaAmini protestoları.....	32
2.5.2. Sosyal medya ve cinsiyete dayalı protesto: İran aktivizminde kadınların rolü	32
2.5.3. Twitter'da toplumsal cinsiyet ve siyasi protestonun kesişimselliği.....	33
2.5.4. Baskıcı toplumlarda kadınların güçlendirilmesi için bir platform olarak sosyal medya.....	34
2.5.5. İran protestoları bağlamında sosyal medya aktivizminin cinsiyete dayalı dinamikleri	34

2.6. Örnek olay olarak #Mahsaamini protestoları	35
3. YÖNTEM	38
3.1. Araştırma Deseni	38
3.2. Örnekleme Stratejisi	39
3.2.1. Katılımcılar	41
3.3. Verilerin Toplanması	42
3.4. Veri Analiz Yöntemi	44
4. BULGULAR VE YORUM	53
4.1. Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular.....	53
4.2. Bir Katalizör Olarak Sosyal Medya.....	55
4.3 Dijital Aktivizmin Biçimleri.....	57
4.4. Hükümet Bastırma Taktikleri	59
4.5. Birlik ve Dayanışma.....	61
4.6. Dijital Protesto Alanındaki Zorluklar	63
4.7. Kültürel ve Sanatsal İfadeler	66
4.8. Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm	70
5. SONUÇ	88
5.1. Sonuçlar ve Tartışma	88
5.2. Öneriler.....	91
KAYNAKÇA	93
Ekler	

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1. Katılımcıların demografik bilgileri.....	42
Tablo 3.2. Tümevarımsal Tematik Analiz Sürecinin Özeti.....	46
Tablo 3.3: Mevcut araştırmada kullanılan bazı kodlara örnekler verilmektedir.....	47
Tablo 3.4. Braun ve Clarke (2006) iyi bir tematik analiz için 15 maddelik kontrol listesi.....	50
Tablo 4.1. Bu araştırmada tanımları ve kodlarıyla birlikte ele alınan ana temalar.....	54

GÖRSELLER DİZİNİ

	Sayfa
Görsel 4.1. Şervin Hajipur'un Baraye şarkısına.....	67
Görsel 4.2. İranlı kadınların başörtüsü yakması.....	68
Görsel 4.3. kadınların saç kesme sembolizminin grafik tasarımı.....	69
Görsel 4.4. İran'daki dilsel ve kültürel çeşitliliği	81

1. GİRİŞ

Sosyal medya, iletişimde ve toplumsal katılımı dönüştürerek, kamusal söylemin şekillenmesinde, bireysel ve toplumsal davranışların etkilenmesinde ve kolektif eylemin teşvik edilmesinde temel bir araç haline gelmiştir. Özellikle son yıllarda, Twitter gibi dijital platformlar, siyasi seferberlik, savunuculuk ve toplumsal adaletsizliklere ilişkin farkındalık yaratma bağlamında kritik bir alan olarak öne çıkmıştır. Bu platformlar, bireylere ve topluluklara geleneksel medyanın filtreleyici etkilerini aşarak, sansürlü anlatılar paylaşma ve ortak amaçlar doğrultusunda örgütlenme imkânı sunmaktadır. Hashtag aktivizminin yükselişi ise bu süreci daha da güçlendirmiş, yerel hareketlerin küresel düzeyde tanınmasını ve desteklenmesini sağlamıştır (Tüfekçi, 2017; Castells, 2012)

Bu tez, İran'daki #MahsaAmini protestolarına ve Twitter'ın bir mobilizasyon ve söylem platformu olarak rolüne özel bir vurgu yaparak sosyal medyanın toplumsal protestolar üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Eylül 2022'de başlayan protestoların ve bu çalışma için katılımcılarla yapılan görüşmelerin, sosyal medya platformu Twitter'ın 23 Temmuz 2023'te "X" olarak yeniden markalaşmasından ve ardından 17 Mayıs 2024'te twitter.com olan alan adının x.com olarak değiştirilmesinden önce gerçekleştiğini belirtmek önemlidir. Buna göre, analiz edilen olayların tarihsel bağlamıyla tutarlılığı korumak için bu tez boyunca platformdan "Twitter" olarak bahsedilmektedir.

İran'ın Sakız (Saqez) kentinde yaşayan 22 yaşındaki Kürt kadın Mahsa Amini, Eylül 2022'deki trajik ölümü sonrası direnişin sembolü ve küresel protestoların bir katalizörü haline gelmiştir. İran'ın ahlak polisi (Gasht-e Ershad) tarafından, kadınların saçlarını örtmelerini ve toplum içinde mütevazı bir şekilde giyinmelerini zorunlu kılan başörtüsü yasalarına uymadığı gerekçesiyle tutuklanmıştır. Raporlara göre, Amini, başörtüsünü "uygunsuz" bir şekilde taktığı ve saçının bir kısmını açıkta bıraktığı gerekçesiyle gözaltına alınmıştır (Amnesty International, 2022).

Polis gözetiminde olduğu sırada Amini'nin ağır fiziksel şiddete maruz kaldığı, bu nedenle komaya girdiği ve üç gün sonra yaşamını yitirdiği iddia edilmiştir. İranlı yetkililer ölümün önceden var olan bir sağlık sorunundan kaynaklandığını öne sürmüş, ancak görgü

tanıklarının ifadeleri ve sızdırılan tıbbi raporlar, ölüm nedeninin künt cisim travması olduğunu ortaya koymuştur (Human Rights Watch, 2022).

Mahsa Amini'nin ölümüyle İran'da başlayan protestolar, sosyal medyanın çağdaş toplumsal hareketlerdeki dönüştürücü rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Amini'nin gözüaltında yaşamını yitirmesinin ardından, #MahsaAmini ve #womanlifefreedom etiketi adalet, kadın hakları ve sistemik değişim taleplerinin sembolik bir ifadesi haline gelmiştir. Hareket, yalnızca birkaç gün içinde İran sınırlarını aşarak küresel bir boyuta ulaşmış ve milyonlarca insanın dikkatini çekmiştir. Özellikle Twitter, bu protestoların örgütlenmesinde, insan hakları ihlallerinin görsel kanıtlarının yayılmasında ve marjinalleştirilmiş bireylerin seslerinin duyulmasında kritik bir platform işlevi görmüştür. Literatürde bu tür dijital platformların, özellikle geleneksel medyanın devlet kontrolü altında olduğu veya sansürlendiği baskıcı rejimlerde, toplumsal hareketlere görünürlük sağlama açısından etkili olduğu ifade edilmektedir (Howard ve Hussain, 2013).

Mahsa Amini protestoları, sosyal medyanın hızlı mobilizasyonu ve küresel dayanışmayı kolaylaştırmadaki rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Aktivistler, protestoları koordine etmek, polis şiddetini belgelemek ve devlet kontrolündeki anlatılara meydan okumak için Twitter'ı etkin bir şekilde kullanmıştır. Platformun gerçek zamanlı yapısı, kullanıcıların olayları anında paylaşmasına imkân tanıyarak, destekçilerin harekete geçmesini sağlayan bir aciliyet ve farkındalık duygusu yaratmıştır. Hashtag aktivizmi, özellikle #MahsaAmini ve #womanlifefreedom etiketi aracılığıyla, destekçiler arasında bir topluluk duygusu oluşturmuş ve İranlı yetkililer üzerinde uluslararası baskı mekanizmaları kurulmasına katkı sağlamıştır (Bennett ve Segerberg, 2013).

Bu çalışma, #MahsaAmini protestolarında sosyal medyanın rolünü inceleyerek, Twitter'ın mobilizasyon, iletişim ve bilginin küresel yayılımı üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Boyd'un (2010) "Ağa Bağlı Kamular" teorik çerçevesini temel alarak dijital platformların merkezsiz toplumsal hareketleri nasıl mümkün kıldığını ve coğrafi ile kültürel sınırların ötesinde katılımı nasıl teşvik ettiğini ele almaktadır. Ayrıca, "Kullanımlar ve Doyumlar" teorisi (Blumler ve Katz, 1974) ışığında, #MahsaAmini etiketiyle etkileşimde bulunan kullanıcıların motivasyonlarını ve bu etkileşimlerin duygusal ve bilgisel tatmin boyutlarını analiz etmektedir.

Bu çalışma, #MahsaAmini protestolarının dinamiklerini analiz ederek, özellikle otoriter rejimlerde sosyal medya aktivizminin rolüne odaklanmakta ve bu alandaki literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir. Tüfekçi (2017), Castells (2015) ve Shirky (2011) gibi önde gelen akademisyenlerin çalışmalarını temel alan araştırma, sosyal medyanın devlet gücü ile vatandaş direnişi arasındaki ilişkiyi nasıl yeniden tanımladığına dair derinlemesine bir perspektif sunmaktadır. Araştırmanın bulguları, Twitter gibi platformların marjinalleştirilmiş sesleri görünür kılma ve dijital çağda toplumsal değişim süreçlerini hızlandırma potansiyelini ortaya koyacaktır.

1.1. Çalışmanın problemi

Dijital çağ, sosyal medyanın örgütlenme, mobilizasyon ve bilginin yayılımı açısından kritik bir araç haline gelmesiyle toplumsal hareketlerin ve protesto dinamiklerinin dönüşümüne önemli ölçüde katkıda bulunmuştur (Tüfekçi, 2017; Castells, 2012). Bu bağlamda, Twitter, sansürsüz anlatıların paylaşılması ve sınırları aşan dayanışmanın teşvik edilmesi için gerçek zamanlı ve küresel bir platform sunarak, aktivistler için merkezi bir iletişim aracı haline gelmiştir. Özellikle hashtag aktivizmi, İran'daki #MahsaAmini protestolarında olduğu gibi, yerel hareketlerin uluslararası düzeyde görünürlük kazanmasına olanak tanıyan önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Mahsa Amini'nin polis gözetimindeyken hayatını kaybetmesi, İran'da geniş çaplı bir öfkeye yol açarak adalet, kadın hakları ve sistemik reform talepleri doğrultusunda protestoların başlamasına neden olmuştur. #MahsaAmini etiketi hızla viral hale gelerek ulusal sınırları aşmış ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Twitter, bilginin hızlı yayılımı ve protestoların koordinasyonu için önemli bir araç olarak öne çıkarken, bu süreç aynı zamanda İran hükümetinin internet kısıtlamaları ve hareketi zayıflatmayı amaçlayan dezenformasyon kampanyaları gibi ciddi engellerle karşılaşmıştır (Howard ve Hussain, 2013; Bennett ve Segerberg, 2013).

Bu bağlamda, sosyal medyanın protestolardaki rolünün çift yönlü doğası kritik bir tartışma konusu olarak öne çıkmaktadır. Twitter gibi platformlar, marjinalleştirilmiş sesleri duyurmak ve insan hakları ihlallerini ortaya çıkarmak için güçlü araçlar sunarken, aynı zamanda yanlış bilgilendirme, devlet destekli propaganda ve protestolara ilişkin içeriğin erişimini sınırlayabilecek algoritmik önyargılar gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Literatürdeki çalışmalar, sosyal medya aktivizminin etkisinin, küresel

dayanışma potansiyeline rağmen, faaliyet gösterdiği siyasi, kültürel ve teknolojik bağlamlara bağlı olarak önemli ölçüde değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır (Shirky, 2011).

Mevcut literatür, geleneksel medyanın sıkı bir şekilde kontrol edildiği ve muhalefetin genellikle kriminalize edildiği otoriter rejimlerde dijital araçların protesto dinamikleri üzerindeki etkilerini anlama konusunda önemli bir boşluk bulunduğuna işaret etmektedir (Głowacka vd., 2021). Sosyal medyanın siyasi hareketler üzerindeki genel etkileri üzerine giderek artan bir literatür olsa da, #MahsaAmini gibi hashtag'lerin katılımcıları nasıl harekete geçirdiği, hareketin ivmesini nasıl koruduğu ve devletin muhalefeti bastırma çabalarına nasıl karşı koyduğu gibi özgül mekanizmalar sınırlı bir araştırma konusu olmuştur.

Bu çalışma, #MahsaAmini protestoları bağlamında Twitter'ın rolüne odaklanarak, platformun kolektif eylemi ve küresel farkındalığı nasıl kolaylaştırdığını incelemekte ve bu alandaki mevcut literatürdeki boşlukları doldurmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda, özellikle sansür ve devlet gözetimi gibi zorluklar karşısında aktivizm için sosyal medyaya olan bağımlılığın sınırlarını da ele almaktadır. Bu dinamikleri analiz eden çalışma, sosyal medyanın çağdaş toplumsal hareketlerdeki dönüştürücü fakat karmaşık rolüne ilişkin daha derin bir anlayış sağlamayı ve otoriter rejimler altında değişimi teşvik etmedeki etkinliğini daha kapsamlı bir şekilde değerlendirmeye katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, İran'daki #MahsaAmini protestolarına odaklanarak, sosyal medyanın, özellikle de Twitter'ın toplumsal protestolar üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Sosyal medyanın aktivizmdeki rolü, özellikle geleneksel protesto biçimlerinin baskı altına alındığı veya kısıtlandığı bağlamlarda giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu araştırma, #MahsaAmini protestoları sırasında Twitter'ın aktivistler tarafından nasıl kullanıldığını inceleyerek, dijital platformların siyasi olarak hassas ortamlarda destek mobilize etme, farkındalık yaratma ve protestoları organize etme araçları olarak nasıl işlev gördüğünü anlamaya katkıda bulunmaktadır. Özellikle dijital platformların muhalefeti dile getirme açısından kritik bir rol oynadığı otoriter rejimler

bağlamında, sosyal medya ve toplumsal hareketlerin kesişimi üzerine mevcut literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır.

Ayrıca, bu çalışmanın bulguları, hem aktivistler hem de politika yapıcılar için büyük bir öneme sahiptir. Protestocuların Twitter'da kullandıkları stratejileri analiz eden bu araştırma, sosyal medyanın siyasi katılım ve toplumsal değişim için bir araç olarak taşıdığı potansiyeli vurgulamakta ve gelecekteki dijital aktivizm için uygulanabilir içgörüler sunmaktadır. Çalışma, sosyal medya platformlarının ifade özgürlüğünü destekleme veya engellemedeki rolünü, aynı zamanda sansür, gözetim ve yanlış bilgilendirme gibi sorunlarla ilgili tartışmalara da ışık tutmaktadır. Sonuç olarak, bu araştırma yalnızca #MahsaAmini protestolarını daha iyi anlamamıza katkı sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda sosyal medyanın küresel ölçekteki sosyal adalet hareketlerinde kullanımına dair daha geniş çıkarımlar da sunmaktadır.

Bu çalışmada, katılımcıların #MahsaAmini protestoları sırasındaki deneyimlerini derinlemesine anlamak için yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılmıştır. Katılımcılar kartopu örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve protestoların örgütlenmesi ve harekete geçirilmesinde sosyal medya kullanımının ardındaki motivasyonların ortaya çıkarılmasına odaklanılmıştır. Araştırma özellikle protestolar sırasında Twitter gibi platformların rolünü ve bireylerin bu platformları kullanırken karşılaştıkları zorlukları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Veriler tematik analiz kullanılarak analiz edilmiş ve çalışma, İran gibi baskıcı rejimlerde sosyal medya kullanımı ve toplumsal protestolar arasındaki dinamiklere ışık tutarak dijital aktivizm literatürüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Bu genel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki alt sorulara cevap aranmıştır:

1. Başta Twitter olmak üzere sosyal medya kullanımı #MahsaAmini hareketi sırasında protestoların yayılmasına ve koordinasyonuna nasıl katkıda bulundu?
2. Mahsa Amini hareketi, sosyal medya ve dijital aktivizmin rolü açısından İran'daki önceki ayaklanmalardan hangi açılardan farklıydı?
3. Protestocuların sosyal medyayı bir örgütlenme ve iletişim aracı olarak kullanırken karşılaştıkları başlıca zorluklar ve sınırlamalar nelerdi ve bu zorlukların üstesinden nasıl gelindi?

4. İran hükümetinin internet kapatmaları ve kontrol önlemleri Mahsa Amini protestolarını harekete geçirmede ve sürdürmede sosyal medyanın etkinliğini nasıl etkiledi?
5. Mahsa Amini protestoları sırasında dijital aktivizm uluslararası farkındalığı ve İran hükümeti üzerindeki baskıyı ne ölçüde etkiledi?
6. Mahsa Amini hareketi sırasında protestocular sansürü aşmak ve dijital iletişimi sürdürmek için hangi araçları, teknolojileri veya stratejileri kullandı?

1.3. Çalışmanın Önemi

Literatür taraması, İran'daki #MahsaAmini protestoları bağlamında sosyal medyanın, özellikle de Twitter'ın rolüne odaklanan çalışmaların sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal medya ve siyasi aktivizm arasındaki genel ilişkiye dair araştırmalar mevcut olsa da, Twitter'ın İran'daki protestoların örgütlenmesini, yayılmasını ve protestolara katılımı nasıl kolaylaştırdığına dair derinlemesine analizler yetersiz kalmaktadır. Otoriter bir rejim bağlamında, Twitter'ın bu protestolardaki benzersiz rolünü inceleyen kapsamlı çalışmaların eksikliği, literatürdeki önemli bir boşluğu vurgulamakta ve araştırma için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Bu çalışma, #MahsaAmini protestoları sırasındaki bireysel deneyimlere odaklanarak, gerçek dünya verilerinden ve katılımcıların ilk elden anlatımlarından yararlanarak bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. İran'da ikamet eden ve protestolara katılan ya da protestolar sırasında sosyal medyada aktif olan bireylerle yapılan derinlemesine mülakatlar aracılığıyla bu çalışma, Twitter'ın hareketin gidişatını şekillendirmedeki rolüne dair yeni ve benzersiz bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda, sadece sosyal medyanın İran'daki toplumsal hareketler üzerindeki etkisini analiz etmeyi değil, aynı zamanda bu etkilerin bireyler tarafından nasıl algılandığını ve deneyimlendiğini de araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırma, protestocuların örgütlenme, bilgi paylaşımı ve farkındalık yaratma süreçlerinde Twitter'ı nasıl etkin bir şekilde kullandıklarını analiz ederek, sosyal medyanın çağdaş siyasi hareketler üzerindeki etkisinin daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, hükümetin sosyal medyaya erişimi kısıtlama girişimleri ve buna yönelik tepkilerin incelenmesi, devlet kontrol mekanizmaları ile dijital aktivizm arasındaki karmaşık ilişkinin çözümlemesine yönelik değerli bilgiler sunacaktır. Bu bağlamda çalışma, İran'daki toplumsal protestolarda sosyal

medyanın oynadığı rolü derinlemesine ele almanın yanı sıra, sosyal medyanın toplumsal hareketlerin mobilizasyonundaki etkinliğini anlamaya yönelik gelecekteki araştırmalara yol gösterici bir perspektif sağlamayı hedeflemektedir.

1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımını benimseyerek, veri toplama sürecinde birincil yöntem olarak yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanmaktadır. Ancak, kullanılan küçük örneklem büyüklüğü, daha geniş bir nüfusu temsil etmekte yetersiz kalmakta ve bu durum araştırmanın bulgularının genellenebilirliğini sınırlayan önemli bir kısıtlama oluşturmaktadır. Ayrıca, araştırma aşağıdaki faktörler tarafından sınırlanmıştır:

- Bu araştırma, sosyal medya platformlarından yalnızca Twitter ile sınırlıdır.
- Çalışma, #MahsaAmini protestoları sırasında İran'da ikamet eden kullanıcıları kapsamaktadır.
- Araştırma, protestolar öncesinde bir Twitter hesabına sahip olan veya protestoların başlamasının ardından bir hesap oluşturan bireylere odaklanmaktadır.
- Çalışma, #MahsaAmini protestoları süresince sosyal medyada aktif olarak yer alan ya da bu protestolara fiziksel olarak katılım sağlayan kullanıcılarla sınırlandırılmıştır.

Bu çalışmanın bazı sınırlamaları bulunmaktadır. İlk olarak, yalnızca sosyal medya platformu Twitter'a odaklanmaktadır. Bu nedenle, protestolar sırasında diğer sosyal medya platformlarının (örneğin Instagram, Telegram) oynadığı roller bu araştırmanın kapsamı dışındadır. Sonuç olarak, bulgular Twitter'da yürütülen faaliyetlerin özel bağlamı içinde yorumlanmalıdır.

Araştırma, #MahsaAmini protestoları sırasında İran'da ikamet eden bireylerle sınırlıdır. Katılımcılar arasında protestolardan önce Twitter hesabı olanların yanı sıra protestoların başlamasının ardından hesap açan kişiler de yer almaktadır. Çalışma, protestolara fiziksel olarak aktif bir şekilde katılan ya da sosyal medya katılımı yoluyla destek veren kişilerle sınırlıdır.

Katılımcıların yaşları 18 ila 60 arasında değişmektedir ve aşağıdaki gibi kuşak

kategorilerinde analiz edilmiştir:

Z Kuşığı (1996-2015 doğumlular),

Y Kuşığı (Millennials) (1977-1995 doğumlular),

X Kuşığı (1965-1976 doğumlular),

Baby Boomers (1946-1964 doğumlular).

Ayrıca, katılımcılar meslekleri ve eğitim geçmişleri bakımından da çeşitlilik göstermektedir. Örnekleme lise mezuniyetinden lisans ve lisansüstü derecelere kadar değişen eğitim seviyelerine sahip öğrenciler, akademisyenler, serbest meslek sahipleri ve çeşitli sektörlerden profesyoneller yer almaktadır. Bu çeşitlilik değerli içgörüler sağlarken, çalışma bu gruplar arasında karşılaştırmalı analizler yapmayı amaçlamamakta, bunun yerine genel eğilimleri tespit etmeye çalışmaktadır.

Araştırmada nitel veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılmıştır. Toplanan veriler yazıya dökülmüş ve tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiş, temalar altında kategorize edilmiştir. Ancak çalışmanın nitel doğası ve sınırlı sayıda katılımcı olması, bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır.

Son olarak, çalışma yalnızca #MahsaAmini protestoları sırasında Twitter'da yürütülen dijital faaliyetlere odaklanmaktadır. Protestolar sonrası sosyal medya kullanımı ve bu süreçlerin uzun vadeli etkileri bu araştırmanın kapsamı dışındadır. Ayrıca, görüşmelerden toplanan veriler büyük ölçüde katılımcıların kişisel deneyimlerine ve algılarına dayandığından, bulguları tüm protestoculara genellemek pratik değildir.

1.5. Çalışmanın Varsayımları

Bu çalışmanın varsayımları, #MahsaAmini protestolarındaki sosyal medyanın rolüne ilişkin anlayışı şekillendiren kültürel ve sosyal dinamikler gibi çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Temel varsayım, sosyal medya platformlarının, özellikle Twitter'ın, bireylerin protestolara katılma kararları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğudur. Bunun yanı sıra, sosyal medyanın katılımcıların farkındalık düzeylerini, motivasyonlarını ve hem çevrimiçi hem de fiziksel olarak harekete katılımlarını şekillendirmede önemli bir rol oynadığı öngörülmektedir.

Ayrıca, bu çalışmada sosyal medyada aktif olan kullanıcıların protestolar sırasında gerçek zamanlı bilgiye erişim sağladıkları ve bu durumun fiziksel olarak protestolara katılma kararları üzerinde etkili olduğu varsayılmaktadır. Bunun yanı sıra, Twitter’da paylaşılan eylem çağrıları ve bilgilendirici içeriklerin, bireylerin çevrimdışı protestolara katılım motivasyonuna doğrudan katkıda bulunduğu öngörülmektedir.

Bu araştırma, #MahsaAmini protestoları sırasında İranlı kullanıcıları inceleme odağına aldığı için, katılımcıların söz konusu dönemde İran’da ikamet ettikleri ve İran’daki siyasi ve sosyal bağlamın çevrimiçi ve çevrimdışı davranışlarını önemli ölçüde etkilediği varsayılmaktadır. Ayrıca, bu bireylerin protestoları takip etmek ve bu süreçte katılmak için Twitter’ı birincil platform olarak zaten bildikleri ya da aktif bir şekilde kullandıkları öngörülmektedir.

Son olarak, bu çalışma, sosyal medyanın protestolara katılım üzerindeki etkisinin, Twitter üzerinden paylaşılan belirli içerik, çerçeveleme stratejileri ve eylem çağrılarının kaynaklandığını varsaymaktadır. Sosyal medya platformlarında paylaşılan içeriğin, yalnızca çevrimiçi aktivizmi teşvik etmekle kalmayıp, aynı zamanda gerçek dünyadaki eylemleri destekleyecek ve kullanıcıları fiziksel olarak protestolara katılmaya motive edecek kadar güçlü olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Medya Aktivizmi: Sosyal medya aktivizmi, sosyal medya platformlarının farkındalık oluşturmak, desteği harekete geçirmek ve sosyal ile siyasi hedeflere katılımı teşvik etmek amacıyla kullanılmasını ifade eder (Kavada, 2020). Bu çalışma bağlamında, sosyal medya aktivizmi, Twitter gibi platformların #MahsaAmini protestoları sırasında bireyler tarafından mesaj iletmek, etkinlikler organize etmek ve protestocuların seslerini duyurmak için nasıl kullanıldığını incelemektedir.

Dijital Protesto Seferberliği: Dijital protesto seferberliği, bireylerin çevrimiçi platformlar aracılığıyla fiziksel protestolara katılmak üzere örgütlenmesi ve bir araya getirilmesi sürecini tanımlar (Tüfekçi, 2017). Bu çalışmada, sosyal medyanın, özellikle Twitter’ın, #MahsaAmini protestolarına katılan bireylerin mobilizasyonunu nasıl kolaylaştırdığı ve çevrimiçi kullanıcıları çevrimdışı eyleme teşvik ettiği incelenmektedir.

Protestolara Katılımda Sosyal Medya Etkisi: Bu kavram, eylem çağrıları, bilgi paylaşımı ve görsel materyaller gibi sosyal medya içeriğinin, bireylerin protestolara katılma kararlarını etkileme derecesini ifade eder (Boulianne, 2015). Bu araştırma bağlamında, Twitter'ın anlatıları şekillendirme ve bilgi yayma konusundaki rolünün, bireylerin protestolara fiziksel katılım kararlarını nasıl etkilediği incelenmektedir.

Hashtag Aktivizmi: Hashtag aktivizmi, sosyal medya platformlarında hashtag'lerin sosyal meseleleri vurgulamak, farkındalık oluşturmak ve genellikle kolektif eylemi teşvik etmek amacıyla kullanılması olarak tanımlanır (Goswami, 2017). Bu bağlamda, çalışmada #MahsaAmini hashtag'inin protesto hareketini güçlendirme, farkındalığı artırma ve bireyleri hem çevrimiçi hem de çevrimdışı bir araya getirme konusundaki etkisi ele alınmaktadır.

Sanal Protesto Katılımı: Sanal protesto katılımı, bireylerin fiziksel protestolara katılmaksızın çevrimiçi platformlarda tartışmalara katılması, içerik paylaşması veya sosyal medyada bir davayı savunması sürecini ifade eder (Gonzalez-Bailon, ve diğerleri 2013). Bu araştırma, #MahsaAmini protestoları sırasında Twitter'da gerçekleşen sanal katılımın rolünü ve bu katılımın fiziksel protestolara etkisini incelemektedir.

Sosyal Medya Mobilizasyon Ağları: Sosyal medya mobilizasyon ağları, sosyal hareketleri desteklemek amacıyla sosyal medya platformları üzerinden bir araya gelen çevrimiçi topluluklar ve gruplar olarak tanımlanmaktadır (Van Laer ve Van Aelst, 2010). Bu araştırma bağlamında, bu ağların #MahsaAmini protestolarının örgütlenmesi, bilgi akışının sağlanması ve destek mobilizasyonunda, özellikle Twitter platformu aracılığıyla, kritik bir rol oynadığı vurgulanmaktadır.

Sosyal Medyanın Hükümet Kontrolü: Sosyal medyanın hükümet kontrolü, devlet yetkililerinin muhalefeti bastırmak amacıyla sosyal medya platformlarını izleme, kısıtlama veya sansürleme amacıyla yürüttüğü politikaları ifade etmektedir (MacKinnon, 2012). Bu çalışma, #MahsaAmini protestoları sırasında İran hükümetinin sosyal medya üzerindeki kısıtlamalarının etkisini incelemekte ve bu tür müdahalelerin Twitter gibi platformlardaki bilgi akışı ve kullanıcı katılımı üzerindeki etkilerini analiz etmektedir.

2. LİTERATÜR

2.1. Sosyal Medya ve Toplumsal Hareketler

2.1.1. Sosyal medya

Dijital çağda sosyal medya, işletmelerin, kuruluşların ve sosyal hareketlerin işleyişini yeniden şekillendirerek çok çeşitli alanlarda dönüştürücü bir güç haline gelmiştir. Web 2.0 teknolojilerinden yararlanan sosyal medya, kullanıcı tarafından üretilen içeriği, etkileşimleri ve ağ oluşturmayı kolaylaştırarak, işletmelerin tüketici davranışlarını analiz etmesine, hedef kitlelerle etkili bir şekilde iletişim kurmasına ve marka kimliği oluşturmaya olanak tanımaktadır (Kaplan, A., ve Mazurek, G, 2018). Sosyal ağ siteleri, bloglar ve içerik paylaşım toplulukları gibi platformlar, kullanıcıların bilgi oluşturma, paylaşma ve değiştirme süreçlerine katılımını sağlayarak sosyal medyayı modern iletişim stratejilerinin vazgeçilmez bir unsuru haline getirmiştir (Zeng, 2013). Şirketler, sosyal medya platformlarını giderek artan bir şekilde pazarlama stratejilerine ve müşteri etkileşim politikalarına entegre etmekte ve bu durum, sosyal medyanın kurumsal büyüme ve inovasyon üzerindeki önemine işaret etmektedir (Högberg, 2018).

Sosyal medya, yalnızca iş dünyasındaki rolüyle sınırlı kalmayıp, siyasi söylem, mobilizasyon ve kolektif kimlik oluşumu için bir platform sunarak toplumsal hareketler açısından kritik bir araç haline gelmiştir (Lee, 2020). Twitter ve Facebook gibi platformlar, Arap Baharı ve Occupy Hareketi gibi küresel ölçekte dikkat çeken hareketlerde önemli bir rol oynamış; aktivistlere protestolar organize etme, mesajlarını güçlendirme ve davalarına uluslararası düzeyde farkındalık yaratma imkânı sağlamıştır (Kidd & McIntosh, 2016). Literatürde, sosyal medya kullanımının toplumsal hareketlere katılma niyetiyle pozitif bir ilişkiye sahip olduğu; özellikle sosyal sermayenin farklı gruplar arasında bağ kurmayı teşvik ederek bu ilişkiyi güçlendirdiği belirtilmektedir (Hwang ve Kim, 2015). Ancak, sosyal medyanın çevrimiçi aktivizmi somut sosyal değişimlere dönüştürmedeki etkisi, akademik çevrelerde tartışmalı bir konu olmaya devam etmekte; bu platformların dönüştürücü potansiyeline yönelik hem iyimser hem de şüpheli yaklaşımlar ortaya konulmaktadır (Brown vd., 2021).

Sosyal medyanın hem iş dünyası hem de toplumsal hareketler için bir katalizör olarak üstlendiği ikili rol, kamusal söylem ve etkileşim üzerindeki derin etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Geleneksel medyadan farklı olarak sosyal medya, geniş coğrafi sınırların

ötesine geçerek gerçek zamanlı iletişimi kolaylaştırmakta ve kullanıcı katılımını teşvik etmektedir (Mundt vd., 2018). Bu demokratikleşmiş iletişim ortamı, bireylerin hem tüketici hem de içerik üreticisi olarak rol aldığı ve merkezi olmayan bilgi paylaşımına katkıda bulunduğu “ağ toplumu” anlayışıyla uyum içindedir (Tüfekçi, 2017). Sosyal medya platformlarının temelinde yer alan algoritmalar, kullanıcıya özel içerik sunarak mesajların hedef kitlelerde daha etkili bir şekilde yankı bulmasını sağlamakta ve marjinalleştirilmiş toplulukların ana akım medyayı atlayarak kendi anlatılarını güçlendirmelerine olanak tanımaktadır (Bang vd., 2021).

Ağ toplumu, küresel ölçekte iletişim, organizasyon ve sosyal dinamikleri şekillendiren birbirine bağlı dijital altyapılara olan bağımlılığı ile karakterize edilir. Van Dijk'in de ifade ettiği gibi bu kavram, sanayi çağının tipik hiyerarşik ve merkezi yapılarından, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemelerin sağladığı merkezi olmayan ve akışkan ağlara geçişi vurgulamaktadır. Bu ağlar yalnızca bireyleri, grupları ve kuruluşları birbirine bağlamakla kalmıyor, aynı zamanda coğrafi sınırların ötesinde gerçek zamanlı etkileşimlere olanak tanıyarak bilgi akışını yeniden tanımlıyor. Geleneksel iletişim biçimlerinin aksine ağ toplumu, bireylerin aynı anda hem içerik üreticisi hem de tüketicisi olarak hareket edebildiği katılımcı bir ortamı teşvik ederek demokratikleştirilmiş bir bilgi ve fikir alışverişini desteklemektedir. Ancak bu çerçeve aynı zamanda dijital uçurumların devamlılığı ve görünürde merkezi olmayan sistemlerde merkezi kontrol potansiyeli gibi kritik zorlukları da ortaya koymakta ve ağların toplumsal aktörleri güçlendirme ve kısıtlama konusundaki ikili potansiyelini vurgulamaktadır (Van Dijk, 2006).

Bununla birlikte, sosyal medyanın bağlanabilirlik ve anıdalık gibi avantajları, beraberinde önemli zorluklar da getirmektedir. Bilginin hızla yayılmasını sağlayan bu özellikler, yanlış bilgilerin dolaşımını kolaylaştırabilmekte ve bireylerin çoğunlukla mevcut inançlarını pekiştiren görüşlere maruz kaldığı yankı odalarının oluşumuna neden olabilmektedir (Bozarth & Budak, 2022). Bu dinamikler, sosyal medyanın otantik ve kapsayıcı bir kamusal söylemi desteklemedeki rolünü karmaşık hale getirmekte ve bu platformların hem güçlü yönlerinin hem de sınırlamalarının daha derinlemesine anlaşılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sosyal medya, hem işletmelerin hem de toplumsal hareketlerin çıkarları arasında köprü kuran ve bu aktörlerin paydaşlarıyla etkileşim biçimlerini yeniden şekillendiren

çok yönlü bir araç olarak işlev görmektedir. İster marka oluşturma ister toplumsal aktivizm amaçlı olsun, sosyal medya, dijital çağda katılım, hikaye anlatımı ve güç ilişkilerinin müzakeresi için vazgeçilmez bir platform olmayı sürdürmektedir.

2.1.2. Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketler, toplumsal normlar, yapılar ve değerlerdeki değişiklikleri teşvik etmeyi veya bunlara direnmeyi amaçlayan kolektif, organize çabalardır. Tarihsel olarak bu hareketler, mevcut güç dinamiklerine meydan okumak ve değişimi savunmak için protestolar, oturma eylemleri ve yürüyüşler gibi fiziksel yöntemlere dayanmıştır (McCaughey & Ayers, 2003). Ancak dijital çağın gelişiyle birlikte hareketler dijital platformları giderek daha fazla entegre etmiş, erişim alanlarını genişletmiş ve bireyleri farklı coğrafi ve kültürel sınırların ötesine bağlamıştır (Duarte, 2017).

Toplumsal hareketleri destekleyen teorik çerçeveler kolektif kimlik, çerçeveleme ve kaynak mobilizasyonunu vurgulamaktadır. Kolektif kimlik, katılımcılar arasında ortak amaç ve aidiyeti teşvik etmek için gereklidir ve bu da hareketlerin sürdürülebilirliğini destekler (Gerbaudo, 2012). Çerçeveleme, anlatıların oluşturulmasını ve hedeflerin daha geniş kitlelerde yankı uyandıracak şekilde sunulmasını içerir ve hareketin hedeflerini daha ilişkilendirilebilir ve acil hale getirir (Xiong vd., 2019). Kaynak seferberliği ise hareketin hedeflerine ulaşma kapasitesini artırmak için finansman, ağlar ve örgütsel beceriler gibi maddi ve manevi varlıklardan yararlanmaya odaklanır (Barassi, 2015).

Dijital platformlar, gerçek zamanlı iletişim, ulus ötesi dayanışma ve yenilikçi mesajlaşma teknikleri sağlayarak toplumsal hareketlerin işleyişinde devrim yaratmıştır. MeToo ve #FridaysForFuture gibi etiketler, dijital araçların coğrafi ve kültürel engelleri aşarak yerel sorunları nasıl küresel bir öneme kavuşturabildiğini göstermektedir. Bu platformlar aynı zamanda farklı kitlelerin ilgisini çeken ve hareketlerin erişimini artıran görsel olarak etkili ve duygusal olarak zorlayıcı anlatıların oluşturulmasına da olanak sağlamaktadır (Kidd, 2019; Treré, 2019).

Bununla birlikte, dijital aktivizmin etkililiğine ilişkin zorluklar da yok değil. Eleştirmenler, beğeniler ve paylaşımlar gibi yüzeysel çevrimiçi katılımı karakterize edilen “slacktivism” olgusunun, sanal katılımı önemli çevrimdışı eyleme dönüştürmede başarısız olarak hareketlerin etkisini azaltabileceğini savunmaktadır (Morozov, 2010). Bu endişelere rağmen, dijital araçlar marjinalleştirilmiş sesleri güçlendirerek kolektif eylem

ve savunuculuk için yeni fırsatlar yaratmıştır. Geleneksel yöntemleri dijital yeniliklerle birleştiren çağdaş hareketler, gelişen sosyal zorlukları ele alan ve küresel bir kitlede yankı uyandıran dinamik stratejiler yaratmaktadır.

2.1.3.Baskıcı rejimlerde güçlendirme aracı olarak sosyal medya platformları

Baskıcı rejimlerde, bağımsız gazetecilik, mitingler veya geleneksel muhalefet biçimlerinin sıklıkla sansür, sindirme ya da şiddet yoluyla bastırıldığı durumlarda, sosyal medya güçlenme ve direnişin temel araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır (Bang ve diğerleri, 2021). Twitter, Facebook ve WhatsApp gibi dijital platformlar, aktivistlere ve marjinal gruplara, devlet kontrolündeki medya kanallarını aşarak güvenli iletişim kurma, eylemleri gerçek zamanlı koordine etme ve yerel mücadelelere yönelik küresel farkındalık yaratma imkanı sunmaktadır (Jenzen ve diğerleri, 2021). Bu platformlar, ifade özgürlüğüne düşman olan ortamlarda dahi, protestoların örgütlenmesi, bilginin yayılması ve toplumsal şikayetlerin ifade edilmesi için kritik fırsatlar sağlamaktadır (Gray-Hawkins, 2018).

Arap Baharı, sosyal medyanın muhalefeti mobilize etme ve devlet propagandasını dengelemedeki dönüştürücü rolüne dair çarpıcı bir örnek sunmaktadır. Mısır ve Tunus'taki aktivistler, gösterileri organize etmek, anlık güncellemeleri paylaşmak ve #Jan25 gibi hashtag'ler aracılığıyla yerel ve uluslararası destek sağlamak için Twitter gibi platformları etkin bir şekilde kullanmışlardır (Bang ve diğerleri, 2021). Protesto görselleri, sloganlar ve canlı güncellemelerin yayılmasını kolaylaştıran sosyal medya, sadece sahadaki aktivistleri birbirine bağlamakla kalmamış, aynı zamanda mücadelelerini küresel düzeyde görünür kılarak otoriter rejimler üzerinde dış baskı oluşturmuştur (Jost ve diğerleri, 2018).

Sosyal medyada görsel dokümantasyonun gücü, baskıcı bağlamlarda özellikle belirgin hale gelmektedir. Instagram ve YouTube gibi platformlar, aktivistlere insan hakları ihlallerini, polis şiddetini ve diğer devlet baskısı biçimlerini belgeleme ve geniş kitlelere ulaştırma imkanı sunmaktadır (Gray-Hawkins, 2018). Örneğin, Türkiye'deki Gezi Parkı protestoları sırasında, Twitter ve diğer sosyal medya platformları, polis şiddetinin görüntü ve videolarını yaygınlaştırmada kritik bir rol üstlenmiş ve protestoları itibarsızlaştırmayı hedefleyen hükümet söylemlerine karşı bir karşı duruş sağlamıştır (Jenzen ve diğerleri, 2021). Bu dijital belgeler, yalnızca yerel düzeyde dayanışmayı

güçlendirmekle kalmamış, aynı zamanda uluslararası farkındalık ve destek oluşturarak sosyal medyanın muhalif sesleri yükseltme potansiyelini de ortaya koymuştur.

Sosyal medyanın güçlendirme potansiyeline rağmen, baskıcı rejimlerde bu platformların kullanımı çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Hükümetler, muhalefeti bastırmak amacıyla giderek artan bir şekilde sosyal medya platformlarını manipüle etmektedir. Yanlış bilgilendirme kampanyaları, propaganda içerikleri ve aktivist anlatılarını sulandırmak için tasarlanmış bot hesaplar, bu bağlamda en sık kullanılan yöntemler arasında yer almaktadır (Bozarth & Budak, 2022). Ayrıca, otoriter rejimlerin muhalifleri tespit etmek ve hedef almak için sosyal medyayı gözetim aracı olarak kullanması, bu platformların aktivizm için güvenli alanlar olarak işlevini ciddi şekilde zayıflatmaktadır (Fominaya, 2022).

Bunun yanı sıra, muhalefetin birincil aracı olarak sosyal medyaya aşırı bağımlılık, bu platformların sürdürülebilirliği ve kapsayıcılığı hakkında soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Sosyal medya, iletişim ve koordinasyonu kolaylaştırırken, internete erişim ve dijital okuryazarlık konularındaki eşitsizlikler, belirli grupların toplumsal hareketlere katılımını sınırlayabilmektedir (Tüfekçi, 2017). Bu dijital uçurum, hareketlerin anlatılarında temsiliyet boşlukları yaratarak, bu anlatıların teknolojiye daha iyi erişimi olan grupların perspektiflerine doğru çarpıtılmasına neden olabilmektedir (Bozarth & Budak, 2022).

Sosyal medyanın baskıcı rejimlerdeki rolü, sahip olduğu güçlü etkilerle vazgeçilmez bir araç olmaya devam etmektedir. Bu platformlar, bilgiye erişimi demokratikleştirerek ve direniş için alternatif alanlar oluşturarak, dijital çağda muhalefetin örgütlenme ve mobilizasyon biçimlerini köklü bir şekilde dönüştürmüştür (Jenzen vd., 2021). Özellikle baskıcı koşullar altında faaliyet gösteren marjinal gruplar ve aktivistler için sosyal medya, devletin güç yapılarına meydan okumak ve kolektif eylemi teşvik etmek açısından kritik bir işlev üstlenmektedir (Bang vd., 2021).

2.1.4. Hashtag aktivizmi: dijital platformlar aracılığıyla toplumsal protestoları harekete geçirmek

Hashtag aktivizmi, sosyal medyanın toplumsal hareketler üzerindeki dönüştürücü etkisinin önemli bir bileşeni olarak, karmaşık toplumsal meseleleri, katılımcıları birleştiren ve küresel dikkat çeken basit ve akılda kalıcı ifadelerle dönüştürmüştür.

BlackLivesMatter, #ClimateActionNow ve #MeToo gibi etiketler, farklı toplulukları ortak hedefler etrafında bir araya getirerek büyük ölçekli mobilizasyonu kolaylaştıran dijital semboller haline gelmiştir (Mundt, Ross ve Burnett, 2018). Bu kısa ve öz ifadeler, katılımı işaret eden ve bireyleri daha geniş kolektif kimliklerle birleştiren işaret levhaları olarak işlev görmekte, aktivizmi internet erişimi olan herkes için erişilebilir kılmaktadır.

Hashtag aktivizminin gücü, katılımı demokratikleştirme ve aksi takdirde duyulmayacak sesleri yükseltme kapasitesinde yatmaktadır. Genellikle fiziksel varlık ya da büyük kaynaklar gerektiren geleneksel aktivizmin aksine, hashtag aktivizmi coğrafî, sosyal ve ekonomik sınırları aşarak bireylerin asgari engellerle bir harekete katkıda bulunmalarını sağlamaktadır. Örneğin, bireyler, bir hareketin hashtag'ıyla etiketlenmiş içeriği paylaşarak, beğenerek veya yeniden paylaşarak mesajın daha geniş kitlelere ulaşmasına yardımcı olabilir ve görünürlüğü artırarak katılımı teşvik eden bir kartopu etkisi yaratabilir (Pradhana & Tania, 2021). Bu şekilde aktivizmin demokratikleşmesi, özellikle ABD'deki polis şiddetine karşı yerel bir hareketin hızla sistemik ırkçılığa karşı uluslararası bir kampanyaya dönüşmesinde belirgin olarak gözlemlenmiştir. Dünyanın farklı bölgelerindeki sosyal medya kullanıcıları, kendi yerel adaletsizliklerine dikkat çekmek amacıyla bu etiketi benimseyerek dijital platformların yerel sorunları nasıl küresel fenomenlere dönüştürebileceğini gözler önüne sermiştir.

Hashtag aktivizminin görsel ve anlatısal gücü, etkinliğinde kritik bir rol oynamaktadır. Instagram ve Twitter gibi platformlar, kullanıcıların hashtag'leri ilgi çekici görseller, duygusal dil ve kitlelerde kişisel düzeyde yankı uyandıran kullanıcı tarafından oluşturulmuş içeriklerle birleştirmesine olanak tanır. Örneğin, Greta Thunberg'in öncülük ettiği #FridaysForFuture hareketi, çevresel eylemin aciliyetini vurgulamak için gençlerin öncülük ettiği iklim protestolarının çarpıcı görsellerini kullanmış ve iklim değişikliğini acil ilgi gerektiren bir nesil krizi olarak çerçevelemiştir (Lutkenhaus, Jansz ve Bouman, 2019). Bu görsel anlatılar, sadece dikkat çekmekle kalmayıp, aynı zamanda empati ve dayanışmaya ilham vererek hareketin etkisini daha da güçlendirmektedir.

Hashtag aktivizminin önemli avantajlarının yanı sıra eleştirilen yönleri de bulunmaktadır. Başlıca sınırlamalardan biri, çevrimiçi katılımın yüzeysel kalması ve anlamlı çevrimdışı eyleme dönüşmemesiyle ilgili olarak "klikativizm" olarak adlandırılan eğilimdir (Fominaya, 2022). Hashtag'ler farkındalık yaratabilir ve tartışmaları tetikleyebilirken, eleştirmenler bu tür aktivizmin uzun vadeli sürdürülmesi veya somut

politika değişikliklerine yol açacak yapısal mekanizmalar içermediğini savunmaktadır. Örneğin, #MeToo hareketi cinsel taciz ve saldırı konularına küresel dikkat çekerken, çevrimiçi desteğin işyeri kültürlerinde veya yasal çerçevelerde sistemik değişimlere dönüştürülmesinin birçok bölgede zor olduğu kanıtlanmıştır (Hansson, Sveningsson ve Ganetz, 2021).

Ayrıca, hashtag aktivizminin etkinliği çoğu zaman dijital platformların kendileri tarafından engellenebilmektedir. Algoritmalar, trend olan hashtag'lere öncelik verir, ancak bu durum, hashtag'lerin ilgisiz ya da karşıt gruplar tarafından sahiplenilmesine ve hareketin mesajının sulandırılmasına yol açabilir (Bozarth & Budak, 2022). Bunun yanında, hashtag'ler, yanlış bilgi yayan veya söylemi bozan botlar ve troller gibi kötü niyetli aktörler tarafından ele geçirilebilir, bu da tutarlı ve etkili bir anlatı oluşturma çabalarını daha da karmaşıklaştırmaktadır.

Sosyal medyanın zamansal doğası da bazı zorluklar yaratmaktadır. Hashtag'ler genellikle viral trendleri takip eder, görünürlükleri ve etkileşimleri kısa bir süre için zirveye ulaşır ve ardından kullanıcılar başka konulara yöneldikçe azalır. Bu geçici dikkat süresi, hareketlerin ivme kazanma ve uzun vadeli hedeflere ulaşma yeteneğini engelleyebilir. Örneğin, 2014 yılında kaçırılan Nijeryalı kız öğrencilerin serbest bırakılmasını talep etmek amacıyla başlatılan #BringBackOurGirls hareketi uluslararası ilgi görmüşken, kızların çoğu kaybolmuş olsa da hareketin görünürlüğü zamanla azalmıştır (Fominaya, 2022).

Bu eleştirilere rağmen, hashtag aktivizmi dijital çağda toplumsal protestoları harekete geçirmek için güçlü bir araç olmaya devam etmektedir. Hareketlerin işleyiş biçimini yeniden tanımlayarak, geleneksel bilgi bekçilerini aşmalarını ve doğrudan küresel kitlelerle bağlantı kurmalarını sağlamıştır. Farkındalığı, dayanışmayı ve katılımı teşvik ederek hashtag aktivizmi, bireylerin sosyal meselelerle ilgilenmeleri için bir giriş noktası olarak işlev görmekte ve daha geniş kolektif eylem için zemin hazırlamaktadır. Ancak hareketlerin etkilerini en üst düzeye çıkarmak için çevrimiçi çabalarını, dijital katılımı gerçek dünya değişimine dönüştüren somut stratejilerle desteklemeleri ve hashtag'lerin yarattığı enerji ve momentumun kalıcı toplumsal dönüşümlere yol açmasını sağlamaları gerekmektedir.

2.2. Dijital Aktivizm ve Kamusal Söylem

2.2.1. Sosyal medyada toplumsal hareketlerin çerçevesi

Toplumsal hareketlerin önemli bir bileşeni olan çerçeveleme, kamuoyunu etkilemek ve katılımı artırmak amacıyla sosyal, politik ya da kültürel konuların nasıl kurgulandığını ve iletilmesini belirleyen stratejik bir süreçtir. Bu süreç, sosyal medya platformlarının sunduğu çok modlu yapılar sayesinde daha da derinleşmektedir; zira metin, görsel, video ve etkileşim unsurlarını bir araya getirerek güçlü ve ilgi çekici anlatılar oluşturulmaktadır. Geleneksel medyanın aksine, sosyal medya platformları kapı bekçileri olan editörler ve yayıncılar tarafından denetlenen mesajları değil, hareketlerin kendi anlatılarını geliştirmelerine ve bu anlatıları hedef kitleleri üzerinde derin bir etki yaratacak şekilde sunmalarına olanak tanımaktadır (Jenzen vd., 2021; Scherman, Valenzuela ve Rivera, 2022).

Çerçevelemenin stratejik kullanımı, iklim değişikliği gibi küresel krizlerin aciliyetini ve nesiller arası etkilerini vurgulayan #FridaysForFuture hareketinde açıkça görülmektedir. Bu hareket, "Evimiz Yanıyor" gibi duygusal çağrışım yapan ifadelerle yazılmış pankartlar taşıyan genç protestocuların görüntülerini paylaşarak konuyu empati, aciliyet ve eyleme geçme gerekliliği çerçevesinde sunmuştur (Lutkenhaus, Jansz ve Bouman, 2019). Benzer bir strateji, #MeToo hareketinde de gözlemlenmektedir; bu hareket, cinsel taciz ve saldırıyı sistemik ve derhal düzeltilmesi gereken bir sorun olarak çerçevelemek amacıyla kişisel tanıklıklar ve dayanışma mesajları kullanarak, mağdurları öne çıkarmış ve hesap verebilirlik talep etme noktasında güçlü bir katılım yaratmıştır (Hansson, Sveningsson ve Ganetz, 2021).

Sosyal medyadaki çerçevelemenin etkinliğine dair yapılan araştırmalar, bu platformların genellikle algoritmalara dayalı şekilde tasarlandığını ortaya koymaktadır. Algoritmalar, yüksek etkileşim potansiyeline sahip paylaşımları, özellikle duygusal dil ve çarpıcı görseller içeren içerikleri önceliklendirerek, bu içeriklerin erişimini ve etkisini artırmaktadır (Bozarth & Budak, 2022). Ayrıca, hareketler, çerçeveleme stratejilerini farklı demografik gruplara hitap edecek şekilde uyarlamakta; örneğin, Black Lives Matter hareketi, sistemik adaletsizlik ve tarihsel eşitsizliklere dair anlatılar üzerinden çerçevelerini oluşturarak farklı destek tabanlarını harekete geçirmeyi başarmıştır (Jost vd., 2018).

Bununla birlikte, sosyal medyada çerçevelemenin etkinliği sınırlamalardan muaf değildir. Sosyal medya platformlarının hızlı ve sürekli akış halindeki doğası, karmaşık ve çok yönlü sorunların basitleştirilmesine ve indirgeyici mesajların yayılmasına yol açabilmektedir. Bu da, belirli konuların derinliğini ve karmaşıklığını yeterince yansıtamayan bir çerçeveleme tarzının ortaya çıkmasına neden olabilir (Pradhana & Tania, 2021). Ayrıca, aynı platformlar üzerinde yanlış bilgi ya da alternatif anlatılar yaymaya yönelik karşı çerçeveleme stratejileri, hareketlerin iletmek istediği mesajı zayıflatabilir ya da sulandırabilir (Fominaya, 2022).

2.2.2.Protesto anlatılarının şekillenmesinde yurttaş gazeteciliğinin rolü

Akıllı telefonların ve internet erişiminin yaygınlaşması, yurttaş gazeteciliğini önemli ölçüde güçlendirerek, protesto haberciliğini köklü bir biçimde dönüştürmüştür. Tabandan gelen bu gazetecilik biçimi, sıradan bireylerin gerçek zamanlı olarak olayları belgelemesine ve paylaşmasına olanak tanıyarak, protestoların dinamiklerini gözden kaçırabilecek veya yanlış yansıtabilecek geleneksel medya anlatılarına karşı güçlü bir alternatif oluşturmuştur. İçeriğin filtrelenmeden kaydedilip dağıtılabilmesi, daha doğrudan ve anlık bir habercilik biçimi yaratmakta, bu da sosyal ve siyasi hareketlerin ortaya çıktıkları anda ham ve aracısız anlatımlarına imkân sağlamaktadır. Bu durum, genellikle editoryal süreçler ve siyasi baskılar tarafından kısıtlanan geleneksel medyanın sunduğu anlatılarla belirgin bir tezat oluşturmaktadır. Isa ve Himelboim (2018), yurttaş gazeteciliğinin geleneksel medyanın kapı bekçiliği rolünü bozarak, marjinalize edilen veya yeterince temsil edilmeyen grupların sesini duyurma potansiyeline sahip olduğunu vurgulamaktadır.

COVID-19 salgını, yurttaş gazeteciliğinin sağlık alanındaki eşitsizlikleri ve hükümetlerin başarısızlıklarını gözler önüne serme noktasındaki önemini kanıtlamıştır. Hastanelerin aşırı doluluğu ve sağlık çalışanlarının karşılaştığı büyük zorluklar, yurttaş gazeteciler tarafından Twitter, YouTube ve Instagram gibi platformlar üzerinden, genellikle aşırı kalabalık koşulları ve yetersiz kaynakları belgeleyen, filtrelenmemiş içeriklerle paylaşıldı (Anderson vd., 2020; Scherman vd., 2022). Bu paylaşımlar, genellikle #HealthcareCrisis ve #EssentialWorkers gibi hashtag'lerle güçlendirilerek, ön cephedeki sağlık çalışanlarının ve hastaların hikayelerinin yayılmasını sağladı. Anderson ve diğerleri (2020) bu tür anlatıların, hükümetin müdahalelerindeki yetersizliklere dikkat çekerek bu konuları kamusal söylemin ön saflarına taşıdığını gözlemlemişlerdir. Yurttaş

gazeteciler, salgının insani etkilerini belgeleyerek küresel bir aciliyet duygusu yaratmış ve krizi daha geniş bir izleyici kitlesi için somut hale getirmiştir.

Yurttaş gazeteciliği, özellikle otoriter rejimlerde devlet baskılarının belgelenmesinde de kritik bir rol oynamaktadır. Geleneksel gazeteciliğin sansürlendiği veya hükümet tarafından sıkı bir şekilde kontrol edildiği ülkelerde, yurttaş gazeteciler, gerçek zamanlı bilgilerin birincil kaynağı haline gelmektedir. Örneğin, 2020 Belarus protestoları sırasında, vatandaşlar polis şiddeti, kayıplar ve tutuklamalarla ilgili güncellemeleri, şifreli mesajlaşma uygulamaları olan Telegram gibi platformlar üzerinden paylaşmış ve hükümetin anlatıyı kontrol etme çabalarına rağmen, uluslararası toplumun bilgilendirilmesini sağlamıştır (Slobozhan vd., 2023). Fominaya (2022), yurttaş gazeteciliği tarafından üretilen bu tür içeriklerin, uluslararası insan hakları kampanyalarında ve hukuki süreçlerde kritik kanıtlar olarak kullanıldığını ve resmi medya sansürü karşısında baskıcı rejimlere hesap verebilirlik sağlamak açısından önemli bir araç sunduğunu savunmaktadır.

Ancak bu yükseliş, bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Yurttaş gazeteciliğinin en büyük sorunlarından biri, içeriklerin editoryal bir gözetimden geçmeden hızla yayılarak yanlış bilgi veya sansasyonel haberlerin dolaşıma girmesidir. Geleneksel gazetecilik, editörler aracılığıyla içeriklerin doğruluğunu kontrol ederken, yurttaş gazeteciliğinde bu tür denetim mekanizmaları eksiktir ve bu durum, paylaşılan içeriklerin güvenilirliğini tehlikeye atabilmektedir. Bozarth ve Budak (2022) bu konuda, güvenilir doğrulama süreçlerinin eksikliğinin, izleyicilerin gerçeği kurgudan ayırt etmesini zorlaştırdığını ve yanlış ya da yanıltıcı içeriklerin hızla viral hale gelerek yurttaş gazeteciliğinin genel güvenilirliğini zayıflatabileceğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra, yurttaş gazeteciler, paylaştıkları içerikler nedeniyle taciz, tutuklanma ve hatta şiddet gibi ciddi risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu riskler, özellikle otoriter rejimlerde, devlet ihlallerini belgeleyen gazeteciler için daha belirgindir. Örneğin, Suudi hükümetini eleştiren gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın 2018'de öldürülmesi, baskıcı rejimlere karşı mücadele eden gazetecilerin ve aktivistlerin karşılaştığı tehlikeleri çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak, yurttaş gazeteciliği, toplumsal hareketler ve protestoların modern dünyasında vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. Olayların gerçek zamanlı ve filtrelenmemiş anlatımlarını sunarak geleneksel medya anlatılarına karşı durmakta ve

sosyal ve siyasi değişim için mücadele edenlerin seslerini duyurmakta önemli bir rol oynamaktadır. Tabandan gelen aktivizm için yeni fırsatlar yaratırken, aynı zamanda yanlış bilginin yayılması ve bireysel riskler gibi ciddi zorluklarla karşı karşıyadır. Ancak, sağlık krizlerinin belgelenmesinden insan hakları ihlallerinin ifşa edilmesine kadar yurttaş gazeteciliğinin modern protestolardaki rolü, iktidarı sorumlu tutmak ve küresel izleyicilere adalet mücadeleleri hakkında bilgi sunmak açısından kritik olmaya devam etmektedir.

2.2.3.Dijital Platformların Yerel Protestoların Küreselleşmesine Etkisi

Dijital platformlar, yerel protestoların küresel ölçekte görünürlük kazanmasında devrim niteliğinde bir etki yaratarak, dayanışma ve eylem için yeni yollar açmıştır. Aktivistler, hashtag'ler, canlı yayınlar ve viral içerikler aracılığıyla yerel sorunları küresel hareketlere dönüştürebilmekte ve böylece geniş çaplı destek ile kaynakları kendi mücadelelerine çekebilmektedirler. Bu olgunun dikkat çekici bir örneğini, "Mülteciler Hoş Geldiniz" kampanyası sunmaktadır. Başlangıçta Avrupa'daki mülteci krizine bir yanıt olarak ortaya çıkan bu hashtag, kısa sürede dünya çapında geniş bir ilgi görmüş ve farklı coğrafyalarda protestolar, bağış toplama faaliyetleri ve politika savunuculuğu gibi etkinliklere ilham vermiştir (Barisione, Michailidou ve Airoidi, 2019). Benzer şekilde, Hong Kong'daki Şemsiye Hareketi de, Facebook ve Twitter gibi dijital platformları kullanarak demokratik özgürlükler için verdikleri mücadeleyi küresel ölçekte duyurmuş ve Londra, New York ve Tokyo gibi büyük şehirlerde dayanışma protestolarının düzenlenmesini sağlamıştır (Jenzen vd., 2021).

Protestoların dijital platformlar aracılığıyla küreselleşmesi, bu platformların doğası gereği ulusötesi olmalarından kaynaklanmaktadır. Sosyal medya, stratejilerin, kaynakların ve anlatıların sınırlar ötesinde hızla paylaşılmasını mümkün kılarak, farklı aktivist topluluklar arasında ortak bir amaç duygusu yaratmaktadır (Scherman, Valenzuela ve Rivera, 2022). Örneğin, Şili'deki çevre hareketleri, ormansızlaşma ve suyun özelleştirilmesi gibi sorunları vurgulamak için sosyal medyayı etkin bir biçimde kullanarak, uluslararası çevre örgütlerini ve aktivistleri davalarına çekmeyi başarmıştır (Gutberlet vd., 2023).

Ancak dijital platformların küreselleşme potansiyeli bazı zorlukları da beraberinde getiriyor. Protestoların küresel görünürlüğü aktivistleri uluslararası eleştiri ve gözetime maruz bırakabilir, özellikle de statükonun korunmasında çıkarları olan hükümetler veya

şirketler tarafından. Ayrıca, bilginin hızla yayılması yerel meselelerin bağlamından koparılabilir ya da eksik anlatılarla sunulmasına yol açabilir. Bu durum, protestoların karmaşıklığını ve sosyal bağlamlarını tam olarak yansıtmaya çabalarını zorlaştırmaktadır. Sosyal medya görünürlük avantajı sunarken, bu platformlar aracılığıyla paylaşılan anlatıların çarpıtılabileceği veya yanlış yönlendirilebileceği de göz ardı edilmemelidir (Khazraee & Novak, 2018).

2.2.4. Mahsa Amini Protestoları ve Twitter

Mahsa Amini protestoları, sosyal medya platformlarının, özellikle Twitter'ın, kolektif eylemi güçlendirmedeki ve küresel farkındalığı yaymadaki etkisini vurgulayan çağdaş toplumsal hareketlerin önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Bu protestolar, 22 yaşındaki İranlı Kürt kadın Mahsa Amini'nin, İran'ın katı kıyafet kurallarını ihlal ettiği iddiasıyla ahlak polisi tarafından gözaltına alındıktan sonra, gözaltında hayatını kaybetmesi üzerine patlak vermiştir. Olay, İran'da geniş çaplı bir öfke dalgasına yol açmış ve kısa süre içinde #MahsaAmini hashtag'i, hem İran içinde hem de küresel çapta hızla yayılan protestolar için bir toplanma çağrısına dönüşmüştür. Bu süreç, sosyal medyanın yerel bir olayın küresel boyutlara taşınmasında ne denli kritik bir rol oynadığını ve toplumsal hareketlerin dijital platformlar aracılığıyla nasıl küresel bir görünürlük kazandığını gözler önüne sermektedir.

2.3.1. Twitter'ın #MahsaAmini protestolarının harekete geçirilmesindeki rolü

Twitter, özellikle küresel erişimi, bilgiyi hızlı bir şekilde yayma kabiliyeti ve İran'daki protestocuların devlet sansürünü ve gözetimini atlatmasına olanak tanıyan göreceli anonimliği nedeniyle, #MahsaAmini protestolarının organize edilmesinde ve harekete geçirilmesinde kritik bir rol oynamıştır. İran'daki sosyal medya platformları üzerinde uygulanan sıkı denetim ve internet erişimindeki kısıtlamalar göz önüne alındığında, Twitter, protesto faaliyetlerini duyurmak, devam eden gösterilerle ilgili haberleri paylaşmak ve hem yerel hem de uluslararası destek toplamak için temel araçlardan biri olarak varlığını sürdürmüştür (Khalaji, 2022).

#MahsaAmini protestolarının Twitter'daki belirleyici özelliklerinden biri, hashtag'in hem dayanışma hem de mobilizasyon aracı olarak işlev görmesiydi. Hashtag ile etkileşime giren kullanıcı sayısı arttıkça, #MahsaAmini, güvenlik kaygıları veya coğrafi kısıtlamalar nedeniyle fiziksel protestolara katılamayan bireyler için sanal bir buluşma

noktası haline gelmiştir. Bu dijital dayanışma, dünyanın dört bir yanından insanların İranlı protestocularla olan desteklerini ifade etmelerine, İran rejiminin baskıcı uygulamalarına dikkat çekmelerine ve hesap verebilirlik talep etmelerine olanak sağlamıştır. Böylece, yerel bir mesele, küresel bir konuya dönüşerek geniş bir uluslararası etki yaratmıştır. Mundt ve diğerleri (2018) gibi akademisyenler, #MahsaAmini hashtag'inin dijital bir afiş işlevi gördüğünü ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği, devlet baskısı ve otoriter kontrol gibi evrensel sorunlara dikkat çektiğini, bunun da diğer küresel sosyal adalet hareketlerinde benzer yankılar uyandırdığını göstermektedir.

2.3.2. Bir belgeleme ve karşı anlatı aracı olarak twitter

Twitter, protestolar sırasında olayların belgelenmesi ve kamuoyuna duyurulmasında çok önemli bir rol oynadı. İran'daki aktivistler ve sıradan vatandaşlar bu platformu hükümetin resmi söylemine meydan okumak ve protestolarla ilgili önemli görüntüleri, videoları ve ilk elden anlatıları dünyayla paylaşmak için kullandılar. İran hükümetinin haberleri bastırma, internet erişimini kısıtlama ve sosyal medya platformlarını engelleme çabalarına rağmen, Twitter canlı güncellemeleri paylaşmak, devlet şiddetini belgelemek ve insan hakları ihlallerini bildirmek için hayati bir alan olarak ortaya çıktı. Güvenlik güçleri tarafından dövülen, gözaltına alınan veya vurulan protestocuların videoları platformda geniş çapta dolaşıma girerek uluslararası dikkat çekti ve eylem çağrılarını güçlendirdi.

Dahası, Twitter gerçek zamanlı karşı anlatıların oluşturulmasını sağlayan bir platform haline geldi. İran hükümeti protestoları yabancı güçlerin kışkırttığı şiddet içeren ayaklanmalar olarak gösterirken, aktivistler ve yurttaş gazeteciler -hem İran içinde hem de diasporada- barışçıl gösterileri ve güvenlik güçlerinin orantısız tepkilerini belgelemek için Twitter'ı kullandılar. Devlet kontrolündeki anlatıları atlayarak, marjinalleştirilmiş sesleri güçlendiren ve taleplerini küresel dikkatlere sunan bir “sanal kamusal alan” yarattılar. Sohrabi'nin (2021) de belirttiği gibi, Twitter gibi platformlar, özellikle geleneksel medyanın yoğun bir şekilde sansürlendiği toplumlarda, direnişin harekete geçirilmesinde ve adaletsizliklerin belgelenmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

Bu karşı anlatılar, özellikle uluslararası medya kuruluşları hükümet baskısı altında sınırlamalarla karşı karşıya kaldığından, protestolar hakkında küresel farkındalığın artırılmasında da hayati bir rol oynamıştır. Isa ve Himelboim (2018) sosyal medyadaki yurttaş gazetecilerin alternatif bakış açıları ve ilk elden anlatılar sunarak ana akım medya

anlatılarına nasıl etkili bir şekilde meydan okuduklarını vurgulamaktadır. Daha geniş bir küresel kitleye ulaşma becerisi, toplumsal hareketlerin ve karmaşıklıklarının uluslararası düzeyde anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

2.3.3.MahsaAmini twitter’da karşılaşılan zorluklar ve sınırlamalar

Twitter'ın #MahsaAmini protestolarının küresel ölçekte yayılmasındaki rolüne rağmen, çeşitli zorluklar da ortaya çıkmıştır. Bu zorlukların başında, İranlı kullanıcıların karşılaştığı gözetim ve sansür uygulamaları yer almaktadır. Twitter, İranlı kullanıcılara devlet kontrolündeki medyayı atlatma ve muhalefetlerini ifade etme imkânı tanısa da, hükümet dijital söylemi izlemek, baskı altına almak ve kontrol etmek amacıyla çeşitli yöntemler uygulamıştır. İranlı yetkililer, protestolarla ilgili hashtag'lere ve paylaşımlara katılımı da içeren çevrimiçi faaliyetler üzerinden bireyleri izleyerek tutuklamak için sofistike gözetim araçları kullanmışlardır. Hükümetlerin muhalefeti izlemek ve kontrol etmek için dijital gözetim teknolojilerini giderek daha fazla kullanması, bu tür dijital baskıların, özellikle otoriter rejimlerdeki protestoların ortak bir özelliği haline geldiğini göstermektedir (Bozarth ve Budak, 2022).

Ayrıca, Twitter'ın 280 karakterlik sınırlı yapısı, bazen karmaşık toplumsal ve siyasi meseleler üzerine yapılan tartışmaların derinliğini sınırlayabilmektedir. Hashtag'ler protestolara dikkat çekebilirken, bu formatın sunduğu sınırlamalar, nüanslı ve derinlemesine tartışmaların yerine, genellikle protestocuların mücadelelerini ve taleplerini tam anlamıyla yansıtmayan basitleştirilmiş ve kısaltılmış mesajların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Mundt, Ross ve Burnett (2018) bu durumu, hashtag'lerin eylemleri başarıyla harekete geçirebilmesine rağmen, karmaşık siyasi mücadeleleri genellikle sindirilebilir ve kolayca paylaşılabilir içeriklere indirgemeleri nedeniyle, mesajların zaman zaman sulandırılmasına veya daha derin yapısal sorunların göz ardı edilmesine neden olabildiğini ifade etmektedir.

Bir diğer zorluk ise, dijital aktivizmde "hashtag yorgunluğu" ve çevrimiçi katılımın tükenmesi olgusudur. Protestoların küresel ilgi gördüğü dönemde, protestoların hemen somut siyasi sonuçlar doğurmaması durumunda, bu ilgi zamanla azalabilir. Dijital aktivizm, bazen "slacktivism" (yani kolayca katılımın kolay olduğu ancak yüzeysel ve somut bir değişim yaratmayan eylemler) olarak eleştirilmektedir. Joyce (2010) gibi eleştirmenler, dijital aktivizmin genellikle çevrimiçi katılımı somut gerçek dünya değişikliklerine dönüştürmekte zorlandığını savunmaktadır. Twitter gibi platformlar

sesleri yükseltmek ve hareketleri harekete geçirmek için çok önemli bir alan sağlarken, sürdürülebilir etki dijital katılımın ötesine geçen uzun vadeli stratejiler gerektirir. Joyce, dijital aktivizmin yapısal ve toplumsal değişikliklere yol açmasını sağlamak için çevrimiçi çabaları politika savunuculuğu ve taban örgütlenmesi gibi çevrimdışı eylemlerle birleştirmenin önemini vurguluyor. Bu bakış açısı, sosyal medya kampanyalarının farkındalık ve destek yaratabilmelerine rağmen, gerçek değerlerinin daha geniş kapsamlı, sürdürülebilir aktivizm çabalarını tamamlama ve güçlendirme yeteneklerinde yattığını vurgulamaktadır.

2.3.4. Küresel dayanışma ve #MahsaAmini'nin uluslararası hareketler üzerindeki etkisi

MahsaAmini protestolarının ve bu protestoları çevreleyen Twitter etkileşimlerinin en derin etkilerinden biri, yarattığı küresel dayanışma olmuştur. Başlangıçta İran'ın özgül toplumsal ve siyasi bağlamında kök salmış olan #MahsaAmini hashtag'i, hızla dünya çapında toplumsal cinsiyet eşitliği, medeni haklar ve ifade özgürlüğü için mücadele eden aktivistler arasında yankı bulmuştur. Twitter, kullanıcıların dayanışma etkinlikleri düzenlemeleri, İranlı aktivistlerin seslerini duyurmak ve İran hükümetinin baskıcı eylemlerine karşı hükümetler üzerinde baskı kurmaları için bir platform sağlamıştır. Bu dinamik, İranlı kadınların hakları için verdikleri mücadeleyi destekleyen protestoların dünyanın dört bir yanındaki şehirlere yayılmasına olanak tanımıştır.

Bu protestoların küresel boyutu, dijital platformların ulusötesi dayanışma ağları oluşturma gücünü de gözler önüne sermektedir. Farklı ülkelerdeki aktivistler, geleneksel mesafe ve jeopolitik engellerin ortadan kalkması sayesinde, stratejilerini paylaşabilir, taktikleri tartışabilir ve İran'daki protestoculara destek verebilirler. Elmore (2024) #MahsaAmini hareketinin, sosyal medya platformlarının coğrafi ve kültürel engelleri aşan küresel dayanışma ağlarını kolaylaştırma potansiyelini nasıl örneklediğini vurgulamaktadır. Elmore, dijital aktivizmin farkındalık yaratmak ve desteği harekete geçirmek için çok önemli olmakla birlikte, uzun vadeli sistemik değişim sağlamak için tek başına yeterli olmadığını savunmaktadır. Elmore, protestolar ve politika savunuculuğu gibi çevrimdışı eylemlerin çevrimiçi çabaları tamamlamak için gerekli olduğunu vurguluyor. Dijital ve fiziksel aktivizmin bu kombinasyonunun, yerel mücadeleleri güçlendiren ve küresel ölçekte yankı bulmalarını sağlayan ulusötesi hareketlerin oluşturulmasında etkili olduğu kanıtlanmıştır.

2.4. İnternet Sansürü ve Aktivizm

İnternet sansürü ve aktivizm arasındaki kesişim noktası, özellikle otoriter rejimlerin muhalefeti bastırmak amacıyla sofistike mekanizmalar geliştirdiği bağlamlarda, önemli bir akademik araştırma alanı olarak öne çıkmıştır. İnternet sansürü, genellikle bilgi akışını kontrol etmek ve muhalefeti susturmak amacıyla uygulanmakta olup, sosyal medya platformlarının ifade özgürlüğü ve siyasi örgütlenme alanları olarak işlev görme potansiyeline doğrudan bir tehdit oluşturmaktadır. Bununla birlikte, aktivistler bu kısıtlamalara karşı stratejik bir uyum sağlayarak, dijital araçları kullanmak suretiyle bilgi akışını sürdürmekte ve taban hareketlerini harekete geçirmektedir. Bu bölüm, internet sansürü ile aktivizm arasındaki dinamik ilişkiyi analiz ederek, devlet tarafından dayatılan kısıtlamalara karşı aktivistler tarafından geliştirilen stratejileri ele almaktadır. İran'da gerçekleşen #MahsaAmini protestolarını bir örnek olarak ele alan bu inceleme, sansür, dijital direniş ve bastırılan seslerin Twitter gibi küresel platformlarda görünürlük kazanması arasındaki etkileşimi irdelemekte ve sistematik baskılara karşı dijital aktivizmin dönüştürücü potansiyelini akademik bir çerçevede ortaya koymaktadır.

2.4.1. İran'da sosyal medyaya devlet sansürü: zorluklar ve yanıtlar

İran gibi otoriter rejimlerde internet sansürü, siyasi muhalefeti bastırmak ve hükümet otoritesini sürdürmek amacıyla kullanılan temel bir mekanizma olarak öne çıkmaktadır. İran hükümeti, Twitter, Facebook ve Instagram gibi küresel sosyal medya platformlarına erişimi rutin bir şekilde engellemekte ve protestolarla ilgili bilgilerin yayılmasını önlemek amacıyla internet hızlarını düşürmek, içerik filtreleme gibi ek önlemler almaktadır (Zeng, 2013). Bu stratejiler, protesto hareketlerinin örgütlenme kabiliyetlerini sekteye uğratmayı ve geniş kitlelere ulaşmalarını engellemeyi hedeflemektedir. Bununla birlikte, bu kısıtlamalara karşı İranlı aktivistler, sansürü aşmak ve örgütlenme çabalarını sürdürebilmek için çeşitli yenilikçi stratejiler geliştirmişlerdir. Ancak, hükümetin çevrimiçi faaliyetlere yönelik sürekli gözetimi ve denetimi, aktivistler için ciddi zorluklar yaratmaya devam etmekte ve onları dijital baskının değişen dinamiklerine uyum sağlamaya zorlamaktadır.

İran'ın sansür politikalarının temelinde, hükümetin internet trafiğini kapsamlı bir şekilde izleme ve sansürleme kapasitesini mümkün kılan sofistike gözetim teknolojileri bulunmaktadır. Örneğin, devlet giderek daha fazla, kısıtlamaları aşmak için kritik öneme sahip olan Sanal Özel Ağlar (VPN'ler) gibi araçları hedef almakta ve kitlesel protestolar

gibi siyasi hareketlilik dönemlerinde ülke çapında internet kapatmaları uygulamaktadır (Khalaji, 2022). Bu kapatmalar, muhalefeti geçici olarak bastırmayı sağlarken, aynı zamanda yerel protesto hareketlerinin uluslararası kitlelerle bağlantısını kesmekte ve bu hareketlerin görünürlüğünü ve küresel dayanışmayı sınırlandırmaktadır.

Bu tür sansür önlemlerine yanıt olarak, İranlı aktivistler sansürü aşma teknolojilerini dijital aktivizmin devamlılığı için hayati birer araç olarak benimsemişlerdir. VPN'ler, proxy sunucuları ve Tor ağı gibi araçlar, aktivistlerin kısıtlanmış platformlara erişimini, bilgi paylaşımını ve hem yerel hem de uluslararası alanda eylemleri koordine etmelerini mümkün kılmaktadır. Bu araçlar, devletin dayattığı kısıtlamaları aşmanın ve kritik iletişim kanallarını korumanın bir yolu olarak direniş stratejilerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Alimardani & Milan, 2020). Ancak hükümet sansür teknolojilerinin gelişen yapısı, özellikle gelişmiş gözetim sistemlerinin kullanımı, dijital alandaki devlet kontrolü ile tabandan gelen direniş arasındaki süregelen mücadelenin altını çizmektedir ve bu bağlamda önemli zorluklar yaratmaya devam etmektedir.

2.4.2.Sansürü çiğnemek: İran'da aktivistlerin stratejileri

İranlı aktivistler, hükümetin internet sansürüne rağmen çevrimiçi eylemlerini sürdürmek ve bilgi akışını sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler benimsemiştir. Bu yöntemler arasında en yaygın olanlardan biri, kullanıcıların IP adreslerini maskeleyerek kısıtlı platformlara erişmelerini sağlayan Sanal Özel Ağlar (VPN'ler) ve proxy sunucularının kullanımıdır. Bu araçlar, protestoları organize etmek, bilgi yaymak ve küresel tartışmalara katılmak için kritik bir rol üstlenmiştir. Ancak, İran hükümeti, VPN trafiğini tespit etmek ve engellemek için giderek daha sofistike teknikler geliştirmektedir; bu durum, aktivistlerin dijital stratejilerini sürekli olarak uyarlamalarını zorunlu kılmaktadır (Gillespie, 2018).

VPN kullanımının ötesinde, İranlı aktivistler, Telegram, Signal ve WhatsApp gibi şifreli mesajlaşma uygulamalarına yönelerek güvenli iletişim ve örgütlenme araçlarını çeşitlendirmiştir. Bu uygulamalar, protestoların koordinasyonunu sağlamak ve hükümetin sansür çabalarını aşarak gerçek zamanlı bilgi paylaşımına olanak tanımaktadır. Ancak, İran hükümeti, bu platformlara yönelik baskılarını artırarak erişimi giderek daha zor hale getirmiştir. Bu kısıtlamalara rağmen, şifreli mesajlaşma uygulamaları devlet gözetiminden kaçmak isteyen aktivistler için kritik bir iletişim aracı olmaya devam etmektedir. Cammaerts (2015) bu tür platformların aktivistlerin kendi

iletişim kanallarına aracılık etmelerini ve devlet kontrolünün ötesinde örgütlenmelerini sağlamadaki rolünün altını çiziyor. Bu teknolojiler sadece güvenli iletişimi kolaylaştırmakla kalmıyor, aynı zamanda aktivistlere kolektif kimlikler inşa etme ve hareketleri koordine etme araçları sunarak sansüre karşı dirençlerini gösteriyor. Bununla birlikte, hükümetler gözetim ve karşı stratejilerini geliştirdikçe, aktivistler sürekli olarak uyum sağlamalı ve dijital direnişin dinamik ve gelişen doğasını sergilemelidir.

Bunun yanı sıra, aktivistler, sansürü aşmak ve güvenli iletişim sağlamak için blok zinciri teknolojisi gibi merkezi olmayan dijital araçları da kullanmaya başlamıştır. Bu tür teknolojiler, sansüre karşı daha dirençli bir yapı sunsa da, ortalama kullanıcılar için erişilebilirlik ve teknik bilgi gereksinimleri açısından önemli zorluklar ortaya koymaktadır. İran hükümetinin sansür tekniklerini giderek daha sofistike hale getirmesi, aktivistleri sürekli yenilik yapmaya ve bu kısıtlamaları aşmak için yeni yöntemler geliştirmeye zorlamaktadır. Bu süreç, hükümet sansürü ve dijital direniş arasındaki dinamik mücadeleyi açıkça ortaya koymaktadır.

2.4.3. Protestolar sırasında internet sansürü ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişki

İnternet sansürü ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişki, özellikle protestolar sırasında belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya platformları, örgütlenme, harekete geçme ve bilgi yayma için güçlü bir araç olarak öne çıkarken, aynı zamanda hükümetlerin sansür politikalarının da odak noktası haline gelmektedir. Otoriter rejimlerde, hükümetler bilgi akışını kontrol etmek ve protestoların geniş çapta ilgi görmesini engellemek amacıyla sosyal medya platformlarına erişimi engelleme veya kısıtlama yoluna gitmektedir. Ancak, bu tür engelleme çabaları, sansürü aşmak ve hareketlerini sürdürebilmek için yenilikçi stratejiler geliştiren aktivistlerin esnekliği ve yaratıcılığı üzerinde teşvik edici bir etkide bulunabilir.

İran'da hükümetin #MahsaAmini protestoları sırasında Twitter ve Instagram gibi sosyal medya platformlarını sansürleme girişimleri, devlet baskısı ile dijital esneklik arasındaki dinamik gerilimin altını çizmiştir. Rezai'nin (2024) belirttiği gibi, İranlı aktivistler bu kısıtlamaları aşmak için şifreli mesajlaşma platformları ve merkezi olmayan ağların kullanımı da dahil olmak üzere çeşitli yenilikçi taktikler kullandılar. Bu platformlar aktivistlerin sadece güvenli bir şekilde koordine olmalarını ve bilgi paylaşmalarını sağlamakla kalmadı, aynı zamanda mesajlarının küresel erişimini de

arttırdı. MahsaAmini hareketi, dijital aktivizmin yerel şikayetleri nasıl uluslararası dayanışma çabalarına dönüştürebileceğini göstererek, sosyal medyanın çağdaş direniş hareketlerindeki kalıcı gücünü ortaya koydu.

Protestolar sırasında sansürün dinamikleri, hükümetlerin bilgi kontrolüne yönelik çabalarının bazen geri teperek protesto hareketlerine ve onların temelindeki sorunlara daha fazla dikkat çekebileceğini ortaya koymaktadır. Aktivistler, dijital araçları kullanarak karşı anlatılar oluşturabilir, hükümet propagandasına meydan okuyabilir ve yerel mücadeleleri uluslararası arenada görünür kılabilir (Howard et al., 2011). Bu bağlamda, protestolar sırasında sansür ve sosyal medya arasındaki etkileşim, çağdaş aktivizmde dijital araçların giderek artan önemini ve hükümetler ile protestocular arasında süregelen karmaşık “kedi-fare” oyununu gözler önüne sermektedir.

2.4.4. İran'daki protesto hareketlerinin kolaylaştırılmasında vpn'lerin ve dijital araçların rolü

VPN'ler ve diğer dijital araçlar, İran'daki protesto hareketlerinin hükümet sansürü karşısında sürdürülebilirliğini sağlamak ve etkinliğini artırmak için kritik bir rol oynamaktadır. VPN'ler, aktivistlere engellenen platformlara erişim imkânı tanıyarak hem yerel hem de küresel ölçekte örgütlenmelerine ve bilgi yaymalarına olanak sağlamaktadır. Buna ek olarak, Telegram ve Signal gibi şifreli mesajlaşma platformları, aktivistlerin güvenli bir şekilde iletişim kurmaları ve hükümet gözetimi korkusu olmaksızın protestoları koordine etmeleri için hayati önem taşımaktadır (Gillespie, 2018).

Bu araçların önemi, özellikle siyasi faaliyetlerin yoğunlaştığı #MahsaAmini protestoları sırasında belirginleşmiştir. İran hükümeti, bu süreçte internet kesintileri ve VPN trafiğini engellemeye yönelik çeşitli girişimlerde bulunmuş olsa da, VPN'ler ve diğer dijital araçlar, aktivistlerin sosyal medya platformlarına erişimlerini sürdürmelerini ve protesto organizasyonlarını devam ettirmelerini mümkün kılmıştır. Ayrıca, bu araçlar, İranlı aktivistlerin eşler arası ağlar ve uydu internet hizmetlerini kullanarak hükümetin internet kesintilerini aşmalarına olanak tanımıştır (Khalaji, 2022).

Dijital araçların bu sürekli kullanımı ve yenilikçi özellikleri, ciddi internet sansürünün uygulandığı ülkelerde protesto hareketlerinin hayatta kalması ve başarısı için vazgeçilmezdir. İran hükümeti, dijital baskı stratejilerini sürekli olarak uyarlarken, aktivistler de benzer şekilde direniş stratejilerini adapte ederek yeni teknolojilerden

faaydalanmış ve örgütlenme ile etkili iletişim kurma yeteneklerini korumuşlardır. Bu süreç, otoriter rejimlerde dijital baskıya karşı direnişin dinamik ve sürekli evrilen doğasını ortaya koymaktadır.

2.4.5.İran'da sosyal medya ve ifade özgürlüğü mücadelesi

Sosyal medya, geleneksel medyanın devlet kontrolü altında olduğu İran'da ifade özgürlüğü ve siyasi aktivizm için kritik bir platform haline gelmiştir. Twitter ve Facebook gibi sosyal medya araçları, protestoları organize etmek, bilgi yaymak ve hükümet söylemlerine meydan okumak için yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu platformlar, İranlı vatandaşlara devlet sansürünü aşma ve seslerini ulusal sınırların ötesinde duyurma imkânı sunmaktadır. Ancak İran hükümeti, bu direniş araçlarına internet erişimini engelleme, geniş çaplı internet kesintileri ve gözetim teknolojileri gibi güçlü sansür mekanizmalarıyla karşılık vermektedir. Bu yöntemler, hükümetin dijital direnişi bastırma çabasını açıkça ortaya koymaktadır.

Bloglar, devletin geleneksel medya üzerindeki artan kontrolü karşısında özgür ifade için alternatif bir mecra olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Farsça blogların yaygınlaşması, İran'ın "Weblogistan" olarak adlandırılmasına yol açmış, bu durum blogların kamusal söylemi şekillendirme ve devlet anlatılarına meydan okuma konusundaki rollerini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, sivil katılımı teşvik etme potansiyellerine rağmen bloglar, hükümetin baskıcı politikalarının hedefi haline gelmiş ve birçok blog yazarı taciz, tutuklama ve sansür gibi ciddi sonuçlarla karşı karşıya kalmıştır (Alavi, 2005; Dayem, 2009).

İran hükümetinin sosyal medya aktivizmine yönelik yanıtı, sosyal medya ve diğer dijital araçların potansiyelini sınırlamaya yönelik sistematik bir çaba olarak öne çıkmaktadır. VPN hizmetlerini engellemek, internet kesintileri uygulamak ve sofistike gözetim araçlarını devreye sokmak gibi stratejiler, rejimin otoritesini koruma çabasını yansıtmaktadır. Bununla birlikte, İranlı aktivistler bu engellere karşı direnişlerini sürdürmüş, şifreli mesajlaşma uygulamaları, eşler arası ağlar ve yenilikçi teknolojiler aracılığıyla bu kısıtlamaları aşmaya çalışmışlardır (Burns & Eltham, 2009). Bu durum, dijital direnişin sürekli yenilikçi bir doğaya sahip olduğunu ve baskıcı rejimlere karşı mücadelede etkin bir araç olarak sosyal medyanın önemini vurgulamaktadır.

2009'daki cumhurbaşkanlığı seçim protestoları, İran'daki sosyal medya kullanımında bir dönüm noktası olmuştur. Seçimlere yönelik hile iddiaları üzerine başlayan kitlesel gösterilerde, sosyal medya platformları protestoların koordinasyonu, bilgi paylaşımı ve uluslararası dayanışma sağlama açısından kritik bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, hükümet aynı araçları muhalefeti izlemek ve bastırmak amacıyla da kullanmış, bu durum sosyal medyanın hem bir direniş hem de baskı aracı olarak çift yönlü işlevini ortaya koymuştur (Afshari, 2009; Bucar & Fazaeli, 2008). Bu örnek, sosyal medyanın İran'daki ifade özgürlüğü mücadelesinde dönüştürücü bir güç olduğunu ve bastırılmış sesleri uluslararası düzeyde duyurmak için bir araç olarak önemini açıkça ortaya koymaktadır.

2.5. Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Medya ve Siyasi Hareketlerin Kesişimi

Toplumsal cinsiyet, sosyal medya ve siyasi hareketlerin kesişimi kolektif eylemin doğasını değiştirerek marjinal grupların, özellikle de kadınların küresel çapta siyasi protestolara katılmasını ve liderlik etmesini sağlamıştır. Shirky (2011) sosyal medyanın koordinasyon maliyetlerini azaltarak ve farklı katılımcılar arasında ortak farkındalık yaratarak kolektif eylem için benzeri görülmemiş fırsatlar sunduğunu savunmaktadır. Bu platformlar özellikle kadınları baskıcı sistemlere meydan okumaları ve seslerini ulusal sınırların ötesine taşımaları için güçlendirmiştir. Bu bağlamda Mahsa Amini protestoları, sosyal medyanın hem bir örgütlenme aracı hem de bir direniş alanı olarak işlev görmesiyle toplumsal cinsiyet ve siyasi hareketlerin nasıl kesiştiğini örneklem ektedir (Shirky, 2011).

Dijital platformlar aynı zamanda feminist hareketlerin toplumsal cinsiyet temelli şikayetleri daha geniş siyasi meselelerle ilişkilendirerek kesişimsel anlatılar inşa etmesine de olanak tanımıştır. Kavada (2016) merkezi olmayan ve bireysel eylemlerin uyumlu kolektif hareketlere dönüştürülmesinde iletişimin rolünü vurgulamaktadır. Sosyal medya, etkileşim alanları olarak yalnızca protestoların örgütlenmesini değil, aynı zamanda geleneksel iktidar yapılarına meydan okuyan feminist söylemlerin çerçevelenmesini de kolaylaştırmaktadır. Bu dinamik, sosyal medyanın toplumsal cinsiyet ve siyasetin birleştiği, kapsayıcı ve kesişimsel aktivizmi teşvik eden alanlar olarak nasıl işlev gördüğünün altını çizmektedir (Kavada, 2016).

2.5.1. Sosyal medyada kadın aktivizmi: Bir vaka çalışması olarak #MahsaAmini protestoları

MahsaAmini protestoları, kadınların baskıcı rejimlere karşı aktivizmi harekete geçirmek için Twitter gibi sosyal medya platformlarını nasıl kullandıklarını örneklemektedir. Kermani (2023) #MahsaAmini hareketinin çevrimiçi ve çevrimdışı çabaları birleştiren melez bir aktivizm modelini temsil ettiğini vurgulamaktadır. Twitter aracılığıyla aktivistler güçlü anlatılar, görsel semboller ve eylem çağrılarını paylaşarak yerel bir sorun olan polis şiddetini kadın hakları ve adalet için küresel bir kampanyaya dönüştürmüştür. Hashtag, İranlı kadınların seslerini yükseltmelerini ve devletin yanlış bilgilendirme ve siber taktikler yoluyla muhalefeti bastırma çabalarına karşı koymalarını sağlayan güçlü bir araç haline gelmiştir (Kermani, 2023).

Ayrıca protestolar, sosyal medyanın hem bir mobilizasyon platformu hem de bir direniş alanı olarak ikili rolünü göstermektedir. Novak ve Khazraee (2014) #MahsaAmini gibi hashtag'lerin ve #MyStealthyFreedom gibi daha önceki hareketlerin kadınları ataerkil normlara meydan okuma ve kamusal alanları geri alma konusunda nasıl güçlendirdiğini tartışmaktadır. Gözetim ve potansiyel misilleme dahil olmak üzere çevrimiçi aktivizmle ilişkili risklere rağmen, bu hareketlere katılan kadınlar uluslararası dayanışma ve ilgi kazanmış, bu da sonuçta onlara bir düzeyde koruma sağlamıştır. Risk, görünürlük ve güçlenmenin bu kesişimi, sosyal medyanın baskıcı toplumlarda toplumsal cinsiyete dayalı aktivizmi ilerletmede oynadığı önemli rolün altını çizmektedir (Novak & Khazraee, 2014).

2.5.2. Sosyal medya ve cinsiyete dayalı protesto: İran aktivizminde kadınların rolü

Sosyal medya platformları, özellikle #MahsaAmini hareketi sırasında, toplumsal cinsiyet temelli protestolarda kadınların seslerinin yükseltilmesinde dönüştürücü bir rol oynamıştır. Rezai (2024), Shervin Hajipour'un Baraye şarkısı gibi dijital şiir formlarının, sınırları aşan ve hareket için bir marş haline gelen kolektif bir muhalefet ifadesi olarak kullanıldığını vurgulamaktadır. Kadınlar Twitter gibi platformları yalnızca şikayetlerini paylaşmak için değil, aynı zamanda etnik ve LGBTQIA+ toplulukları da dahil olmak üzere farklı gruplar arasında dayanışma kurmak için kullanarak mücadelelerinin kapsayıcılığını göstermiştir (Rezai, 2024).

Dahası, Mahsa Amini protestolarına kadınların katılımının çerçevelenmesi toplumsal cinsiyet ve siyasetin kesişimselliğini yansıtmaktadır. Mübarek (2024), İranlı kadınların sistemik baskıya meydan okumak için dijital alanları geri kazanırken, aktivizmlerinin Batı ve İran medyası tarafından jeopolitik anlatılara uyacak şekilde yeniden çerçevelendiğini savunmaktadır. Bu tür tasvirler, kadınların hem yerel baskılar hem de küresel yanlış temsiller arasında gezinirken eylemliliklerini ortaya koymakta karşılaştıkları zorlukların altını çizmektedir. Bu dinamikler, sosyal medyanın bir güçlendirme aracı ve tartışmalı anlatılar alanı olarak ikili rolünü göstermektedir (Mubarak, 2024).

2.5.3. Twitter'da toplumsal cinsiyet ve siyasi protestonun kesişimselliği

Twitter gibi sosyal medya platformları, marjinal grupların şikayetlerini dile getirmelerine ve daha geniş hareketlerle bağlantı kurmalarına olanak tanıyarak kesişimsel aktivizm için hayati alanlar olarak ortaya çıkmıştır. Brown ve arkadaşları (2017), Twitter kullanıcılarının ırk, toplumsal cinsiyet ve sosyo-politik kimliğin kesişim noktasındaki benzersiz kırılğanlıklarını vurgulayarak Siyah kadınlara yönelik şiddete dikkat çektiği #SayHerName kampanyasını kesişimsel mobilizasyonun bir örneği olarak analiz etmektedir. Yazarlar, bu tür kampanyaların dijital aktivizmi, siyasi eğitimi ve gerçek dünyadaki protestoları birleştirerek farklı topluluklar arasında dayanışmayı teşvik ettiğini ve sosyal medyayı kesişimsel bilinç için vazgeçilmez bir araç haline getirdiğini savunmaktadır (Brown vd., 2017).

Siyasi protestolar bağlamında, Twitter'ın çerçeveleme dinamikleri anlatıları şekillendirmede ve eylemi harekete geçirmede çok önemli bir rol oynamaktadır. Ashfaq ve arkadaşları (2021) siyasi hareketlerin protesto dinamiklerinin belirli yönlerini vurgulamak için epizodik ve tematik çerçeveleri nasıl kullandığını araştırmıştır. Çalışmaları, hashtag'lerin ve tweet'lerin stratejik olarak farkındalık yaratmaya, dayanışma oluşturmaya ve geniş bir kitlede yankı uyandıran anlatılar oluşturmaya odaklandığını ortaya koymaktadır. Bu çerçeveleme yalnızca kamuoyu algısını etkilemekle kalmıyor, aynı zamanda kesişimsel kaygıların söylemin merkezinde kalmasını sağlayarak siyasi hareketler içinde yeterince temsil edilmeyen grupları güçlendiriyor (Ashfaq vd., 2021).

2.5.4. Baskıcı toplumlarda kadınların güçlendirilmesi için bir platform olarak sosyal medya

Sosyal medya, geleneksel aktivizm biçimlerinin ciddi baskılarla karşılaştığı toplumlarda kadınların güçlendirilmesi için hayati bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Chubin (2020), İranlı kadın STK'larının, güçlenmeyi temkinli söylemlerle harmanlayan yenilikçi savunuculuk stratejileri aracılığıyla kısıtlayıcı siyasi ortamlarda nasıl gezindiğini araştırıyor. Bu STK'lar, marjinalleştirilmiş kadınları kendilerini ifade etme ve beceri geliştirme fırsatlarına bağlamak için dijital platformları kullanarak genellikle haklardan ziyade yetenekleri vurgulamaktadır. Açıkça siyasi çerçevelerden kaçınan bu kuruluşlar, kadınların seslerini yükseltmek ve devletin tepkisini çekmeden toplumsal kısıtlamalara meydan okumak için sosyal medyayı kullanmaktadır (Chubin, 2020).

Benzer şekilde, Al-Attiya (2024) Katar'da Twitter'ın kadınların siyasi söylemlere katıldıkları ve toplumsal cinsiyet eşitliğini savundukları bir alan olarak rolünü vurgulamaktadır. Çalışma, dijital aktivizmin kadınların geleneksel ataerkil normlardan kaynaklanan engelleri aşmalarına, kamusal tartışmalara katılmalarına ve siyasi aktörlüklerine ilişkin algıları şekillendirmelerine nasıl olanak sağladığını göstermektedir. Twitter gibi platformlar, kapsayıcı çevrimiçi toplulukları teşvik ederek, baskıcı toplumlardaki kadınların kültürel ve kurumsal sınırlamaları aşarken siyasi alanlardaki varlıklarını güçlendirmeleri için bir geçit görevi görmektedir (Al-Attiya, 2024).

2.5.5. İran protestoları bağlamında sosyal medya aktivizminin cinsiyete dayalı dinamikleri

İran'daki protestolar sırasında toplumsal cinsiyete dayalı aktivizm bağlamında sosyal medyanın kullanımı, dijital platformlar ile bölgenin köklü sosyo-politik dinamikleri arasındaki etkileşimin altını çizmiştir. Beidollahkhani ve Farkhari (2024), Twitter'ın kadınların sistemik ataerkilliğe ve siyasal İslam'a karşı muhalefetlerini dile getirmeleri için kritik bir alan haline geldiğini savunmaktadır. Yazarlar, Mahsa Amini'nin ölümünün İran'da yaygın halk gösterilerine yol açtığını ve #KadınYaşamÖzgürlüğü etiketinin feminist hareketler için bir toplanma çıkışı haline geldiğini vurgulamaktadır. Sosyal medya yalnızca bu meselelere görünürlük sağlamakla kalmamış, aynı zamanda kadınların direnişlerini ifade edebilecekleri ve adalet talep edebilecekleri dijital bir kamusal alanı teşvik ederek devlet anlatılarına meydan okumuştur (Beidollahkhani & Farkhari, 2024).

Elmore (2024) bu analizi İran'daki protestoların ulus ötesi etkilerini inceleyerek genişletmiş ve sosyal medyanın marjinalleştirilmiş kadınların seslerini İran sınırlarının ötesinde nasıl yükselttiğini vurgulamıştır. Çalışma, Twitter ve Instagram gibi platformların küresel dayanışma kampanyalarını kolaylaştırdığını ve aktivistlerin yerel şikayetleri daha geniş bir insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği söylemi içinde çerçevelemelerine olanak tanıdığını ortaya koymaktadır. Bu birbirine bağlılık, dijital araçların yerel hareketlerle küresel kitleler arasında köprü kurma, dayanışmayı teşvik etme ve sistemik değişim taleplerini yükseltme konusundaki dönüştürücü potansiyelini göstermektedir (Elmore, 2024).

2.6. Örnek Olay Olarak #Mahsaamini Protestoları

Mahsa Jina Amini'nin 16 Eylül 2022'deki ölümü İran'ın sosyopolitik tarihinde belirleyici bir anı temsil ediyor. 22 yaşında Kürt-İranlı bir kadın olan Mahsa Amini, İran'ın resmi adıyla Rehberlik Devriyesi olarak bilinen ahlak polisi tarafından katı başörtüsü kurallarını ihlal ettiği iddiasıyla gözaltına alındı. Görgü tanıklarının ifadelerine göre gözaltındayken ağır fiziksel tacize maruz kalmış ve bu da ölümcül bir kafa travmasına yol açmıştır. Ancak yetkililer ölümünü önceden var olan sağlık sorunlarına bağladı. Ailesi ve insan hakları örgütleri ise bu iddiaları reddederek gözaltında kötü muamelelerin açık işaretlerine işaret etmiştir (Kashani-Sabet, 2023; Rahimieh, 2023). Bu trajik olay, şu anda küresel olarak “Kadın, Yaşam, Özgürlük” hareketi olarak tanınan yaygın protestolar için bir katalizör görevi gördü.

Hareketin Başlangıcı

Öfke, Mahsa'nın memleketi Sakkez'de başladı ve cenazesi geniş çaplı bir protestoya dönüştü. Kadınlar başörtülerini çıkararak ve Kürt feminist hareketlerinden ödünç alınan “Zan, Zendegi, Azadi” (Kadın, Yaşam, Özgürlük) gibi sloganlar atarak ön saflarda yer aldılar. Protestolar kısa sürede Tahran, Meşhed ve Şiraz gibi büyük şehirlere yayılmış, farklı sosyoekonomik ve etnik kökenlerden insanlar gösterilere katılmıştır (Elmore, 2024). Hareket başlangıçta kadınlara yönelik muameleye ve başörtüsü yasalarının katı bir şekilde uygulanmasına odaklanmış olsa da, hızla İslam Cumhuriyeti'nin sistematik yolsuzluğuna, ekonomik kötü yönetimine ve siyasi baskısına yönelik daha geniş bir eleştiriye dönüştü. Sloganlar sadece Mahsa için değil, devlet şiddetinin tüm mağdurları için adalet talep ediyordu (Kermani, 2023; Mubarak, 2024).

Ülke Çapındaki Gösterilere Genişleme

Hareketin yaygın desteği, İran vatandaşlarının derinlerde yatan hayal kırıklıklarını yansıtıyordu. Enflasyon, işsizlik ve ifade özgürlüğünün bastırılması gibi sorunlar İran toplumunda uzun süredir değişken bir alt akım yaratmıştı. Mahsa'nın ölümü bu kolektif şikayetlerin bir sembolü haline geldi. Birçokları için bu, onlarca yıllık otoriter yönetime, insan hakları ihlallerine ve sistematik cinsiyet ayrımcılığına karşı birleşme anıydı (Beidollahkhani & Farkhari, 2024; Kashani-Sabet, 2023).

Bu hareketin benzersiz yönlerinden biri de kapsayıcılığıydı. Protestocular Kürtler, Beluciler ve Azeriler de dahil olmak üzere çeşitli etnik grupları temsil ediyor ve hem kadınları hem de erkekleri içeriyordu. Bu çeşitlilik hareketin evrensel çekiciliğinin altını çizmiş ve söz konusu meselelerin kesişimselliğini vurgulamıştır. “Kadın, Yaşam, Özgürlük” sloganı, feminist özelemleri demokratik reform ve adalet çağrılarıyla birleştirerek bu talepleri somutlaştırmıştır (Rahimieh, 2023).

Sosyal Medyanın Rolü

Sosyal medya protestoların mobilize edilmesi, belgelenmesi ve yaygınlaştırılmasında çok önemli bir platform olarak ortaya çıktı. Twitter, Instagram ve Telegram gibi platformlar devlet kontrolündeki medyayı bypass etmek için kullanıldı ve gösterilerle ilgili gerçek zamanlı güncellemeler, videolar ve görüntüler paylaşıldı. MahsaAmini hashtag'i küresel çapta viral hale gelerek direniş ve dayanışmanın sembolü oldu. Haftalar içinde bu hashtag altında milyonlarca paylaşım yapılarak halkın öfkesinin boyutu gözler önüne serildi ve uluslararası dikkat çekildi (Rezai, 2024).

Harekete özellikle etkili bir katkı Shervin Hajipour'un “İçin” anlamına gelen “Baraye” şarkısıydı. Şarkının sözleri İranlıların hayal kırıklıklarını ve umutlarını dile getirdikleri tweetlerden bestelenmiştir. Şarkı kamuoyunda derin yankı uyandırarak protestoların marşı haline geldi ve hatta bir Grammy ödülü de dahil olmak üzere uluslararası tanınırlık kazandı. Bu, dijital aktivizmin coğrafi sınırları aşma ve dünya çapındaki protestocular ve sempatizanlar arasında ortak bir duygusal deneyim yaratma gücünü göstermektedir (Kermani, 2023; Rezai, 2024).

Küresel Dayanışma ve Ulusötesi Etki

MahsaAmini hareketi İran'ın sınırlarını aşarak İran diasporasını ve dünya çapındaki insan hakları aktivistlerini harekete geçirdi. Berlin, Washington D.C. ve Sydney gibi şehirlerde protestolar düzenlenerek İran halkıyla dayanışma gösterildi. Bu gösteriler sadece uluslararası örgütlere ve hükümetlere İran'ın eylemlerini kınamaları için baskı yapmakla kalmadı, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları gibi konuların evrensel önemini de vurguladı (Elmore, 2024; Novak & Khazraee, 2014).

Diaspora toplulukları da seslerini duyurmak için sosyal medyayı kullanarak İran ve diğer ülkelerdeki aktivistlerle bağlantı kurdu. Instagram ve YouTube gibi platformlar, harekete görünürlük kazandıran savunuculuk kampanyaları, sanat ve hikaye anlatımı için alanlar haline geldi. Bu çabalar, ulusötesi aktivizmin küresel bir dayanışma ve savunuculuk ağının geliştirilmesindeki rolünün altını çizdi (Rahimieh, 2023; Elmore, 2024).

Hükümet Baskısı

İran rejimi protestolara kitlesel tutuklamalar, internetin kapatılması ve ölümcül güç kullanımı gibi acımasız önlemlerle karşılık verdi. Uluslararası Af Örgütü, baskılar sırasında aralarında çocuk ve gençlerin de bulunduğu yüzlerce kişinin öldüğünü bildirdi. Çok sayıda aktivist, gazeteci ve sıradan vatandaş gözaltına alındı ve bazıları işkence ve düzmece yargılamalara maruz kaldı. Hükümetin taktikleri arasında protestoların koordinasyonunu ve küresel çapta bilgi paylaşımını engellemek için internet erişimini kesmek de vardı (Mübarek, 2024).

Bu baskıcı önlemlere rağmen protestolar aylarca devam etmiş ve İran halkının direncini ve kararlılığını göstermiştir. Rejimin şiddet içeren tepkisi uluslararası eleştirileri artırmış, çok sayıda insan hakları örgütü İranlı yetkililere karşı hesap verebilirlik ve yaptırım çağrısında bulunmuştur (Kashani-Sabet, 2023; Beidollahkhani & Farkhari, 2024).

Son olarak MahsaAmini protestoları İran'da adalet ve eşitlik mücadelesinde belirleyici bir an olmuştur. Tabandan gelen aktivizm tarafından yönlendirilen ve sosyal medya aracılığıyla güçlendirilen hareket, farklı grupları sistemik değişim için ortak bir talepte birleştirdi. Protestolar İran vatandaşlarının direncini ve eylemliliğini vurgularken, otoriter rejimlerin muhalefeti bastırmak için kullandığı baskıcı önlemlerin de altını çizdi.

Hareket, İran'ın ötesinde toplumsal cinsiyet, adalet ve insan hakları konularında küresel bir diyaloga ilham vermiş ve dijital çağda kolektif eylemin dönüştürücü potansiyelini ortaya koymuştur (Rahimieh, 2023; Rezai, 2024). Zorluklar devam etse de, “Kadın, Yaşam, Özgürlük” hareketi İran'da ve ötesinde feminist aktivizmin ve sivil direnişin yörüngesini silinmez bir şekilde şekillendirmiştir.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel verilerdeki örüntüleri (temaları) sistematik olarak tanımlamak, düzenlemek ve yorumlamak için nitel araştırmalarda yaygın olarak kabul gören bir yöntem olan tematik analiz yaklaşımı kullanılmıştır (Braun ve Clarke, 2006). Amaç, #MahsaAmini protestoları bağlamında sosyal medyanın, özellikle de Twitter'ın rolünü araştırmak ve bu platformların mobilizasyonu, iletişimi ve uluslararası farkındalığı nasıl desteklediğine odaklanmaktır. Katılımcıların deneyimleri ve bakış açıları hakkında zengin ve ayrıntılı bilgiler toplamak için yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Tematik analiz, verilerin yapılandırılmış bir şekilde incelenmesini kolaylaştırarak çalışmanın araştırma sorularını ele alan kilit temaların belirlenmesini sağlamıştır.

Araştırma, katılımcıların siyasi olarak kısıtlayıcı ortamlarda Twitter kullanımına ilişkin deneyimlerini ve algılarını araştırmak üzere tasarlanmıştır. Çalışma, tematik analizi kullanarak anlatıların altında yatan anlamların ve tekrar eden kalıpların kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamış ve sosyal medyanın protestolar üzerindeki etkisinin incelikli bir yorumunu sunmuştur.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, #MahsaAmini protestoları sırasında katılımcıların yaşadığı deneyimleri keşfetmek için nitel bir araştırma tasarımı içinde fenomenolojik bir yaklaşım benimsemektedir. Bireylerin öznel deneyimlerini ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları anlamaya odaklanan fenomenolojik çerçeve, siyasi açıdan hassas ortamlarda sosyal medya aktivizmi gibi karmaşık ve bağlama özgü olguları incelemek için özellikle uygundur (Creswell & Poth, 2018). Bu tasarım, protesto davranışının ve dijital katılımın karmaşık dinamiklerinin incelenebileceği bir merceğe sağlar.

Nitel yaklaşım, katılımcıların algılarını, duygularını ve stratejilerini derinlemesine inceleme kabiliyeti nedeniyle seçilmiştir. Araştırmanın keşifsel niteliği göz önüne alındığında, nitel yöntemler, zorlu bir sosyo-politik ortamda gezinen bireylerin nüanslı ve çeşitli deneyimlerini yakalamak için gereken esnekliği sunmaktadır. Bu esneklik, çalışmanın, katılımcıların kısıtlayıcı koşullar altında dijital platformlarla etkileşim kurma biçimlerine ilişkin zengin içgörüler ortaya çıkarmasına olanak tanımaktadır (Creswell, 2013).

Çalışma, katılımcıların protestolar sırasında Twitter kullanımlarına ilişkin öznel algılarını yakalamak için keşifsel bir nitel tasarım kullanmaktadır. Bu tasarım, sosyal medyanın protesto dinamikleri, örgütsel stratejiler ve bireysel katılım üzerindeki etkisini araştırmak için özel olarak tasarlanmıştır. Araştırma, katılımcıların özgün bakış açılarını vurgulayarak, hükümetin dayattığı kısıtlamalar ve sosyo-politik gerilimlerin ortasında dijital platformların koordinasyon, ifade ve direniş için nasıl kullanıldığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Bu çerçeve, bireylerin aktivizm için sosyal medyadan nasıl yararlandıklarının, sansür gibi zorluklara nasıl uyum sağladıklarının ve kolektif dayanışmaya nasıl katkıda bulunduklarının kapsamlı bir şekilde incelenmesini sağlıyor. Fenomenolojik yaklaşım, protestolar sırasında dijital katılımın hem psikolojik hem de pratik yönlerine dair içgörüler sunarak kişisel anlatıların öneminin altını çiziyor.

3.2. Örnekleme Stratejisi

Örnekleme süreci, verimli ve etkili veri toplamayı kolaylaştırmak için hedef popülasyondan bir alt kümenin seçilmesini içerir. Araştırma hedeflerine ve kısıtlamalarına bağlı olarak, olasılıklı ve olasılıklı olmayan örnekleme gibi çeşitli örnekleme stratejileri uygulanabilir. Bu çalışmada, olasılıklı olmayan örneklemenin bir türü olan kartopu örnekleme kullanılmıştır. Bu yaklaşım, özellikle ulaşılması zor popülasyonlarda veya hassas araştırma bağlamlarında katılımcıları belirlemek için etkilidir (Goodman, 1961).

Kartopu örnekleme, #MahsaAmini protestolarının siyasi açıdan hassas doğası nedeniyle seçilmiştir. Bu tür protestolar hakkında görüşmelere katılmaya istekli sınırlı sayıda kişi ve ilgili potansiyel riskler göz önüne alındığında, güvene ve kurulan bağlantılara dayanan bir yöntem kullanmak çok önemliydi. Süreç, çalışmanın kriterlerini

karşılayan ilk katılımcıların belirlenmesiyle başladı. Bu katılımcılar daha sonra kendi ağlarından benzer deneyimleri veya içgörülerini olan diğer kişileri yönlendirmiştir. Bu yaklaşım, fiziksel katılım veya dijital aktivizm yoluyla katılanlar da dahil olmak üzere, protestolara doğrudan veya dolaylı olarak dahil olan bireylere ulaşmak için özellikle etkili oldu.

Kartopu örnekleme yöntemini kullanarak, çalışma erişim engellerinin üstesinden gelebilmiş ve protesto hareketi içindeki farklı perspektifleri yansıtan bir katılımcı havuzu oluşturabilmiştir. Bu yöntem sadece etik duyarlılığı sağlamakla kalmamış, aynı zamanda araştırma hedefleriyle uyumlu zengin ve ilgili verilerin toplanmasına da olanak tanımıştır.

Kartopu örneklemesini etkili bir şekilde uygulamak için bu çalışmada aşağıdaki adımlar gerçekleştirilmiştir:

Araştırmanın Amacının Tanımlanması: Bu araştırmanın amacı, #MahsaAmini protestoları sırasında bireylerin yaşadıkları deneyimleri, hükümetin getirdiği kısıtlamaların ortasında bir aktivizm, koordinasyon ve ifade platformu olarak Twitter ile olan ilişkilerine odaklanarak incelemektir.

Hedef Kitlenin Belirlenmesi: Hedef kitle, protestolara doğrudan katılan ya da gözlemleyen 18 ila 60 yaş arasındaki bireylerden oluşmaktadır. Bu farklı demografik yapı, çeşitli mesleki ve eğitim geçmişlerinden gelen katılımcıların yanı sıra kuşak kohortlarını da (Z Kuşağı, Y Kuşağı, X Kuşağı ve Baby Boomers) içermektedir.

Örneklemin Özelliklerinin Tanımlanması: Örneklem, dijital aktivizme katılım, önceki protestoları hatırlama veya sosyal medya kullanımındaki kuşak farklılıklarına ilişkin içgörüler gibi ilgili özellikleri paylaşan bireyleri içermektedir. Bu çeşitlilik, protesto dinamiklerinin zengin ve çok boyutlu bir şekilde anlaşılmasını sağlar.

Kartopu Örnekleme Yoluyla İşe Alım: Konunun siyasi hassasiyeti nedeniyle katılımcıları belirlemek için kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İlk temaslar, benzer deneyimlere ve içgörülere sahip diğer bireyleri yönlendirerek hedef kitleye sınırlı erişilebilirliğe rağmen daha geniş bir erişim sağlamıştır.

Veri Toplama için Uygun Yöntemin Seçilmesi: Katılımcılarla yarı yapılandırılmış, derinlemesine görüşmeler yapılarak deneyimleri hakkında ayrıntılı bilgi toplanmıştır. Bu

yöntem, araştırma sorularının ele alınmasında yapılandırılmış bir yaklaşımı korurken bireysel perspektiflerin keşfedilmesinde esneklik sağlamıştır.

3.2.1. Katılımcılar

Bu çalışma, çeşitli mesleki ve eğitim geçmişlerine sahip farklı demografik profilleri temsil eden, yaşları 18 ile 60 arasında değişen 15 katılımcıyı içermektedir. Geniş bir perspektif yelpazesi yakalamak için örneklem, Z Kuşağı, Y Kuşağı, X Kuşağı ve Baby Boomers dahil olmak üzere kuşak kohortlarını temsil edecek şekilde tasarlanmıştır. Bu kuşak grupları, farklı yaşam deneyimlerinin ve tarihsel bağlamların katılımcıların protesto ve dijital aktivizm algılarını nasıl etkilediğini incelemek için seçilmiştir. Örneğin, eski kuşaklar önceki protestoların nasıl organize edildiği ve hatırlandığına dair değerli bilgiler sunabilirken, genç kuşaklar sosyal medyanın çağdaş hareketlerdeki rolünü vurgulayabilir (Twenge, 2017).

Farklı kuşaklardan katılımcıların dahil edilmesi, aktivizmin nasıl deneyimlendiği ve ifade edildiği konusunda kuşaklar arası farklılıkları anlamının önemine de işaret etmektedir. Kuşak dinamikleri, kültürel, teknolojik ve eğitimsel değişimler farklı yaş gruplarının aktivizmle ilişki kurma biçimlerini şekillendirdiğinden, bireylerin sosyal ve siyasi hareketlerle nasıl ilişki kurduklarını anlamada çok önemlidir (Strauss & Howe, 1991).

Kartopu örnekleme, özellikle #MahsaAmini protestolarının siyasi açıdan hassas doğası göz önüne alındığında, ilgili deneyimlere ve içgörülere sahip katılımcıları belirlemek için kullanılmıştır. Kartopu örnekleme özellikle ulaşılması zor ya da savunmasız nüfusları içeren çalışmalarda etkilidir, çünkü aksi takdirde katılmakta tereddüt edebilecek katılımcıları işe almak için ağlar içindeki güvenden yararlanır (Biernacki & Waldorf, 1981). Bu yöntem, ister fiziksel katılım ister dijital aktivizm yoluyla olsun, protestolara doğrudan veya dolaylı olarak dahil olan bireylere erişimi kolaylaştırmıştır.

Katılımcıların anonimliğini korumak ve açık diyalogu teşvik etmek için tüm katılımcılara takma adlar (ör. K1, K2) verilmiştir. Bu etik önlem, katılımcı gizliliğini ve kişisel deneyimlerin paylaşılması için güvenli bir ortam yaratmanın önemini vurgulayan nitel araştırma ilkeleriyle uyumludur (Flick, 2014). Katılımcıların demografik bilgileri

Tablo 3.1'de sunulmakta ve gizlilik korunarak örneklemin çeşitliliğine dair genel bir bakış sağlanmaktadır.

Tablo 3.1. *Katılımcıların demografik bilgileri*

Katılımcı	Yaş	Eğitim durumu	Meslek
P1	34	Lisans mezunu	Moda tasarımcısı
P2	25	Yüksek lisans öğrencisi	Çalışmıyor
P3	58	Yüksek lisans mezunu	Girişimci
P4	22	Lisans öğrencisi	Freelance Grafik Tasarımcı
P5	28	Lisans mezunu	Barista
P6	33	Lisans mezunu	Muhasebeci
P7	35	Yüksek lisans mezunu	Yazılımcı
P8	29	Lisans mezunu	Muhasebeci
P9	18	Lise mezunu	Çalışmıyor
P10	29	Lisans mezunu	Gazeteci
P11	60	Ön lisans mezunu	Emekli
P12	42	Lisans mezunu	Akademisyen
P13	36	Yüksek lisans mezunu	Yazar
P14	18	Lise mezunu	Çalışmıyor
P15	50	Lisans mezunu	Terzi

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışma için veri toplama, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan ve katılımcıların deneyimleri hakkında ayrıntılı ve incelikli içgörüler sağlayan bir yöntem olan derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler, araştırmacının katılımcıların bakış açılarını kapsamlı bir şekilde keşfetmesini sağlayarak onları düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini kendi sözcükleriyle paylaşmaya teşvik eder. Bu yöntem aynı zamanda yanıtları netleştirmek veya belirli temaları daha derinlemesine incelemek için sondalama sorularına da olanak tanır (Legard, Keegan ve Ward, 2003).

Bu araştırmada derinlemesine görüşmeler, katılımcıların #MahsaAmini protestoları ve Twitter'ın dijital aktivizmdeki rolüne ilişkin deneyimlerini ve bakış açılarını anlamaya odaklanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların rahatlığını sağlamak ve güvenlik ve gizliliği korumak için Zoom kullanılarak çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Her görüşmeden önce katılımcılar ses kaydı için bilgilendirilmiş onay vermiştir.

Her oturum yaklaşık 30 ila 45 dakika sürmüş ve önceden tasarlanmış bir görüşme protokolü tarafından yönlendirilmiştir; bu protokol, temel araştırma temalarının ele alınmasında tutarlılık sağlarken, benzersiz içgörülerin keşfedilmesi için esnekliğe izin vermiştir. Soruların açık uçlu olması, katılımcıları kişisel anlatılarını detaylandırmaya teşvik ederek konunun daha zengin bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır. Yanıtlar kısa olduğunda ya da daha fazla ayrıntı gerektirdiğinde ek sondaj soruları sorulmuş ve kapsamlı veri toplanması sağlanmıştır.

Görüşmeler kelimesi kelimesine yazıya dökülmüş ve analiz için birincil veri setini oluşturmuştur. Bu yaklaşım, katılımcıların deneyimlerinin derinlemesine incelenmesini sağlamış ve araştırma sorularının ele alınmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Görüşme soruları aşağıdaki gibi tematik bölümlere ayrılmıştır:

1. Mahsa Emine Hareketine Katılım veya Gözlemler

İran'daki Mahsa Emine hareketi protestolarına katılımınızı veya gözlemlerinizi kısaca anlatabilir misiniz?

Protestoların kapsamını ve genel atmosferini nasıl tanımlarsınız?

2. Sosyal Medya Kullanımı

Sosyal medya protestoların yayılmasında ve göstericilerin koordinasyonunda etkili bir araç olarak değerlendirilebilir mi? Ne kadar etkili oldu?

Mahsa Amini protestoları sırasında Twitter ve Instagram gibi sosyal medya platformlarında aktif olma sorumluluğu hissettiniz mi? Neden?

3. Önceki Ayaklanmalarla Karşılaştırma

Sizce Mahsa Emine hareketini İran'daki diğer hareketlerden, özellikle de sosyal medya kullanımı açısından ayıran unsurlar nelerdir?

Mahsa Emine hareketinde sosyal medyanın rolü İran'daki önceki protestolarda oynadığı rolden nasıl farklılaştı?

4. Hükümetin Tepkisi ve İnternet Kapatma

Mahsa Amini protestoları sırasında hükümetin sosyal medya ağlarını kontrol etme çabalarına ilişkin tepkisini veya eylemlerini tanımlayabilir misiniz?

Protestoların ilk 100 gününde internet erişiminin durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

5.Dijital Aktivizmin Etkinliği

Mahsa Amini protestoları sırasında dijital faaliyetlerin hükümete baskı yapılmasında ve vatandaşların haklarının etkilenmesinde ne ölçüde rol oynadığını düşünüyorsunuz?

Sosyal medyadaki dijital faaliyetlerin protestolar sırasında olayların gidişatını doğrudan etkilediği belirli örnekleri paylaşabilir misiniz?

6.Araçlar ve Teknolojiler

Mahsa Amini hareketi sırasında protestocular iletişim kurmak ve örgütlenmek için tipik olarak hangi araçları veya teknolojileri kullandılar?

Bu araçlar ayaklanmanın boyutuna nasıl katkıda bulundu?

7.Zorluklar ve Sınırlamalar

Protestoların sosyal medya aracılığıyla örgütlenmesi ve sürdürülmesinde herhangi bir zorluk veya sınırlama var mıydı?

Varsa, bu sınırlamaların Mahsa Amini hareketinde dijital aktivizmin genel etkinliği üzerinde nasıl bir etkisi oldu?

8.Uzun Vadeli Etki

Sizce Mahsa Amini hareketinin İran'da siyasi aktivizm ve mobilizasyon için sosyal medya kullanımı üzerindeki uzun vadeli etkileri neler olabilir?

Bu ayaklanmadan edindiğiniz deneyimlere dayanarak, dijital aktivizm ve hükümet tepkileri arasındaki ilişkide kalıcı değişiklikler öngörüyor musunuz?

3.4. Veri Analiz Yöntemi

Tematik analiz, nitel verilerdeki örüntülerin veya temaların belirlenmesini, analiz edilmesini ve yorumlanmasını içeren çok yönlü bir nitel veri analizi yöntemidir. Bu yöntem, karmaşık anlatıları keşfetmek için yapılandırılmış ancak uyarlanabilir bir çerçeve sağlar ve özellikle bireylerin yaşamış deneyimlerini ve algılarını incelemek için değerli hale getirir (Nowell vd., 2017). Yinelenen temalara odaklanan tematik analiz, ham verileri anlamlı içgörülere dönüştürerek kişisel anlatıları daha geniş sosyal ve kültürel olgulara bağlar (Clarke & Braun, 2014). Bu çalışmada, katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış

görüşmelerden toplanan nitel verileri analiz etmek için tematik analiz kullanılmıştır. Bu yöntem, katılımcıların #MahsaAmini protestoları sırasındaki deneyimlerini ve sosyal medyayı aktivizm ve koordinasyon için kullanımlarını vurgulayan anlatılarının ayrı ntılı bir şekilde incelenmesini kolaylaştırmıştır.

Tematik analize iki temel şekilde yaklaşılabilir: tümdengelim ve tümevarım. Temel ayırım, temaların mevcut bilgiye dayalı olarak önceden tanımlanıp tanımlanmadığı ya da verilerden organik olarak ortaya çıkıp çıkmadığıdır.

Tümdengelimli tematik analiz, verilerin önceden var olan bir çerçeve içinde veya önceki teorilere ve araştırmalara dayalı olarak analiz edilmesini içerir. Bu yaklaşım, araştırmacının verilerin yerleşik kategorilerle nasıl uyum sağladığını incelemesine ve mevcut çerçevelerin ne ölçüde desteklendiğini veya bunlara ne ölçüde meydan okunduğunu keşfetmesine olanak tanır (Terry vd., 2017). Örneğin, dijital aktivizmle ilgili bir çalışmada, “katılımın önündeki engeller”, “platforma özgü zorluklar” ve “mobilizasyon stratejileri” gibi önceden tanımlanmış temalar analize rehberlik edebilir.

Öte yandan tümevarımsal tematik analiz, temaların önceden tanımlanmış kategorilere dayanmadan doğrudan veri setinden ortaya çıktığı veri odaklı bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, özellikle amacın yeni içgörüler ortaya çıkarmak veya bir olguyu derinlemesine anlamak olduğu keşifsel araştırmalarda kullanışlıdır (Maguire & Delahunt, 2017). Örneğin, “gözetim altında uyum stratejileri” veya “aktivizmde duygusal dayanıklılık” gibi temalar önceden belirlenmeden doğrudan katılımcıların anlatılarından ortaya çıkabilir.

Bu çalışma, keşifsel doğası nedeniyle tümevarımsal tematik analizi benimsemiştir. Önceden belirlenmiş temaların olmaması, araştırmacının doğrudan katılımcıların yanıtlarından içgörü elde etmesine ve #MahsaAmini protestoları sırasındaki deneyimlerinin karmaşıklığını ve zenginliğini yakalamasına olanak sağlamıştır. Tümevarımsal tematik analiz, sosyal medyanın bu özel bağlamdaki rolüne ilişkin önceki sınırlı araştırma göz önüne alındığında özellikle uygun olmuştur. Verileri önyargısız bir şekilde analiz eden çalışma, katılımcıların bakış açılarını ve yaşadıkları deneyimleri otantik bir şekilde yansıtmayı amaçlamıştır (Nowell vd., 2017). Bu yaklaşım, bulguların verilere sağlam bir şekilde dayanmasını sağlamış ve bireylerin protestolar sırasında dijital platformlarla nasıl etkileşim kurduğuna dair incelikli bir anlayış sunmuştur. Ortaya çıkan

temalar, siyasi açıdan hassas bir ortamda dijital aktivizm ve siyasi mobilizasyon arasındaki dinamik etkileşimi analiz etmek için sağlam bir çerçeve sunmuştur.

Veri toplama ve tümevarımsal tematik analiz sürecinin kapsamlı ve çok katmanlı yaklaşımı nedeniyle Tablo 3.2., tümevarımsal tematik analizin her aşamasını gösteren ayrıntılı bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Tablo 3.2. Tümevarımsal Tematik Analiz Sürecinin Özeti

Aşama 1: Verilerle Tanışma
Ham veriye tam bir hâkimiyet sağlamak için verilerin tekrar tekrar okunması ve incelenmesi.
Aşama 2: İlk Kodların Oluşturulması
İlgi çekici veya dikkat çeken noktaların belirlenmesi. Metne, olguları etiketlemek amacıyla kodlar atanması. Bu işlem satır satır veya paragraf paragraf şeklinde gerçekleştirilir.
Aşama 3: Temaların Belirlenmesi
İlk kodların temalara ayrıştırılması. Temaları düzenlemek için tablolar veya zihin haritalarından yararlanılması.
Aşama 4: Temaların Gözden Geçirilmesi
Temaların incelenmesi ve yeniden yapılandırılması yoluyla iyileştirilmesi ve birleştirilmesi. Tutarlı temaların anlamlı bağlantılara sahip olması gereklidir. Bu aşamada bazı kodlamaların yeniden yapılması da gerekebilir.
Aşama 5: Temaların Tanımlanması ve Adlandırılması (Tematik Kategoriler)
Araştırma soruları ile uyumlu olarak son düzenlemelerin yapılması. Ana temalar ve alt temaların belirlenmesi. Her bir tema için bir hikâye oluşturulması. Tematik doygunluğa ulaşılması. Temalar arasındaki ilişkilerin tanımlanması. Tematik kategorilerin, ikincil verilerle karşılaştırılarak hassaslaştırılması.
Aşama 6: Raporun Hazırlanması
Temalar ve yorumlarla desteklenen iddiaların sunulması. Tematik fikirlerin kavramsal bir çerçevede ifade edilmesi ve raporlanması.

Tematik analiz süreci, Braun ve Clarke'dan (2006) uyarlanan ve aşağıda ayrıntıları verilen altı temel adımı içermektedir:

Aşama 1: Verileri Tanıma

İlk adım, görüşmelerin kelimesi kelimesine yazıya dökülmesini ve verilerin derinlemesine anlaşılması için yazıların birçok kez okunmasını içeriyordu. Bu aşama, araştırmacının katılımcıların anlatılarına aşina olmasını ve ilk fikir ve kalıpları belirlemesini sağlamıştır.

Aşama 2: İlk Kodların Oluşturulması

İkinci adım, verilerin sistematik olarak kodlanmasına odaklanmıştır. Kodlama, nitel verilerdeki örüntüleri, konuları, benzerlikleri ve farklılıkları sistematik olarak tanımlama, kategorize etme ve etiketleme sürecidir. Ham verileri araştırmanın sorularına ve teorik çerçevesine bağlayarak yapılandırılmış analize olanak sağlar. Nitel araştırmada kod, bir veri segmentinin özünü veya temel anlamını yakalayan kısa bir kelime veya ifadedir. Bu süreç, karmaşık anlatıların daha ileri yorumlama ve tematik analiz için yönetilebilir birimler halinde düzenlenmesine ve damıtılmasına yardımcı olur.

Bu çalışmada kodlama, görüşme dökümlerini sistematik olarak analiz etmek ve #MahsaAmini protestoları ve sosyal medyanın aktivizmdeki rolüyle ilgili yinelenen temaları belirlemek için kullanılmıştır. Bu kodlar, katılımcıların deneyimlerinin ve bakış açılarının yorumlanmasına rehberlik ederek tematik analizin temelini oluşturmuştur. Verilerdeki nüansları yakalayan kodlama, kilit örüntü ve temaların keşfedilmesini kolaylaştırarak araştırma konusunun kapsamlı ve temelli bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır.

Tablo 3.3: *Mevcut araştırmada kullanılan bazı kodlara örnekler verilmektedir.*

Kodlar	Metinler
Hashtag kullanımı (#MahsaAmini)	“#MahsaAmini hashtag'i sadece birkaç gün içinde mücadelemizin küresel bir sembolü haline geldi.”
Protesto video ve fotoğraflarının paylaşılması	“Protestocular tutuklama ve şiddet görüntülerini paylaştığında, hükümetin gerçeği inkar etmesi imkansız hale geldi.”
İnternet kapatmaları ve platform sansürü	“İnternet kesintileri protestolar sırasında iletişimi kesmek için stratejik olarak kullanıldı.”
Yaratıcı içerik: sanat, müzik	“Kadın, Yaşam, Özgürlük' gibi sloganlar içeren dijital posterler hazırladım ve bunları geniş kitlelerle paylaştım.”

Tablo 3.3: (Devam) Mevcut araştırmada kullanılan bazı kodlara örnekler verilmektedir.

Sınırlı internet erişimi ve tutuklanma korkusu	“İnternette takip edilme korkusu bazı protestocuları paylaşım yapmaktan ya da dijital ortamda etkileşime geçmekten çekinir hale getirdi.”
Protestolarda kadın liderliği, başörtüsü yasalarına meydan okuma	“Kadınlar ön plandaydı, sloganlara öncülük ediyor ve protestolar düzenliyorlardı.”
Etnik gruplar arası katılım	“Tüm etnik gruplardan insanlar bir araya geldi; ilk defa böyle bir dayanışma gördüm.”
Feminist hedefler için erkeklerden destek	“Birçok erkek, eşit haklar talep eden pankartlar taşıyarak kadınlarla birlikte yürüdü.”
Sınırlı internet erişimi	“İnternete erişmek için VPN gerekiyordu ve o zaman bile bağlantı güvenilmez ve yavaştı.”
Protestoların sosyal medya aracılığıyla koordine edilmesi	“Buluşma noktalarını organize etmek için Telegram'daki şifreli grupları kullandık.”
Sanatın protesto için kullanımı	“Grafiti güçlü bir protesto biçimi haline geldi; çevrimiçi platformlara erişilemediğinde mesajlarımızı yaymak için duvarları kullandık.”

Aşama 3: Temaların Belirlenmesi

Tema, bir veri biriminin özünü ve anlamını tanımlayan genişletilmiş bir ifade veya cümledir. Ortak fikirleri veya konuları paylaşabilen ilgili kodları bir araya getirerek daha büyük anlam blokları oluşturur. Tema geliştirme süreci, kodların dikkatle incelenmesini ve aralarındaki örüntülerin belirlenmesini içerir. Tüm kodlar analizin bir parçası haline gelmez; bazıları birleştirilirken diğerleri hariç tutulur. Bu nedenle, bir temayı oluşturacak kodların seçilmesi kritik ve bilinçli bir adımdır.

Bu araştırmada temalar yalnızca ham verilere dayalı tümevarımcı bir yaklaşımla geliştirilmiştir. Bu çalışmanın odak noktası, temaların görüşme katılımcılarının doğrudan ifadelerinden organik olarak ortaya çıkmasını sağlamaktır. Kodlama sürecinde katılımcıların yanıtları titizlikle analiz edilmiş ve temalar tamamen toplanan verilerden elde edilen içgörüler temelinde oluşturulmuştur. Bu yöntem, araştırmanın katılımcıların perspektiflerine dayanmasını ve harici teorik çerçevelerle sınırlandırılmamasını sağlar.

Tema geliştirmeye yönelik tümevarımcı yaklaşım, araştırmanın ham verilerle doğrudan ve özgün bir bağlantı kurmasını sağlamıştır. Önceki literatürden veya teorik

modellerden etkilenmekten bilinçli bir şekilde kaçınarak, analiz tamamen katılımcıların sesleriyle şekillendirilmiş ve katkılarının özgünlüğü ve derinliği korunmuştur.

Aşama 4: Temaların Gözden Geçirilmesi

Dördüncü aşama, başlangıçta geliştirilen temaları rafine etmek ve doğrulamak için tüm veri setinden elde edilen kodlanmış verilerle yeniden etkileşime girmeyi içerir. Bu aşamada odak noktası, ortaya çıkan temaların tutarlılığı ve ayırt ediciliği korurken verileri doğru bir şekilde temsil etmesini sağlamaktır. Bu araştırmada, iyileştirme süreci tamamen ham veriler tarafından yönlendirilmiş ve temaların katılımcıların katkılarına dayanması sağlanmıştır. Önerilen her tema sistematik olarak yeniden gözden geçirilmiş ve kodlanan verilerle uyumu titizlikle değerlendirilmiştir. Bu gözden geçirme süreci, temaların iç tutarlılığını güçlendirmeyi ve katılımcılar tarafından sağlanan içgörülerini etkili bir şekilde kapsadıklarından emin olmayı amaçlamıştır. Bu aşamadaki geçerlilik kontrolleri, temaların birbirinden farklı kalırken veri setini doğru bir şekilde yansıttığını teyit etmek için gerekliydi. Kodlanan verilerin yeniden incelenmesi ve ilk tematik gruplandırmaların test edilmesiyle bu çalışma, temaların özgünlüğüne ve güvenilirliğine öncelik vermiş, katılımcıların paylaştığı seslere ve deneyimlere sıkı sıkıya bağlı olmalarını sağlamıştır.

Aşama 5: Temaların Tanımlanması ve Adlandırılması

Temaların tanımlanması, kalite ve netliklerinin sağlanmasında kritik bir adımdır. Bir tema tanımı, her bir temanın neyi temsil ettiğine dair özlü bir açıklama sağlar ve birkaç cümleyle önemini vurgular. Bir temayı etkili bir şekilde tanımlamak için dört temel soru ele alınmalıdır: Tema ne hakkındadır? Sınırları nelerdir? Onu benzersiz ve farklı kılan nedir? Ve genel analize nasıl katkıda bulunur? Bu soruların yanıtlanması, her bir temanın araştırma çerçevesi içindeki rolünün sağlamlaştırılmasına yardımcı olur. Temaları tanımlama ve adlandırma süreci, tematik kodların her biri kendi “özünü” kapsayan daha uyumlu ve anlamlı bir temalar kümesi haline getirilmesini de içerir (Braun ve Clarke, 2006: 22). Bu çalışmanın amaçları doğrultusunda, bu sürecin sonuçları, özellikle analizin son aşamalarında daha kesin ve özlü bir terminoloji sağlamak için tematik kategoriler olarak adlandırılmıştır. Temaların tematik kategorilere ayrıştırılması, tümevarımsal tematik analiz çerçevesinde kodlama sürecinin sonucuna işaret etmektedir. İlk kodlamadan tematik kodlamaya geçişe benzer şekilde, tematik kategorilerin gelişimi de doğası gereği kendilerinden önce gelen kodlara bağlıdır.

Bu çalışmada, tematik kategorilerin ortaya çıkışı doğrudan araştırma sorularıyla uyumlu hale getirilmiş ve rafine edilen temaların verilere ilişkin anlamlı ve uygulanabilir içgörüler sunması sağlanmıştır. Ayrıca, her bir tema için uygun ve bilgilendirici isimlerin seçilmesi de sürecin önemli bir parçasıydı. İyi bir tema adı özlü, akılda kalıcı ve temanın içeriğini yansıtıcı olmalıdır. Yanıltıcı veya net olmayan isimler analizi bozabilir, bu nedenle bu çalışmadaki her bir tema ismi katılımcıların seslerinin özünü yakalamak ve bulguların bütünlüğünü korumak için dikkatle seçilmiştir. Araştırma, tematik kodları tematik kategorilere dönüştürerek nihai temaların yalnızca katılımcıların bakış açılarıyla uyumlu olmasını değil, aynı zamanda tutarlı ve net bir analitik anlatıya katkıda bulunmasını da sağlamıştır.

Aşama 6: Raporun Hazırlanması

Son aşama olan raporun hazırlanması, belirlenen temaların açık ve iyi organize edilmiş bir şekilde, verilerden elde edilen kanıtlar ve özenli yorumlarla desteklenerek sunulmasını içerir. Amaç, analitik derinliği ve netliği korurken tematik bulguları araştırma sorularına bağlayan tutarlı bir anlatı sağlamaktır. Bu çalışmada, güvenilirliği ve şeffaflığı sağlamak için her tema sistematik olarak tanıtılmış, tanımlanmış ve katılımcı alıntıları kullanılarak bağlamsallaştırılmıştır. Araştırma konusuyla ilgilerini gösteren kavramsal bir çerçeve oluşturmak için temaların birbirine bağlanmasına önem verilmiştir. Bulgular, katılımcıların seslerine dayanan ikna edici ve tutarlı bir hikaye anlatacak şekilde düzenlenmiştir.

Metodolojik titizliği sağlamak için Braun ve Clarke'ın (2006) yüksek kaliteli tematik analize yönelik 15 maddelik kontrol listesi benimsenmiştir. Aşağıdaki tablo, bu kontrol listesinin bu çalışma kapsamında nasıl karşılandığını göstermektedir:

Tablo 3.4: Braun ve Clarke (2006) iyi bir tematik analiz için 15 maddelik kontrol listesi

Süreç	No.	Kriter	Bu Çalışmadaki Kanıtlar
Transkripsiyon	1	Veriler uygun ayrıntı düzeyinde yazıya geçirilmiş ve doğruluk açısından kontrol edilmiştir.	Her görüşme manuel olarak yazıya dökülmüş, incelenmiş ve ses kayıtlarıyla karşılaştırılarak doğruluğu sağlanmıştır.
Kodlama	2	Tüm veri ögelerine kodlama sürecinde eşit dikkat gösterilmiştir.	Satır satır kodlama yöntemi uygulanarak tüm veriler detaylı şekilde analiz edilmiştir.
	3	Temalar birkaç çarpıcı örnek yerine tüm veri setine dayalı olarak oluşturulmuştur.	Temalar, katılımcı yanıtlarında tekrar eden örüntüler üzerinden geliştirilmiş, anekdotal verilere dayanmamıştır.
	4	Her tema için ilgili alıntılar toplanmış ve düzenlenmiştir.	İlgili alıntılar manuel olarak gruplandırılmış ve her tema altında organize edilerek sistematik bir yapı oluşturulmuştur.
	5	Temalar, birbirleriyle ve orijinal veri setiyle karşılaştırılmıştır.	Temalar tutarlılık açısından karşılaştırılmış ve kodlar tekrar gözden geçirilerek uyum sağlanmıştır.
	6	Temalar içsel olarak tutarlı, tutarlı ve benzersizdir.	Anlamı benzer olan kodlar gruplandırılmış, temalar arasındaki çakışmalar yeniden kodlama veya birleştirme yoluyla azaltılmıştır.
Analiz	7	Veriler sadece tanımlanmak yerine yorumlanmış ve anlamlandırılmıştır.	Bulgular bölümü, katılımcı ifadelerinin derinlemesine ve yorumlayıcı analizini sunarak anlam katmaktadır.
	8	Analiz ve veriler birbirini desteklemekte; alıntılar analitik iddiaları yansıtmaktadır.	Her analitik iddia, katılımcı alıntıları ile desteklenmiş, analiz süreci şeffaf ve tutarlı şekilde sunulmuştur.
	9	Analiz, verilerle ilgili ikna edici ve düzenli bir anlatı sunmaktadır.	Temalar, araştırma soruları ve genel analizle tutarlı bir yapıda sunulmuştur.

Tablo 3.4: (Devam)Braun ve Clarke (2006) iyi bir tematik analiz için 15 maddelik kontrol listesi

	10	Anlatı ile örnek alıntılar arasında bir denge sağlanmıştır.	Her tema, derinlemesine analizler ve destekleyici alıntılarla açıklanmış, anekdotal verilerden kaçınılmıştır.
Genel	11	Analizin tüm aşamalarına yeterli zaman ayrılmıştır.	Veri toplama ve analiz süreci belirli bir zaman diliminde sistematik olarak yürütülmüştür.
Yazılı Rapor	12	Analize dair varsayımlar açık bir şekilde ifade edilmiştir.	İndüktif tematik analiz yaklaşımı ve kodlama yöntemleri metodoloji bölümünde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.
	13	Yapılan analiz, rapor edilen bulgularla tutarlıdır.	Kodlama sürecinin her aşaması, bulgular bölümünde sistematik olarak belgelenmiş ve şeffaf bir şekilde sunulmuştur.
	14	Görüşme dili ve süreç raporlama ile tutarlıdır.	Katılımcılarla yapılan görüşmeler Farsça gerçekleşmiş, bu veriler önce İngilizceye çevrilmiş, ardından Türkçeye aktarılmıştır. Bu süreçte anlam kaybını önlemek için çevriler titizlikle kontrol edilmiştir.
	15	Araştırmacı, araştırma sürecinde aktif bir rol üstlenmiş ve temalar bilinçli şekilde oluşturulmuştur.	İndüktif tematik analiz sürecinde araştırmacı, toplam 50 kod oluşturmuş ve veri analizine yakınlık sağlanmıştır.

Özet

Bu çalışmanın son aşaması, tematik bulguları araştırma hedefleriyle uyumlu, tutarlı ve güvenilir bir anlatı olarak sunmaktadır. Temalar, katılımcıların seslerini temel alan sistematik, tümevarımsal bir kodlama süreciyle geliştirilmiş ve rafine edilmiştir. Analiz, Braun ve Clarke'ın (2006) yüksek kaliteli tematik analize ilişkin kılavuz ilkelerine bağlı olarak titizlik, şeffaflık ve tutarlılık sağlamıştır. Her bir tema, verilerden yapılan ayrıntılı alıntılarla desteklenmiş ve ortaya atılan iddialar için kanıt sağlanmıştır. Bulgular, araştırma konusunun daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunurken ham veriler ile tematik kategoriler arasında net bir bağlantı kurulmasını sağlar. Bu yaklaşım, çalışmanın sonuçlarının güvenilir, aktarılabilir ve metodolojik olarak sağlam olmasını sağlar.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölüm iki ana kısma ayrılmıştır. İlk bölümde İran'daki #MahsaAmini protestolarına katılan bireylerle yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular sunulmaktadır. Bu görüşmelerde farklı yaş gruplarından ve cinsiyetlerden katılımcılar yer almış ve 14 tematik kategori belirlenmiştir. İkinci bölüm, protestoların dinamiklerini keşfetmek için bu tematik kategorilerin analizine odaklanmaktadır. Temalar, protestolarda sosyal medyanın örgütsel rolü, kadınların liderliği, direnişin sanatsal biçimleri ve hükümet baskısına karşılık toplumun gösterdiği dayanışma gibi konuları kapsamaktadır. Bu bulgular, sosyal medyanın İran'daki toplumsal hareketleri nasıl güçlendirdiğine dair içgörü sağlamak ve protesto katılımcılarının yaşam deneyimlerini vurgulamaktadır. Çalışma, kadınların öncü rolü, kültürel semboller ve baskıya direnen farklı toplumsal grupların kolektif eylemleri gibi kilit temaları vurgulamaktadır.

4.1. Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Bireylerin kısıtlayıcı bir ortamda protestolara katılma ve harekete geçme biçimlerini etkileyen çok sayıda faktör vardır. Bu dinamikleri yansıtan etkili bir çerçeve tasarlamak için bu araştırmada belirlenen tema ve unsurları dikkate almak önemlidir. Bu temalar, Mahsa Amini protestolarına katılan bireylerle yapılan görüşmeler sırasında toplanan verilerden türetilmiştir ve temel araştırma sorularını yanıtlamak için bir rehber görevi görmektedir. Bulgular, her biri görüşmelerde ortaya çıkan ana temalara odaklanan ayrı bölümler halinde sunulmuştur. Bu bölümler, söz konusu temaların araştırma sorularını nasıl ele aldığını detaylandırmakta ve katılımcıların motivasyonları, karşılaştıkları zorluklar ve kolektif eylemleri hakkında daha derin bir anlayış sağlamaktadır. Analiz, bu protestolara katılmak için karmaşık sosyo-politik dinamikleri yönlendiren bireylerin yaşadıkları deneyimlere dair içgörüler sunmaktadır.

Tablo 4.1. *Bu araştırmada tanımları ve kodlarıyla birlikte ele alınan ana temalar*

Tema	Tanım	Kodlar
Bir Katalizör Olarak Sosyal Medya	Protestoları güçlendirmek, farkındalığı yaymak ve hareketleri organize etmek için araçlar olarak sosyal medya platformları.	Hashtag kullanımı (#MahsaAmini, #WomanLifeFreedom) Twitter, Instagram, Telegram'ın rolü Görsel ve videoların viral yayılımı.
Dijital Aktivizm Biçimleri	Protestoları harekete geçirmek ve etkilerini çevrimiçi platformlar aracılığıyla paylaşmak için yaratıcı dijital çabalar.	Protesto video ve fotoğraflarının paylaşılması Yaratıcı içerik: sanat, müzik, posterler, Hashtag aktivizmi.
Hükümet Bastırma Taktikleri	Dijital aktivizmi kısıtlamak ve muhalefeti bastırmak için hükümet tarafından alınan önlemler.	İnternet kapatmaları Platform sansürü (Instagram/WhatsApp'ın engellenmesi) Gözetim ve tutuklamalar
Birlik ve Dayanışma Kooperatifi	Farklı sosyal ve etnik gruplar arasında karşılıklı destek ve ortak hedefleri teşvik eden eylemler.	Etnik gruplar arası katılım Feminist hedefler için erkeklerden destek Paylaşılan sloganlar
Dijital Protesto Engellerindeki Zorluklar	Hükümet misillemesi ve yanlış bilgilendirme riskleri de dahil olmak üzere, aktivistlerin çevrimiçi hareketlere katılırken karşılaştıkları	sınırlı internet erişimi Kimlik tespiti ve tutuklanma korkusu Hükümet tarafından yanlış bilgi yayılması.
Kültürel ve Sanatsal İfade	Kültürel ve sanatsal formların direniş ve sembolik protesto aracı olarak kullanılması.	Protesto için sanat ve müziğin kullanımı Başörtüsü yakmada sembolizm Grafiti ve görsel hikaye anlatımı.
Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm	Kadınların protestolarda, toplumsal cinsiyet eşitliğini savunmada ve baskıcı normlara meydan okumadaki merkezi rolü.	Protestolarda kadın liderliği Zorunlu başörtüsü yasalarına yönelik itirazlar Direniş yoluyla güçlenme
Uluslararası İlgi ve Etki	Protestoların dünya çapında tanınması ve uluslararası şahsiyetler ve medyadan aldıkları destek.	Uluslararası medyada yer alma Küresel kişi ve kurumlardan destek Küreselleştirilmiş hashtag kampanyaları
Kuşak Perspektifleri	Yaşlı kuşakların gençlere mentorluk yapması ve genç bireylerin inovasyonu yönlendirmesi ile kuşak dinamiklerinin etkisi.	Yaşlı kuşakların gençlere mentorluk yapması Gençlik odaklı hareketler Protesto yöntemlerinde nesilsel değişimler
Teknoloji Adaptasyonu ve Dayanıklılı	Aktivistlerin kısıtlamaları aşmak ve dijital aktivizmi sürdürmek için teknoloji kullanımı.	VPN ve proxy kullanımı Yaratıcı direniş yöntemleri Hükümet kısıtlamalarına uyum

Tablo 4.1. (Devam) Bu araştırmada tanımları ve kodlarıyla birlikte ele alınan ana temalar

Kültürel Kimlik ve Direniş	Baskıya karşı kolektif direniş yansıtan, kökleri kültürel pratiklere ve kimliğe dayanan sembolik meydan okuma eylemleri.	Kıyafet protestolarında sembolizm (başörtüsü yakma) Protestolarda sanat ve müziğin rolü Kültürel sloganlar ve marşlar (örneğin, 'Kadın, Yaşam, Özgürlük').
Çevrimiçi-Offline Etkileşim Dinamikleri	Çevrimiçi aktivizm ve fiziksel protestolar arasındaki etkileşim, dijital stratejileri sokak düzeyinde organizasyonla harmanlama.	Protestoların sosyal medya aracılığıyla koordine edilmesi Dijital aktivizmi sokak protestolarıyla harmanlamak Aktivizm için kafe ve yerel alanların kullanımı
Kadın Cinayetleri ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet	Toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ve kadınların karşılaştığı sistematik baskıyı vurgulayan farkındalık kampanyaları.	Hashtag kampanyaları aracılığıyla farkındalık (#MahsaAmini) Kadın cinayetleri ve şiddet vakalarının belgelenmesi Kadınlara yönelik sistematik baskının vurgulanması
İran'da Sosyo-Politik Bağlam	Tarihsel direniş kalıpları ve etnik ve bölgesel bölünmeler karşısında birleşme çabaları da dahil olmak üzere protestoların daha geniş sosyo-politik arka planı.	Devlet sansürünün günlük yaşam üzerindeki etkisi Bölünme çabalarına rağmen etnik ve bölgesel birlik İran toplumunda direnişin tarihsel örüntüleri

4.2. Bir Katalizör Olarak Sosyal Medya

Sosyal medya Mahsa Amini protestoları sırasında dönüştürücü bir rol oynamış, örgütlenme, seslerin yükseltilmesi ve kolektif eylemin teşvik edilmesi için birincil araç olarak işlev görmüştür. Twitter, Instagram ve Telegram gibi platformlar, bilginin hızla yayılması ve katılımcılar arasında ortak bir dayanışma duygusu yaratılması için vazgeçilmez hale geldi. Bu tema doğrudan araştırma sorusunu ele almaktadır: Sosyal medyanın, özellikle de Twitter'ın kullanımı Mahsa Amini hareketi sırasında protestoların yayılmasına ve koordinasyonuna nasıl katkıda bulundu? Bulgular, sosyal medya platformlarının protestocular için bir megafon görevi gördüğünü, seslerini hem yerel hem

de uluslararası alanda yükseltirken aynı zamanda hükümetin baskısına karşı bir direniş aracı olarak hizmet ettiğini ortaya koymaktadır.

Sosyal medyanın en etkili unsurlarından biri, özellikle hareketin güçlü sembolleri haline gelen #MahsaAmini ve #WomanLifeFreedom hashtag'lerinin kullanılmasıydı. Bu hashtag'ler kullanıcıların coğrafi ve kültürel sınırları aşarak tek bir amaç altında birleşmelerini sağladı. Bunlar sadece protestoları organize etmek için değil, aynı zamanda hareket hakkında uluslararası farkındalık yaratmak için de birer araçtı.

Bir katılımcı şöyle demiştir: “#MahsaAmini hashtag'ini her kullandığımızda sesimizin küresel bir sohbe katıldığını, görüldüğümüzü ve duyulduğumuzu hissettik” (P8). Bu hashtagler aracılığıyla protestocular geleneksel medya engellerini aşarak kendi anlatılarını dünyaya sunabiliyor ve İran hükümetinin anlatıyı kontrol etme girişimlerine meydan okuyorlardı.

Farklı platformların rolü hareketin dinamiklerini şekillendirmede çok önemliydi. Örneğin Twitter, protestocuların güncellemeleri paylaşmasına ve eylemleri hızlı bir şekilde koordine etmesine olanak tanıyan gerçek zamanlı bir haber platformu olarak hizmet etti. Instagram, görsel içeriğe verdiği önemle, protestocuların cesaretini ve yaratıcılığını sergileyen görüntü ve videoların paylaşıldığı bir alan haline geldi. Başörtülerini yakan ya da “Kadın, Yaşam, Özgürlük” sloganları atan kadınlar gibi görseller başkalarına da harekete katılmaları için ilham verdi.

Bir katılımcı şunları paylaştı: “Instagram'da bu görüntüleri görmek bana harekete geçme cesareti verdi. Bana yalnız olmadığımı gösterdi” (P4).

Öte yandan Telegram, şifreli iletişim kanalları sağlayarak protestocuların gözetim korkusu olmadan toplantılar düzenlemesine ve güvenlik ipuçlarını paylaşmasına olanak tanıdı. Bir katılımcı şunları vurgulamıştır: “Telegram bizim güvenli alanımızdı. Diğer platformlar engellendiğinde bile güvenli bir şekilde iletişim kurmamızı sağladı” (P6).

Sosyal medyanın güçlendirici rolüne rağmen hareket, hükümetin uyguladığı internet kapatmaları ve platform engellemeleri nedeniyle önemli zorluklarla karşılaştı. Protestocular bu kısıtlamaları aşmak için VPN'ler, proxy'ler ve diğer araçları kullanarak kayda değer bir dayanıklılık gösterdi. Bir katılımcı şunları söyledi: “Bir platformu her

kapattıklarında, bağlantıda kalmak için başka bir yol bulduk. Hareket durdurulamazdı” (P8). Bu çabalar, protestocuların uyum yeteneğini ve direnişlerini sürdürmede sosyal medyanın merkeziliğini vurgulamaktadır.

Mahsa Amini protestolarının küresel yankısı, görüntülerin, videoların ve hashtag'lerin viral olarak yayılmasıyla güçlendi. Sosyal medya, uluslararası izleyicilerin protestolara tanıklık etmesini sağladı ve dünya çapında ünlülerden, aktivistlerden ve insan hakları örgütlerinden destek topladı. Bir genç, “*#MahsaAmini'nin küresel çapta trend olduğunu gördüğümde, dünyanın nihayet İran'da olanları önemseydiğini hissettim*” (P14) dedi. Bu uluslararası görünürlük İran hükümeti üzerinde dış baskı oluşturdu ve seslerinin sınırlarının ötesinde duyulduğunu bilen protestoculara umut verdi.

Bulgular, dijital aktivizmle ilgili mevcut literatürle, özellikle de sosyal medyanın kolektif eylemi teşvik etmek için fiziksel ve siyasi engelleri nasıl aşabileceğiyle uyumludur. Castells'in (2012) belirttiği gibi, dijital platformlar tabandan gelen hareketlerin harekete geçmesini ve mesajlarını küresel çapta yaymasını sağlamaktadır. Benzer şekilde Mahsa Amini protestoları da sosyal medyanın yerel mücadeleleri nasıl küresel fenomenlere dönüştürebileceğini, farklı bağlam ve kültürlerdeki bireyleri nasıl birbirine bağlayabileceğini örneklemektedir.

Sosyal medya, hızlı iletişimi kolaylaştırarak, ötekileştirilenlerin seslerini yükselterek ve protestocular arasında birliği teşvik ederek Mahsa Amini protestoları için bir katalizör görevi gördü. Sansür ve yanlış bilgilendirmenin yarattığı zorluklara rağmen, Twitter ve Instagram gibi platformlar hareketin ivmesinin sürdürülmesinde etkili oldu. Sosyal medya, kişisel hikayeleri kolektif direnişe dönüştürerek hem bir örgütlenme aracı hem de umut ve direncin sembolü olarak gücünü gösterdi. Bu tema, dijital platformların çağdaş toplumsal hareketlerdeki vazgeçilmez rolünün altını çiziyor ve en baskıcı ortamlarda bile önemli bir değişim yaratma potansiyellerini vurguluyor.

4.3 Dijital Aktivizmin Biçimleri

Dijital aktivizm Mahsa Amini protestolarında merkezi bir rol oynamış, protestocuları örgütlenme, seslerini paylaşma ve uluslararası dayanışmayı harekete geçirme konusunda güçlendirmiştir. Bu tema, sosyal medyanın, özellikle de Twitter gibi platformların protestoların yayılmasını ve koordinasyonunu nasıl kolaylaştırdığına ve dijital aktivizmin

uluslararası farkındalığı nasıl artırdığına ve İran hükümeti üzerinde nasıl baskı oluşturduğuna ilişkin araştırma sorularına doğrudan yanıt vermektedir. Protesto videoları ve fotoğrafları paylaşarak, sanat, müzik ve posterler aracılığıyla sembolik içerikler yaratarak ve hashtag kampanyalarından yararlanarak protestocular dijital platformları direniş için güçlü araçlara dönüştürdü.

Sosyal medya, protestoların gerçeklerini belgelemek ve paylaşmak için kritik bir mecra haline geldi. Protestocular karşılaştıkları şiddeti ifşa etmek ve harekete geçmek için fotoğraf ve videolar kullandılar. Kadınların başörtülerini yakması ya da “Kadın, Yaşam, Özgürlük” sloganları atması gibi meydan okuma eylemlerini gösteren videolar hızla viral oldu ve tüm dünyanın dikkatini çekti. Bir katılımcı şöyle dedi: *“Bu videoları paylaşmak sadece dünyaya neler olduğunu göstermekle ilgili değildi; kendimizi ve başkalarını devam etmeleri için motive etmekle ilgiliydi”* (P3) . Bir diğeri ise *“Paylaştığımız her görüntü bir direniş eylemiydi, susturulmayı reddetmekti”* (P8) diye ekledi.

Sanatsal ve yaratıcı içerik, protestolar sırasında dijital aktivizmin bir diğer kilit unsuruydu. Shervin Hajipour'un Baraye şarkısı gibi protestocuların tweetlerinden esinlenen şarkılar hareketin marşları haline gelirken, protesto posterleri ve grafitiler güçlü meydan okuma mesajları taşıdı. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Sanat ve müzik sadece birer ifade aracı değil, birlik ve direncin araçlarıydı. Taleplerimizi tek başına kelimelerin iletemeyeceği şekilde iletmemize yardımcı oldular”* (P15). Bu yaratıcı içerik, protestoların İran sınırlarının çok ötesindeki kitlelerde duygusal bir yankı uyandırmasını sağlayarak uluslararası dayanışmayı güçlendirdi.

Hashtag aktivizmi hareketin güçlenmesinde dönüştürücü bir rol oynadı. MahsaAmini ve #WomanLifeFreedom gibi hashtag'ler küresel çapta trend oldu, protestocuları ortak bir kimlik altında birleştirdi ve uluslararası ilgi çekti. Bir katılımcı *“Bu hashtag'ler kelimelerden daha fazlasıydı; özgürlük mücadelemizin sembolleri haline geldiler”* (P6) dedi. Bu hashtag'ler ortak bir dijital alan yaratarak farklı gruplar arasında dayanışmayı teşvik etti ve hareketin mesajının çok uzaklara ulaşmasını sağladı.

Dijital aktivizmin güçlendirici rolüne rağmen protestocular, hükümet tarafından uygulanan internet kapatmaları ve sansür de dahil olmak üzere önemli zorluklarla

karşılaştı. Buna karşılık, iletişimi sürdürmek için VPN'ler, proxy'ler ve şifreli mesajlaşma uygulamaları kullanarak dikkate değer bir uyum kabiliyeti gösterdiler. Bir katılımcı hareketin direncini şöyle anlattı: *“Hükümet interneti engellediğinde durmadık. Bağlanmak ve hareketi canlı tutmak için yeni yollar bulduk”* (P4). Bu çabalar, protestocuların baskıcı önlemlere rağmen ivmeyi sürdürme kararlılığının altını çizdi.

Bulgular, dijital platformların paylaşılan anlatılar ve sembolik eylemler yoluyla merkezi olmayan, büyük ölçekli mobilizasyonu nasıl mümkün kıldığını vurgulayan bağlayıcı eylem teorileriyle uyumludur (Bennett & Segerberg, 2012). Mahsa Amini protestoları, dijital aktivizmin coğrafi ve kültürel sınırları aşarak yerel direnişi küresel bir fenomene dönüştürme gücünü örneklemektedir. Protestocular sosyal medyadan yararlanarak sadece eylemleri koordine etmek ve güncellemeleri paylaşmakla kalmamış, aynı zamanda küresel bir dayanışma ve direnç duygusu da inşa etmişlerdir.

Mahsa Amini protestoları sırasındaki dijital aktivizm sosyal medyayı bir direniş, yaratıcılık ve kolektif eylem alanına dönüştürdü. Protestocular video paylaşarak, sembolik sanat yaratarak ve hashtag'lerle seslerini yükselterek dijital araçların modern toplumsal hareketlerdeki gücünü gösterdiler. Sansür ve baskının yarattığı zorluklara rağmen, dijital platformların yenilikçi kullanımı protestocuların direncini ve uyum yeteneğini vurgulayarak, en kısıtlayıcı koşullar altında bile kolektif seslerin kırılabileceğini ve değişime ilham verebileceğini kanıtladı. Bir katılımcının özetlediği gibi, *“Sosyal medya sadece bir araç değildi; umudumuz, gücümüz ve sesimizdi”* (P7).

4.4. Hükümet Bastırma Taktikleri

İran hükümeti Mahsa Amini protestoları sırasında protestocuların etkili bir şekilde örgütlenme ve iletişim kurma becerilerini engellemek için çeşitli bastırma taktikleri uygulamıştır. İnternet kapatmaları, platforma özgü sansür ve tutuklamalara yol açan artan gözetim de dahil olmak üzere bu taktikler, sosyal medyanın etkisini azaltmak ve hareketi yerel ve küresel izleyicilerden izole etmek için tasarlandı. Bu eylemler, protestocuların sosyal medyayı kullanırken karşılaştıkları zorluklara ve hükümetin aldığı önlemlerin protestoların sürdürülmesi üzerindeki etkisine ilişkin araştırma sorularını doğrudan ele almaktadır.

İnternet kapatmaları hükümetin en sık kullandığı stratejilerden biriydi. Hükümet, protestoların önemli anlarında internet erişimini keserek gerçek zamanlı güncellemeleri engellemeyi ve devlet şiddetini belgeleyen video ve fotoğrafların viral olarak yayılmasını durdurmayı amaçladı. Bir katılımcı bu kapatmaların etkisini şöyle anlattı: *“İnternet kesintileri boğucuydu. Kendimizi izole edilmiş hissettik, sanki bizi silmeye çalışıyorlardı ama direnmenin yollarını bulduk”* (P3). Bu durum protestocuları VPN kullanımı ve Telegram gibi şifreli mesajlaşma uygulamaları da dahil olmak üzere alternatif iletişim yöntemlerine güvenmeye zorladı. Bir başka katılımcı ise şunları söyledi: *“Hükümet Instagram ve WhatsApp'ı kapattığında bile hızlıca adapte olduk. Bağlantıda kalmak bizim yaşam çizgimizdi”* (P7).

Platform sansürü de hareketin sekteye uğramasında önemli bir rol oynadı. İran'da en yaygın kullanılan platformlardan ikisi olan Instagram ve WhatsApp'ın engellenmesi, protestocuların bilgi paylaşma ve eylemleri koordine etme kabiliyetini sınırladı. Buna rağmen protestocular alternatif platformlar bularak ve ivmeyi korumak için çevrimdışı yöntemlerden yararlanarak kayda değer bir direnç gösterdiler. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Platformlarımızı engelleyerek bizi susturmak istediler ama biz kazanmalarına izin vermedik. Bulabildiğimiz her türlü aracı kullandık”* (P14).

Gözetim ve tutuklamalar protestocuların karşılaştığı zorlukları daha da artırdı. Sosyal medya faaliyetlerinin daha fazla izlenmesi ve önde gelen aktivistlerin tespit edilmesi bir korku ve güvensizlik ortamı yarattı. Birçok protestocu karşı karşıya oldukları risklerin farkında olarak gizlilik içinde hareket etmek zorunda kaldı. Bir katılımcı şunları ifade etti: *“Yaptığımız her şeyi izlediklerini biliyorduk ama yakalanma korkusu bizi durdurmadı. Sadece bizi daha dikkatli ve kararlı hale getirdi”* (P8). Bu eylemler hükümetin muhalefeti bastırmak için ne kadar ileri gidebileceğinin altını çizirken, protestocuların risklere rağmen çabalarını sürdürme kararlılığının da altını çizdi.

Protestocuların bu zorlukların üstesinden gelme konusundaki dirençleri ve uyum kabiliyetleri, dijital direniş konusundaki mevcut literatürle örtüşmektedir. Howard ve diğerleri (2011) ile Deibert ve Rohozinski (2010) gibi akademisyenler, hükümetlerin protestolar sırasında sıklıkla dijital baskıya başvurduğunu, ancak bu tür önlemlerin sıklıkla aktivistlerin yaratıcı direnişine yol açtığını belirtmiştir. Mahsa Amini protestoları bu dinamiği örneklemektedir, zira protestocular hükümet kısıtlamalarını aşmak ve

iletişimi sürdürmek için VPN'ler, proxy'ler ve şifreli araçlar kullanmıştır. Bu stratejiler sadece hareketin devam etmesini sağlamakla kalmadı, aynı zamanda katılımcılar arasında dayanışma ve kararlılık duygusunu da güçlendirdi.

Hükümetin internet kapatmaları, platform sansürü ve gözetim gibi bastırma taktikleri Mahsa Amini protestolarının önünde önemli engeller oluşturmuştur. Ancak bu önlemler nihayetinde hareketi susturmayı başaramadı. Protestocuların bu zorluklara uyum sağlama konusundaki dirençleri ve ustalıkları, dijital çağda kolektif eylemin kalıcı gücünü gösterdi. Bir katılımcının özetlediği gibi, *“Bizi ne kadar engellemeye çalışırlarsa çalışsınlar, biz her zaman direnmenin bir yolunu bulduk. Onların baskısı bizi daha da güçlendirdi”* (P9). Bu kararlılık, hareketin mesajının hem İran içinde hem de uluslararası alanda yankı bulmaya devam etmesini sağladı ve büyük baskılar karşısında bile direnişin devam edip gelişebileceğini kanıtladı.

4.5. Birlik ve Dayanışma

Birlik ve dayanışma, Mahsa Amini protestolarının belirleyici özellikleri olarak ortaya çıkmış, etnik, kültürel ve toplumsal cinsiyet ayrımlarını aşarak uyumlu ve kapsayıcı bir hareket yaratmıştır. Bu tema, sosyal medyanın farklı grupların bir araya gelmesini nasıl kolaylaştırdığını ve İran toplumu ve ötesinde yankı bulan ortak değerleri nasıl güçlendirdiğini incelediğinden Araştırma Soruları 1 ve 5 ile yakından ilişkilidir. Hareketin etnik gruplar arası katılıma, feminist hedefler için erkeklerin desteğine ve ortak sloganlara dayanması, farklı kimliklere sahip bireyleri ortak bir amaç altında birleştirme becerisini yansıtmaktadır.

Mahsa Amini protestolarının en çarpıcı yönlerinden biri Kürtler, Farslar, Türkler ve Beluçlar gibi farklı etnik kökenlerden gelen bireylerin katılımıydı. Sosyal medya, bu grupların bağlantı kurabileceği ve deneyimlerini paylaşabileceği bir alan yaratarak bu birlikteliği teşvik etmede önemli bir rol oynadı. Bir katılımcı bu bağlantıyı vurgulayarak şunları söyledi: *“İlk defa farklılıklarımızın önemli olmadığını hissettik. Hepimiz tek bir amaç altında birleşmiştik: özgürlük ve adalet”* (P7). Bu dayanışma duygusu, #KadınHayatÖzgürlük gibi ortak hashtag'lerin ve etnik ayrımlar arasında köprü kuran sloganların kullanılmasıyla daha da pekişti ve protestolara yön veren evrensel değerleri simgeledi. Bir başka katılımcı tutkuyla şunları ifade etti: *“Azerbaycan eyaleti uyandı,*

Kürdistan eyaletin sığınağı oldu' ve Kürdistan eyaletinden Tahran'a kadar İran için canımı feda ederim' gibi sloganlar kullandık. Bu sözler sadece slogan değil, birliğimizin ve gururumuzun beyanlarıydı. Hükümet artık bizi bölemezdi” (P9).

Paylaşılan sloganlar, 'Kürdistan eyaletinden Tahran'a kadar İran için canımı feda ederim', 'Birleşmezsek birer birer biteceğiz.' ve 'Kürt, Beluc ve Azeri; Özgürlük ve eşitlik' gibi güçlü dayanışma mesajları taşıyordu. Bu sloganlar, sistematik baskıya karşı kolektif mücadeleyi sembolize ederek katılımcılarda derin yankı uyandırdı. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Bu sadece bir bölge ya da bir etnik kökenle ilgili değildi. Bu hepimizin bir araya gelmesiyle ilgiliydi. Özgürlük mücadelemizin ortak olduğunu ve artık kimsenin bizi birbirimize düşüremeyeceğini hatırlattı” (P13).* Sosyal medya aracılığıyla yaygın bir şekilde paylaşılan bu sözler sadece İran içinde birliğe ilham vermekle kalmadı, aynı zamanda küresel izleyicilerden de destek ve hayranlık topladı.

Ortak sloganlar ve farklı grupların aktif katılımıyla güçlenen bu kolektif kimlik, protestolar için sağlam bir temel oluşturdu. Bir katılımcının anlamlı bir şekilde özetlediği gibi, *“Bu sloganlar sadece kelimeler değildi; onlar bizim umudumuz, direnişimiz ve gururumuzdu. Bize birliğimizin hükümetin bizi bölme girişimlerinden daha güçlü olduğunu hatırlattılar” (P8).*

Erkeklerin feminist hedeflere verdiği destek, hareketin birliğini güçlendiren bir diğer kritik faktördü. Kadın sorunlarının genellikle bir kenara itildiği önceki ayaklanmaların aksine, Mahsa Amini protestolarında erkekler zorunlu başörtüsü yasalarının kaldırılması gibi feminist talepleri aktif bir şekilde savundu. Bir katılımcı şunları vurguladı: *“Bu hareketteki erkekler sadece müttefik değil, aynı zamanda katılımcılardı. Bizimle birlikte yürüdüler, bizimle birlikte slogan attılar ve taleplerimizi paylaştılar” (P9).* Bu değişim, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulandığı ve dayanışmanın toplumsal beklentilerden ziyade ortak idealler üzerine inşa edildiği daha geniş bir kültürel uyanışı yansıtıyordu.

Ortak sloganların kullanımı bu birliği daha da pekiştirerek kolektif bir kimlik ve amaç duygusu yarattı. “Kadın, Yaşam, Özgürlük” ve ‘Diktatöre Ölüm’ gibi sloganlar, tüm katılımcıların karşılaştığı ortak mücadeleleri simgeleyerek şehirler ve bölgeler arasında atıldı. Bir katılımcı şunları paylaştı: *“Bu sloganları her duyduğumda bana umut*

verdi. Bana bu mücadeleden yalnız olmadığımızı hatırlattı” (P13). Sosyal medya aracılığıyla güçlendirilen bu sloganlar, İran'daki protestocuları birbirine bağlayan ve dünya çapındaki destekçilerin dayanışmasına ilham veren toplanma çılgınlıkları haline geldi.

Hareket kayda değer bir birlik sergilerken, katılımcılar bireylerin protestolarla ilişki kurma biçimlerindeki farklılıkları da kabul etti. Bazı katılımcılar ortak sloganların duygusal rezonansını vurgularken, diğerleri sosyal medyanın etnik gruplar arası katılımı organize etmedeki pratik rolünün altını çizdi. Bu farklılıklara rağmen, genel anlatı, geleneksel bölünmeleri aşan ve sistemik baskıya karşı birleşik bir cephe oluşturan kolektif güç ve karşılıklı destekten oluşuyordu.

Bulgular, toplumsal hareketler sırasında dayanışmanın inşasında paylaşılan değerlerin ve anlatıların rolünü vurgulayan kolektif kimlik teorileriyle uyumludur (Della Porta & Tarrow, 2005). Mahsa Amini protestoları, sosyal medyanın farklı grupların bağlantı kurması, hikayelerini paylaşması ve ortak hedefler etrafında toplanması için bir platform sağlayarak bu kimliği nasıl teşvik edebileceğini örneklemektedir.

Mahsa Amini protestolarının merkezinde birlik ve dayanışma yer almış, çeşitlilik arz eden bir toplumu değişim için uyumlu bir güce dönüştürmüştür. Protestocular sosyal medyadan yararlanarak ortak değerleri güçlendirdi, etnik ve toplumsal cinsiyet ayrımları arasında köprü kurdu ve İran ve dünya çapında yankı uyandıran bir hareket yarattı. Bir katılımcının uygun bir şekilde ifade ettiği gibi, “*Farklılıklarımız bizi bölmedi; daha iyi bir gelecek umudumuz bizi birleştirdi*” (P8). Bu birlik sadece hareketi sürdürmekle kalmadı, aynı zamanda sistemik adaletsizliğe meydan okumada kolektif eylemin gücünü de gösterdi.

4.6. Dijital Protesto Alanındaki Zorluklar

Mahsa Amini protestoları, İran hükümetinin internete erişimi kısıtlamak, yanlış bilgi yaymak ve gözetim ve tutuklamalar yoluyla protestocular arasında korku yaratmak için bir dizi taktik kullanması nedeniyle dijital aktivizm alanında önemli zorluklarla karşılaştı. Bu tema, protestocuların sosyal medyayı bir örgütlenme ve iletişim aracı olarak kullanırken karşılaştıkları zorlukları ve bu engelleri aşmak için benimsedikleri stratejileri inceleyerek Araştırma Soruları 3, 4 ve 6'ya yanıt vermektedir. Bu temayla ilgili kodlar

arasında sınırlı internet erişimi, kimlik tespiti ve tutuklanma korkusu ve hükümet tarafından yanlış bilgi yayılması yer almaktadır.

En belirgin zorluklardan biri sınırlı internet erişimiydi. İran hükümeti protestoların en yoğun olduğu zamanlarda sık sık internet kesintileri uygulayarak bilgi akışını kesmeyi ve aktivistler arasındaki iletişimi engellemeyi amaçladı. Protestocular kendilerini izole edilmiş, güncellemeleri paylaşamaz veya eylemleri etkili bir şekilde koordine edemez halde buldular. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Kapanmalar sırasında boğuluyormuşuz gibi hissediyorduk. Başkalarına ulaşamıyorduk, düzgün bir şekilde organize olamıyorduk ve sanki dünya bize kapatılmış gibiydi. Ancak kısa sürede uyum sağlamaktan başka seçeneğimiz olmadığını fark ettik. Birbirimize VPN kullanmayı öğrettik ve bağlantıda kalmak ve hareketi canlı tutmak için alternatif platformlar bulduk”* (P7). Bir başka katılımcı da şunları ekledi: *“Kapanmalar hükümetin bizi görünmez kılma, susturma çabasıydı ama bir şeyi her engellediklerinde başka bir yol bulmak için daha çok çalıştık. Bu sinir bozucuydu ama aynı zamanda bizi mücadele etmeye daha kararlı hale getirdi”* (P3).

Kimlik tespiti ve tutuklanma korkusu dijital aktivizmi daha da karmaşık hale getirdi. Sosyal medya platformlarında artan gözetim, protestocuların ne paylaştıkları ve çevrimiçi etkileşimleri konusunda dikkatli olmaları gerektiği anlamına geliyordu. Yetkililer tarafından tespit edilme korkusu aktivistler arasında hissediliyordu, ancak bu onları katılımdan caydırmadı. Bir katılımcı şunları paylaştı: *“Hükümetin her şeyi izlediğini biliyorduk. Her paylaşım, her yorum... Bizi her an bulabileceklerini hissediyorduk. Tek bir tweet yüzünden tutuklanan insanlar gördüm ve bu beni dehşete düşürdü. Ama aynı zamanda sessiz de kalamazdım. Bu almam gereken bir riskti çünkü sessiz kalmak onların baskısını kabul etmek gibi geliyordu”* (P9). Bir başka katılımcı bu riske karşı koymak için benimsenen yaratıcı stratejilerin altını çizdi: *“Bilgi paylaşmak için anonim hesaplar, şifreli uygulamalar ve hatta kulaktan kulağa gibi eski moda yöntemler kullanmaya başladık. Korku her zaman vardı ama konuşmak için aciliyet de vardı”* (P8).

Hükümetin kasıtlı olarak yanlış bilgi yayması, dijital protestolara başka bir karmaşıklık katmanı ekledi. Devlet kontrolündeki hesaplar ve medya kuruluşları, hareketi itibarsızlaştırmak ve katılımcıların kafasını karıştırmak için yanlış anlatılar yaydı. Protestocular kendilerini bu yalanlara karşı koymak için sürekli bir savaşın içinde

buldular. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Her gün yeni yalanlar yayılıyordu; protestocular hakkında, hareket hakkında, hedeflerimiz hakkında. Bize yabancı ajan dediler, kaos yaratmak için para aldığımızı söylediler ve hatta bizi yapmadığımız şiddet eylemleriyle suçladılar. Bu yanlış bilgilere karşı sürekli mücadele etmek yorucuydu ama yalanlarının kazanmasına izin veremezdik. Her şeyi kontrol etmek için birlikte çalıştık ve yalnızca doğrulanmış bilgileri paylaşmaya özen gösterdik”* (P14). Bir başka katılımcı ise şunları ifade etti: *“Yanlış bilgilendirme onların en güçlü silahlarından biriydi. Gerçekler gözlerinin önünde olsa bile insanların gördüklerinden şüphe duymalarını sağlıyordu. Ancak sosyal medya sayesinde kendi güven ağlarımızı oluşturduk. Kimi dinleyeceğimizi ve kimi görmezden geleceğimizi biliyorduk ve bu da gerçeği canlı tutmamıza yardımcı oldu”* (P6).

Ancak tüm yanlış bilgiler hükümet kaynaklı değildir. Bir katılımcı rahatsız edici bir örneğe dikkat çekti: *“Sosyal medya her zaman güvenilir değildi. Yalan haberlerden ve hükümetin yalanlar yayan siber ordusundan bunalmıştık, ancak protestocuların kendilerinden gelen bazı söylentiler bile hasara neden oldu. En kötü durumlardan biri Mihan şirketine ait kamyonların gizli hükümet ajanları tarafından protestocuları cezaevlerine taşımak için kullanıldığına dair söylentiydi. Bu söylenti Twitter'da herhangi bir kanıt olmadan yayıldı ve insanların sokaklarda Mihan araçlarına saldırmasına ve çalışanlarına zarar vermesine yol açtı. Bu yıkıcıydı çünkü hükümete bizi masum insanlara zarar veren suçlular olarak göstermek için bir bahane verdi. Bu yanlış bilgilendirme kampanyası bizi geriye götürdü ve pek çok İranlının gözünde kötü görünmemize neden oldu”* (P4).

Bu örnek protestocuların karşılaştığı ikili zorluğu vurguluyor: devlet propagandasına karşı koyarken aynı zamanda kendi ağlarında dolaşan doğrulanmamış söylentilerin istenmeyen sonuçlarını yönetmek. Bu örnek, özellikle böylesine değişken ve yüksek riskli durumlarda bilgi paylaşırken ihtiyatı ve hesap verebilirliği korumanın öneminin altını çiziyor.

Mahsa Amini protestocularının karşılaştığı zorluklar, baskıcı koşullar altında dijital aktivizmi sürdürmek için gereken esneklik ve uyum yeteneğini vurgulamaktadır. İnternetin kapatılması ve yanlış bilgilendirme hareketi sekteye uğrattırken, protestocuların direnme yolları bulmadaki ustalıklarını da ortaya çıkardı. Bu bulgular, Deibert ve

Rohozinski'nin (2010) dijital çağda devlet baskısı ve aktivist yenilikçilik arasındaki dinamik ilişkiyi vurgulayan dijital direniş analiziyle uyumludur. VPN kullanımı, şifreli iletişim ve tabandan gelen doğruluk kontrol çabaları, aktivistlerin ivmeyi sürdürmek ve davalarını güçlendirmek için önemli engellerin üstesinden nasıl gelebileceklerini örneklemektedir.

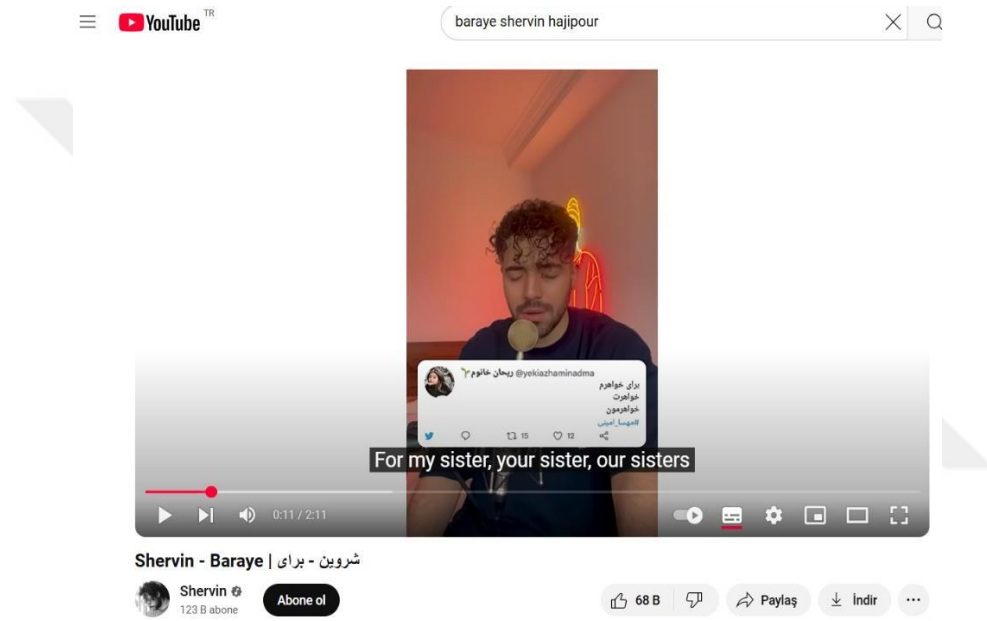
Mahsa Amini hareketi sırasında dijital protestolarda yaşanan zorluklar, protestocuların hükümet baskısına direnme ve çevrimiçi varlıklarını sürdürme konusundaki kararlılıklarının altını çizdi. Sınırlı internet erişimi, gözetim korkusu ve yanlış bilgilendirme önemli engellerdi, ancak hareket katılımcılarının becerikliliği ve direnciyle devam etti. Bir katılımcının veciz bir şekilde özetlediği gibi, *“Bizi korkuyla, kapatmalarla ve yalanlarla susturmaya çalıştılar ama kararlılığımızı hafife aldılar. Önümüze koydukları her engel bizi daha güçlü, daha yaratıcı ve daha birlik içinde yaptı”* (P9). Bu kararlılık, protestocuların mesajının hem İran içinde hem de uluslararası alanda yankı bulmaya devam etmesini sağladı ve ağır devlet baskısı karşısında bile direnişin devam edip gelişebileceğini kanıtladı.

4.7. Kültürel ve Sanatsal İfadeler

Kültürel ve sanatsal ifade Mahsa Amini protestolarında önemli bir rol oynamış, iletişim, direniş ve dayanışma için güçlü bir araç olarak hizmet etmiştir. Bu tema Araştırma Soruları 1 ve 5'e doğrudan hitap etmektedir, zira sanat ve müzik farkındalığın yayılması ve uluslararası dikkatin çekilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Hareket ayrıca mesajlarını iletmek için başörtüsü yakma, grafiti ve görsel hikaye anlatımı gibi sembolik eylemlerden de yararlanmıştır. Bu ifade biçimleri sadece hareketin etkisini artırmakla kalmadı, aynı zamanda hem yerel hem de küresel izleyicilerde derin yankı uyandıran ortak bir kültürel anlatı yarattı.

Protestolar sırasında kültürel ifadenin en ikonik biçimlerinden biri müzik kullanımı oldu. Shervin Hajipour'un protestocuların tweetlerine dayanarak yazdığı Baraye gibi protesto marşları hareketin duygusal kalp atışları haline geldi. Şarkının sözleri protestocuların mücadelelerini ve isteklerini özetliyordu ve bu da şarkıyı milyonlar için birleştirici bir sembol haline getirdi. Bir katılımcı şunları paylaştı: *“Baraye'yi söylediğimizde, her kelimenin acımızı, umudumuzu ve mücadelemizi taşıdığını hissettik.*

Bu sadece bir şarkı değildi; bizim kolektif sesimizdi. Arkadaşlarımla küçük bir toplantıda oturup şarkıyı tekrar tekrar dinlediğimi hatırlıyorum. Sadece üzüntüden değil, savunduğumuz şey için duyduğumuz gururdan da ağıladık. Sanki şarkının her dizesi bize hissetme, yas tutma ve birlikte umut etme izni veriyordu. Ve dünyanın dört bir yanındaki insanların bu şarkıyı söylediğini gördüğümüzde, yalnız olmadığımızı anladık. Bu şarkı bizi küresel bir topluluğa bağladı ve bu bize güç verdi” (P15). Şarkı sosyal medyada viral hale gelerek tüm dünyanın dikkatini çekti ve uluslararası toplulukların dayanışmasına ilham verdi.

Görsel 4.1. Şervin Hajipur'un Baraye şarkısına ait video ekran görüntüsü (Videoya şu bağlantıdan ulaşılabilir: <https://www.youtube.com/watch?v=z8xXiqyfBg0> Erişim: 22/11/2024)

Başörtüsü yakma gibi sembolik eylemler de bir başka güçlü ifade biçimi haline geldi. Instagram ve Twitter gibi platformlarda geniş çapta paylaşılan bu eylem, zorunlu başörtüsü yasalarına ve daha geniş çaplı devlet baskısına karşı meydan okumayı sembolize ediyordu. Bir katılımcı şunları söyledi: “Başörtümü yakmak hayatımın en zor ama bir o kadar da özgürleştirici anlarından biriydi. Bu sadece başörtüsünü reddetmekle ilgili değildi; temsil ettiği her şeyi reddetmekle ilgiliydi: kontrol, baskı, sessizlik. Bunu yaptığımda titriyordum, korkudan değil, bunun ne anlama geldiğinin ağırlığından dolayı. Videoyu internette yayınladığımda ne bekleyeceğimi bilmiyordum. Ancak yabancılardan aldığım destek mesajları, hiç tanımadığım kadınlardan gelen paylaşımlar, hepimizin aynı yükü taşıdığımızı ve sonunda onu bıraktığımızı fark etmemi sağladı. Bu sadece hükümete

değil, kendimize de sesimizi geri aldığımızın bir ifadesiydi” (P8). Genellikle “Kadın, Yaşam, Özgürlük” gibi sloganların eşlik ettiği bu görüntüler, katılımcıların cesaretini ve kararlılığını vurgulayarak hareketin kalıcı sembolleri haline geldi.

Görsel 4.2. İranlı kadınların başörtüsü yakmasına ait ekran görüntüsü (Videoya şu bağlantıdan ulaşılabilir: <https://x.com/jvd9/status/1804125704851706108> Erişim: 22/10/2024)

Grafiti ve görsel hikaye anlatımı da hareketin taleplerinin dile getirilmesinde önemli bir rol oynadı. Protestocular direniş ve umut mesajlarını paylaşmak için duvarları ve kamusal alanları kullandılar ve genellikle yoldan geçenlerde yankı uyandıran güçlü görsel anlatılar yarattılar. Bir katılımcı şunları söyledi: “Mahallemde yürürken Mahsa Amini'nin yüzünün duvara resmedildiği bir duvar resmi gördüğümü asla unutmayacağım. Bu sadece bir sanat eseri değil, bir meydan okuma bildirgesiydi. Her fırça darbesi bir isyan, onun hikayesinin unutulmasına izin vermeme gibiydi. İnsanlar durur, fotoğraf çeker ve bazen de önünde sessizce dururlardı. Tartışmalar ve dayanışma için bir buluşma noktası haline geldi. Ve hükümet üzerini boyadığında, birileri ertesi gün geri gelir ve her şeye yeniden başlardı. Sanat canlıydı; ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar bizi silemeyeceklerini dünyaya anlatma yolumuzdu” (P9). Sıklıkla fotoğraflanan ve internette paylaşılan bu görseller, hareketin mesajının daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamanın bir başka yolu oldu.

Katılımcıların çoğu kültürel ve sanatsal ifadeyi birleştirici ve güçlendirici bir güç olarak görürken, bazıları hükümet sansürü ve yanlış bilgilendirme karşısında bunun sınırlarına dikkat çekti. Hükümet sık sık bu mesajları değiştirmeye veya çarpıtmaya

çalışsa da protestocular sosyal medyayı kullanarak otantik sesleri yükseltti ve anlatılarının bozulmadan kalmasını sağladı. Bir katılımcı şunları ifade etti: *“Hükümet sembollerimizi ele geçirmeye, anlamlarını çarpıtmaya çalıştı ama biz sanat ve müzik yoluyla gerçeğimizi paylaşarak karşılık verdik. Bu bizim anlatıyı geri alma yolumuzdu”* (P14).

Görsel 4.3. İran protestolarındaki kadınların saçkesme sembolizmini yansıtan bir grafiğe tasarım örneği (Grapheine, n.d.).

Bulgular, Tarrow'un (2011) müzik ve sanat da dahil olmak üzere kültürel pratiklerin direniş ve kimlik oluşumu için nasıl güçlü mekanizmalar olarak hizmet ettiğini vurgulayan çekişmeli siyaset analiziyle uyumludur. Mahsa Amini protestoları sanat, müzik ve sembolizmin kültürel ve dilsel engelleri nasıl aşabildiğini ve insanların ortak değerler ve hedefler etrafında nasıl birleştirdiğini göstermiştir.

Kültürel ve sanatsal ifade Mahsa Amini protestolarının temel taşlarından biri olmuş, hareketin mesajını güçlendirmiş ve farklı gruplar arasında dayanışmayı teşvik etmiştir. Protestocular müzik, sembolik eylemler ve görsel hikaye anlatımı yoluyla hem İran'daki hem de İran dışındaki izleyicilerde yankı uyandıran güçlü bir anlatı yarattılar. Bir katılımcının veciz bir şekilde özetlediği gibi, *“Sanatımız, müziğimiz, sembollerimiz, bu mücadelede bizim silahlarımızdı. Bize güç verdiler, bizi birbirimize bağladılar ve dünyaya geri adım atmayacağımızı hatırlattılar”* (P6). Bu ifade biçimleri sadece hareketi sürdürmekle kalmadı, aynı zamanda direniş ve değişim için bir araç olarak kültürün kalıcı gücünü de vurguladı.

4.8. Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm

Mahsa Amini protestoları toplumsal cinsiyet ve feminizm konularında derin köklere sahipti ve İran'da uzun süredir devam eden ataerkil normlara ve yasalara meydan okumada önemli bir anı işaret ediyordu. Bu tema, kadınların liderliğinin ve zorunlu başörtüsü yasalarına karşı direnişlerinin sadece hareketi harekete geçirmekle kalmayıp aynı zamanda ulusal ve uluslararası alanda nasıl dikkat çektiğini araştırmaktadır. Bu tema altında tanımlanan kodlar (protestolarda kadınların liderliği, zorunlu başörtüsü yasalarına meydan okuma ve direniş yoluyla güçlenme) hareketin gidişatını şekillendirmede toplumsal cinsiyetin dönüştürücü rolünü vurgulamaktadır.

Mahsa Amini protestolarının belirleyici özelliklerinden biri de kadınların oynadığı belirgin liderlik rolüydü. Gösterilerin organize edilmesinden sloganlara liderlik etmeye ve güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelmeye kadar kadınlar ön plandaydı ve sistemik baskıya karşı meydan okumayı simgeliyorlardı. Bir katılımcı şöyle konuştu: *“Protestolar sırasında kadınlar sadece katılmakla kalmıyor, liderlik de ediyorlardı. Kadınların en önde olduğu, slogan attığı ve pankartlar taşıdığı bir yürüyüşte yürüdüğümü hatırlıyorum. Sesleri sokaklarda yankılanıyor, hissettiğimiz her türlü korkudan daha güçlü çıkıyordu. Bir kadın bir platformun üzerine çıktı ve kalabalığa seslendi: “Artık korkmuyoruz! Heyecan vericiydi. Güvenlik güçleri bizi sindirmeye çalıştığında bile, onların varlığı hiç sarsılmadı. Bu bana devam etmem için cesaret verdi. Onları izlemek bunun sadece siyasi bir hareket olmadığını, onurumuz ve varlığımız için bir mücadele olduğunu anlamamı sağladı”* (P10). Kadınların liderliği protestocular için sadece bir güç kaynağı değil, aynı zamanda devlet tarafından dayatılan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine karşı güçlü bir direniş sembolüydü.

Protestolar aynı zamanda uzun zamandır devletin kadınların bedenleri ve seçimleri üzerindeki kontrolünü sembolize eden zorunlu başörtüsü yasalarına da doğrudan bir meydan okumaydı. Kamusal alanlarda başörtüsü yakmak güçlü bir meydan okuma eylemi ve özerklik talebinin görsel bir temsili haline geldi. Bir katılımcı bu son derece duygusal deneyimi şöyle anlattı: *“Başörtümü ateşe verdiğim an, sanki kendimi saklamam gerektiği söylenen onca yılı geride bırakıyormuşum gibiydi. Sadece bir kumaş parçasını yakmıyordum; onun temsil ettiği utancı ve kontrolü de yakıyordum. Küçük bir parkta toplandık, her yaşta kadın, her birimiz eşarplarımızı tutuyorduk. Bazıları ağladı,*

bazıları güldü ve bazıları da sessizce durup alevleri izledi. Mesele dini reddetmek değildi; mesele dinin bize dayatılma biçimini reddetmekti. Videoyu Instagram'da paylaştığımda gelen destek karşısında şaşkına döndüm. Diğer ülkelerden kadınlar bize ulaşarak mücadelemizi hissettiklerini söylediler. O gece, yıllar sonra ilk kez kendimi gerçekten özgür hissettim” (P12). Sosyal medyada yaygın bir şekilde paylaşılan bu eylem, İran içinde ve dışındaki kadınlarda yankı uyandırarak direnişin ikonik bir sembolüne dönüştü.

Protestolar aynı zamanda kadınların eylemliliklerini geri kazanmaları ve kolektif eylem yoluyla güçlenmeyi yeniden tanımlamaları için bir platform sağlamıştır. Bir katılımcı bu dönüşümü şöyle ifade etti *“Protestolardan önce birçoğumuz mücadelelerimizin bireysel olduğuna, başka kimsenin bizim gibi hissetmediğine inanarak izole bir şekilde yaşıyorduk. Ama bir araya geldiğimizde bir şeyler değişti. Birbirimizi görmeye, birbirimizi duymaya başladık. Ne zaman bir kadın konuşmak için ayağa kalksa ya da sokağa çıksa, sadece kendisi için değil, hepimiz için mücadele ediyordu. Bir toplantı sırasında hikayesini paylaşan genç bir kadını hatırlıyorum. Büyürken hissettiği korkudan, sadece hayatını nasıl yaşayacağını seçmek istediği için nasıl cezalandırıldığından bahsetti. Konuşmasının sonunda hepimiz gözyaşlarına boğulmuştuk. Ancak bu gözyaşları güce dönüştü. Acılarımızı paylaşarak gücümüzü geri kazandığımızı fark ettik. Hareket sadece yasalar ya da politikalarla ilgili değildi; kim olduğumuzu ve neler yapabileceğimizi yeniden keşfetmekle ilgiliydi” (P6).*

Hareket kadınların liderliğini ve cesaretini kutlarken, bazı katılımcılar muhafazakar kesimlerin tepkisi ve devletin çabalarını itibarsızlaştırma girişimleri de dahil olmak üzere karşılaştıkları zorluklara dikkat çekti. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Hükümet bizi susturmak için her şeyi denedi. Bize ahlaksız dediler, bizi yabancı güçler tarafından manipüle edilmekle suçladılar ve niyetlerimiz hakkında yalanlar yaydılar. Ancak anlamadıkları şey, saldırılarının bizi daha da güçlendirdiği idi. Her hakaret bize neden mücadele ettiğimizi hatırlattı. Bu sadece başörtüsü ya da cinsiyetle ilgili değildi; insanlığımızı geri kazanmakla ilgiliydi. Karşılaştığımız zorluklar çok büyük olsa da, hissettiğimiz dayanışma bizi ayakta tuttu. Yalnız olmadığımızı biliyorduk” (P11). Bu dayanıklılık, protestocuların baskıcı yapıları yıkmaya ve eşitliği savunma konusundaki köklü kararlılıklarının altını çizdi.*

Bulgular, Moghadam'ın (2003) Orta Doğu'daki kadın hareketleri üzerine yaptığı ve toplumsal cinsiyetin sosyal ve siyasi değişimi yönlendirmedeki rolünün altını çizen analiziyle örtüşmektedir. Mahsa Amini protestoları, kadınların liderliğinin ve kolektif eylemlerinin yerleşik normlara nasıl meydan okuyabileceğini ve daha geniş toplumsal dönüşüme nasıl ilham verebileceğini göstermiştir.

Hareket kadınların liderliğini ve cesaretini kutlarken, bazı katılımcılar muhafazakar kesimlerin tepkisi ve devletin çabalarını itibarsızlaştırma girişimleri de dahil olmak üzere karşılaştıkları zorluklara dikkat çekti. Bir katılımcı şunları söyledi : *“Hükümet bizi susturmak için her şeyi denedi. Bize ahlaksız dediler, bizi yabancı güçler tarafından manipüle edilmekle suçladılar ve niyetlerimiz hakkında yalanlar yaydılar. Ancak anlamadıkları şey, saldırılarının bizi daha da güçlendirdiği idi. Her hakaret bize neden mücadele ettiğimizi hatırlattı. Bu sadece başörtüsü ya da cinsiyetle ilgili değildi; insanlığımızı geri kazanmakla ilgiliydi. Karşılaştığımız zorluklar çok büyük olsa da, hissettiğimiz dayanışma bizi ayakta tuttu. Yalnız olmadığımızı biliyorduk”* (P9). Bu dayanıklılık, protestocuların baskıcı yapıları yıkmaya ve eşitliği savunma konusundaki köklü kararlılıklarının altını çizdi.

Bulgular, Moghadam'ın (2003) Orta Doğu'daki kadın hareketleri üzerine yaptığı ve toplumsal cinsiyetin sosyal ve siyasi değişimi yönlendirmedeki rolünün altını çizen analiziyle örtüşmektedir. Mahsa Amini protestoları, kadınların liderliğinin ve kolektif eylemlerinin yerleşik normlara nasıl meydan okuyabileceğini ve daha geniş toplumsal dönüşüme nasıl ilham verebileceğini göstermiştir.

Uluslararası İlgil ve Etki

Mahsa Amini protestoları, sosyal medyanın ve küreselleşmiş aktivizmin yerel hareketleri dünya ölçeğinde güçlendirmedeki gücünü ortaya koyarak daha önce görülmemiş bir uluslararası ilgi gördü. Bu tema, uluslararası medya kapsamının, küresel figür ve kurumların desteğinin ve küreselleşmiş hashtag kampanyalarının kullanımının hareketi İran sınırlarının ötesine nasıl taşıdığını inceleyerek Araştırma Sorusu 5'i ele almaktadır. Belirlenen kodlar -uluslararası medyada yer alma, küresel figür ve kurumların desteği ve küreselleşmiş hashtag kampanyaları- hareketin yaygın tanınma ve dayanışma elde ettiği mekanizmaları vurgulamaktadır.

Protestoların uluslararasılaşmasındaki en önemli etkenlerden biri de uluslararası medyanın protestolara geniş yer vermesi oldu. Dünyanın dört bir yanındaki haber kuruluşları hikayeyi ele aldı ve dünya çapındaki izleyicilerde yankı uyandıran protestoların görsellerini ve anlatılarını paylaştı. Bir katılımcı bu etkiyi detaylandırdı: *“Protestolarımızı BBC, CNN ve hatta Al Jazeera gibi platformlarda gördüğümü hatırlıyorum. Dünyanın nihayet on yıllardır katlandığımız şeye dikkat ettiğini görmek inanılmazdı. Sokaklarda yürüdüğümüz her görüntü, özgürlük için haykırdığımız her video, sınırları aşan bir hikayeye dönüştü. İlk defa dünya bizi sadece izlemiyor, aynı zamanda yanımızda duruyor gibi hissettik”* (P15). Medyada yer alan bu haberler sadece protestocuların mücadelelerine ışık tutmakla kalmadı, aynı zamanda insan hakları ihlallerini ele alması için İran hükümeti üzerinde uluslararası bir baskı oluşturdu.

Küresel şahsiyetlerin ve kurumların desteği hareketin erişimini daha da güçlendirdi. Dünyanın dört bir yanındaki ünlüler, politikacılar ve insan hakları örgütleri, protestolara dikkat çekmek için platformlarını kullanarak dayanışmalarını dile getirdiler. Bir katılımcı şunları paylaştı: *“Oyuncuların, müzisyenlerin ve hatta Nobel ödüllülerin bizimle ilgili tweet attığını gördüğümde sesimizin ne kadar uzağa gittiğini anladım. Onların desteği sadece sembolik değildi; bize güç ve görünürlük kazandırdı. Mahsa Amini'yi ya da İran'daki durumu daha önce hiç duymamış olan insanlar şimdi onların sözleri ve eylemleriyle öğreniyordu. Bu mücadelede yalnız olmadığımızı bilmek bize güç veriyordu”* (P7). Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi küresel örgütlerin katılımı protestocuların taleplerine güvenilirlik kattı ve hareketi adalet ve insan hakları için evrensel bir mücadele olarak çerçeveledi.

MahsaAmini ve #WomanLifeFreedom gibi küreselleşmiş hashtag kampanyalarının rolü abartılamaz. Bu hashtag'ler dünya çapındaki aktivistleri birleştiren, hikayelerin paylaşılması, bilginin yayılması ve dayanışma etkinliklerinin düzenlenmesi için dijital bir alan yaratan toplanma çılgınlıkları haline geldi. Bir katılımcı bu kampanyaların duygusal ve pratik önemini anlattı: *“Bu hashtag'leri kullanmak hikayemizi tarihe yazmak gibiydi. Her tweet, her gönderi, 'Biz varız, direniyoruz' demenin bir yoluydu. Avrupa'da, ABD'de ve hatta Avustralya'da sloganlarımızı taşıyan pankartlarla mitingler düzenleyen insanlar gördüm. Sosyal medyada birkaç kelimenin Tahran'dan Toronto'ya kadar insanları nasıl bir araya getirebildiğini görmek inanılmazdı. Hashtag'ler sadece birer sembol değil, bizi küresel bir topluluğa bağlayan hayat damarlarıydı”* (P10). Bu kampanyalar aynı

zamanda uluslararası protestoların, imza kampanyalarının ve bağış toplama çabalarının düzenlenmesini kolaylaştırarak dijital aktivizmin geniş kapsamlı etkisini ortaya koydu.

Ancak hareketin uluslararasılaşmasının zorlukları da yok değildi. Bazı katılımcılar, hareketin hedeflerinin dış aktörler tarafından yanlış temsil edilmesi veya benimsenmesi potansiyeline ilişkin endişelerini dile getirdi. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Küresel desteği takdir etmekle birlikte, mücadelemizin aşırı basitleştirildiğini veya başka gündemler için kullanıldığını hissettiğimiz zamanlar oldu. Bazı medya kuruluşları sadece dramatik anlara odaklanıyor, uğruna mücadele ettiğimiz daha derin meseleleri görmezden geliyordu. Ancak bu zorluklara rağmen, uluslararası spot ışıklarının davamız için çok önemli olduğunu biliyorduk”* (P14). Bu düşünceler, bir yandan yerelleşmiş bir hareketin özgünlüğünü korurken diğer yandan küresel dayanışmayı sürdürmenin karmaşıklığının altını çiziyor.

Bulgular, Della Porta ve Tarrow'un (2005) uluslararası ağların yerel hareketleri güçlendirmedeki ve otoriter rejimler üzerinde baskı uygulamadaki rolünü vurgulayan ulusötesi protesto ve küresel aktivizm araştırmasıyla uyumludur. Mahsa Amini protestoları, dijital araçların ve küresel dayanışmanın yerel bir mücadeleyi nasıl küresel bir adalet hareketine dönüştürebileceğinin örneğidir.

Mahsa Amini protestolarının uluslararası alanda gördüğü ilgi ve yarattığı etki, küreselleşmiş aktivizmin dönüştürücü potansiyelinin altını çizdi. Uluslararası medyada yer alması, küresel figürlerin desteği ve küresel hashtag'lerin gücü sayesinde hareket İran'ın çok ötesindeki kitlelere ulaşarak dayanışmayı teşvik etti ve adalet ve özgürlük taleplerini güçlendirdi. Bir katılımcının veciz bir şekilde özetlediği gibi, *“Sesimiz burada İran'da başlamış olabilir, ancak dünyanın desteğiyle hayal ettiğimizden daha yüksek çıktı. Bu bize en karanlık zamanlarda bile yalnız olmadığımızı gösterdi”* (P6). Bu uluslararası yankı sadece hareketi güçlendirmekle kalmadı, aynı zamanda dünya çapında adalet için verilen mücadelelerin birbirine bağlı olduğunu da vurguladı.

Kuşaklararası Perspektifler

Mahsa Amini protestoları, yaşlı kuşakların gençlere akıl hocalığı yaptığı, genç kuşağın ise yenilikçi stratejiler ve dijital araçlarla harekete öncülük ettiği önemli kuşak dinamiklerini ortaya çıkarmıştır. Belirlenen kodlar - gençlere akıl hocalığı yapan daha

yaşlı nesiller, gençlerin yönlendirdiği hareketler ve protesto yöntemlerindeki nesilsel değişimler - sosyal değişim için harekete geçmede gelenek ve yenilik arasındaki etkileşimin altını çizmektedir.

Eski kuşakların katılımı gençlere tarihsel bağlam ve rehberlik sağlayarak bir yandan güncel zorluklara uyum sağlarken bir yandan da geçmiş mücadelelerden faydalanmalarını mümkün kılmıştır. Bir katılımcı şöyle konuştu: *“1979 Devrimi sırasında protestolara katılan babam, sık sık stratejileri ve dirençleri hakkında hikayeler paylaşırdı. Bana direnişi örgütlemek için el yazması broşürleri ve yeraltı toplantılarını nasıl kullandıklarını anlatırdı. Mahsa Amini protestoları sırasında bize temkinli olmamızı, taleplerimizde cesur olurken kendimizi korumanın yollarını bulmamızı tavsiye etti. Bilgeliği çok değerliydi ama zamanın değiştiğini de kabul ediyordu. 'Bu artık sizin mücadeleniz ve bizim sadece hayal edebileceğimiz araçlara sahipsiniz' derdi. Bu aramızda bir bağ yarattı, nesiller arasında köprü kurdu ve bizim mücadelemizin onunkinin devamı olduğunu hissettirdi”* (P9). Bu mentorluk sadece genç aktivistlere ilham vermekle kalmadı, aynı zamanda on yıllar boyunca direnişin sürekliliğini de vurguladı.

Öte yandan gençler, seslerini duyurmak için sosyal medya ve dijital araçlardan yararlanarak benzersiz bir enerji ve yaratıcılıkla hareketi yönlendirdi. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Bu nesil korkusuz. İzin beklemedik ya da geleneksel yolları takip etmedik. Kendi yolumuzu kendimiz yarattık. Twitter, Instagram ve Telegram aracılığıyla mitingler düzenledik, canlı güncellemeler paylaştık ve rejimin vahşetini ifşa ettik. Kaotik ama etkiliydi. Arkadaşlarım ve ben gecelerimizi hashtagler planlayarak ve internette paylaşılacak posterler tasarlayarak geçiriyorduk. Her tweetin, her videonun önemli olduğunu biliyorduk. Bu sadece görülmekle ilgili değildi; sesimizin görmezden gelinmemesini sağlamakla ilgiliydi”* (P6). Gençlerin teknolojik gelişmelere uyum sağlama becerileri ve risk alma istekleri Mahsa Amini protestolarını önceki hareketlerden ayırdı.

Protesto yöntemlerindeki nesilsel değişimler de dijital aktivizmin yenilikçi kullanımının sahada örgütlenmeyle birleşmesiyle belirginleşti. Bir katılımcı şunları paylaştı: *“Bizim neslimiz eski ve yeniyi birleştirmeyi öğrendi. Yürüyüşler ve oturma eylemleri gibi geleneksel yöntemleri kullanıyoruz ama bunları sosyal medya aracılığıyla*

güçlendiriyoruz. Örneğin, sokaklarda protesto yaparken aynı zamanda Instagram'da canlı yayın yaparak dünyaya gerçek zamanlı olarak neler olduğunu gösteriyorduk. Bu ikili yaklaşım bizi hem yerel hem de küresel olarak bağlantıda tuttu. Benimle birlikte yürüyen annem, gençliğinde aynı araçlara sahip olmayı dilediğini söyledi. Bu, her neslin mücadeleye benzersiz bir şey kattığını hatırlattı” (P13). Bu değişimler sadece hareketin uyarlanabilirliğini vurgulamakla kalmadı, aynı zamanda nesiller arası işbirliğinin gücünün de altını çizdi.

Farklılıklarına rağmen her iki kuşak da ortak bir hedefi paylaşıyordu: adalet ve özgürlük. Gençler teknolojik akıcılıkları ve cüretleriyle harekete öncülük ederken, daha yaşlı kuşaklar da perspektif ve destek sağladı. Bir katılımcı şöyle diyor: *“Bazen yöntemler konusunda tartışıyorduk; ailem bizim çok pervasız olduğumuzu düşünüyordu, biz de onların çok temkinli olduğunu hissediyorduk. Ama sonunda birbirimize ihtiyacımız olduğunu fark ettik. Onların deneyimleri bize zemin hazırlarken, bizim enerjimiz hareketi ileriye taşıdı. Birlikte, ikimizin de tek başına yapabileceğinden daha güçlü bir şey yarattık” (P7). Kuşaklar arasındaki bu birliktelik, kolektif eylemin gücünü ve geleceği kucaklarken geçmişten ders çıkarmanın önemini ortaya koydu.*

Bu bulgular, Tilly'nin (2004) toplumsal hareketleri şekillendirmede gelişen çekişme repertuarlarının rolünü vurgulayan çekişmeli siyaset teorisiyle uyumludur. Mahsa Amini protestoları, kuşak perspektiflerinin bir hareketi nasıl zenginleştirebileceğini, sistemik sorunları ele almak için tarihsel bilgiyi çağdaş taktiklerle nasıl birleştirebileceğini örneklemektedir.

Yaşlı ve genç kuşaklar arasındaki etkileşim Mahsa Amini protestolarında çok önemli bir rol oynamış ve mentorluk, yenilikçilik ve işbirliğinin önemini vurgulamıştır. Ortak çabaları sayesinde hareket, direniş için yeni yollar oluştururken geçmişin derslerinden de yararlanabildi. Bir katılımcının özetlediği gibi, *“Bu sadece bizim mücadelemiz değil, tüm nesillerin mücadelesiydi. Birlikte durduk, birbirimizden öğrendik ve dünyaya direnişin zamansız olduğunu gösterdik” (P8). Bu kuşaklar arası dayanışma hareketi güçlendirmekle kalmadı, aynı zamanda kalıcı etkisini de sağladı.*

Teknoloji Adaptasyonu ve Dayanıklılık

Mahsa Amini protestoları, katılımcılar arasında, hükümet kısıtlamalarının ve sansürün üstesinden gelme becerilerini yansıtan kayda değer bir teknoloji adaptasyonu ve esnekliği gösterdi. Bu tema, protestocuların dijital engelleri aşmak ve iletişimi sürdürmek için VPN'leri, proxy'leri ve yaratıcı direniş yöntemlerini nasıl kullandıklarını araştırmaktadır. Belirlenen kodlar - VPN ve proxy kullanımı, yaratıcı direniş yöntemleri ve hükümet kısıtlamalarına uyum - hareketin hayatta kalmasını sağlamak için teknolojiden yararlanılan yenilikçi yolları vurgulamaktadır.

VPN ve proxy kullanımı, hükümet tarafından uygulanan internet kısıtlamalarını aşmak için temel araçlar haline geldi. Bir katılımcı şöyle açıklıyor: *“Hükümet interneti kapattığı anda hızlı hareket etmemiz gerektiğini biliyorduk. Herkes VPN bağlantılarını ve kısıtlamaların nasıl aşılabacağına dair öğreticileri paylaşmaya başladı. Arkadaşım kapanmadan önce çalışan proxy'lerin bir listesini indirdi ve grubumuzdaki herkesle paylaştı. Mesele sadece sosyal medyaya erişmek değil, dünyayla ve birbirimizle bağlantıda kalmaktı. Bu araçları kullanmanın risklerini biliyorduk ama alternatifi olan sessizlik kabul edilemezdi. VPN'ler can simidimiz oldu, video paylaşmamızı, protestolar düzenlememizi ve mesajımızı duyurmamızı sağladı”* (P11). VPN'lere ve proxy'lere olan bu kolektif güven sadece dijital aktivizmin devam etmesini sağlamakla kalmadı, aynı zamanda protestocular arasında dayanışma ve beceriklilik duygusunu da güçlendirdi.

Teknolojik araçların yanı sıra protestocular hükümetin kısıtlamalarına uyum sağlamak için yaratıcı direniş yöntemleri de kullandı. Bir katılımcı bu stratejileri detaylandırdı: *“Instagram ve WhatsApp'ı engellediklerinde, eski platformları ve hatta SMS'i kullanarak iletişim kurmanın yollarını bulduk. Ancak yaratıcılık teknolojiyle sınırlı değildi; mesajımızı yaymak için gündelik nesneleri kullandık. Örneğin, para banknotlarının üzerine sloganlar yazdık ve bunları pazarlarda dağıttık. Ayrıca kafe ve kütüphaneler gibi güvenli alanlara mesajlar bırakarak çevrimdışı ağlar oluşturduk. Bu yöntemler düşük teknoloji ama inanılmaz derecede etkiliydi. Bize direnişin sadece dijital olmadığını, her yerde olduğunu hatırlattılar”* (P1). Bu uyarlanabilir stratejiler, protestocuların hareketlerini sürdürmek için geleneksel ve modern yöntemleri birleştirme becerilerini gösterdi.

Protestocuların dayanıklılığı, hükümetin değişen taktiklerine uyum sağlama becerilerinde de kendini gösterdi. Bir katılımcı canlı bir anlatım paylaştı: *“Her gün kedi fare oyunu gibiydi. Bir platformu engelliyorlardı ve saatler içinde yeni bir platform buluyorduk. Onlar dezenformasyon yayıyor, biz de doğrulanmış gerçeklerle karşı koyuyorduk. Yorucu ama güçlendiriciydi. Onlardan daha hızlı ve daha zeki olmayı öğrendik. Bir noktada VPN kullanımını izlemeye başladılar, biz de merkezi olmayan uygulamalara ve şifreli mesajlaşmaya geçtik. Mesele sadece onları alt etmek değildi; mesele onlara pes etmeyeceğimizi göstermekti. Bize ne atarlarsa atsınlar, bir yolunu bulduk”* (P15). Bu uyum yeteneği hükümetin hareketi susturma çabalarını boşa çıkarmakla kalmadı, aynı zamanda protestocuların kararlılığını ve yaratıcılığını da ortaya koydu.

Bu yöntemlerin başarısına rağmen, katılımcılar bu tür zorlukların üstesinden gelmenin psikolojik ve fiziksel bedelini kabul ettiler. Bir katılımcı şunları ifade etti: *“Sürekli bir adım önde olma ve iletişim kurmak için yeni yollar bulma ihtiyacı zihinsel olarak yıpratıcıydı. Tek bir hatanın her şeye mal olabileceğini bilerek sürekli tetikte olmak zorundaydık. Ancak o yorgunluk anlarında bile kendimize neden mücadele ettiğimizi hatırlattık. Gönderilen her mesaj, sürdürülen her bağlantı, onların baskısına karşı kazanılan bir zaferdi”* (P7). Bu deneyimler, hareketin ivmesini korurken hem fiziksel hem de dijital baskıya direnmenin getirdiği ikili yükün altını çizdi.

Bulgular, Howard ve Hussain'in (2013) otoriter rejimler altında dijital aktivizmi incelediği ve teknolojik ve siyasi engellere rağmen hareketlerin sürdürülmesinde uyarlanabilirliğin ve yenilikçi stratejilerin önemini vurguladığı çalışmasıyla örtüşmektedir. Mahsa Amini protestoları, protestocuların teknolojik kısıtlamaların üstesinden nasıl gelebileceğini, sınırlamaları yenilik ve dayanıklılık için fırsatlara nasıl dönüştürebileceğini örneklemektedir.

Sonuç olarak Mahsa Amini protestoları, protestocuların teknolojik ve hükümet kaynaklı zorluklara uyum sağlama konusundaki olağanüstü yeteneklerini ortaya koymuştur. VPN'ler, proxy'ler, yaratıcı direniş yöntemleri ve amansız kararlılık sayesinde, büyük baskılara rağmen hareketlerini sürdürmeyi başardılar. Bir katılımcının özetlediği gibi, *“Bizi susturmak, bağlantımızı kesmek istediklerini biliyorduk. Ama ne zaman iletişim kurmanın yeni bir yolunu bulsak, bu bize bir zafer gibi geliyordu. Bu*

onlara -ve dünyaya- kırılmayacağımızı gösterdi” (P2). Bu uyarlanabilir stratejiler sadece hareketi sürdürmekle kalmadı, aynı zamanda baskıcı rejimler altında gelecekteki dijital aktivizm için de bir emsal oluşturdu.

Kültürel Kimlik ve Direnç

Mahsa Amini protestoları, kültürel kimliğin hareketi şekillendirmedeki ve sistemik baskıya karşı direnişi teşvik etmedeki kritik rolünü vurgulamıştır. Bu tema, kültürel sembollerin ve ifadelerin protestocuları nasıl birleştirdiğini ve mesajlarını nasıl güçlendirdiğini araştırmaktadır. Belirlenen kodlar -kıyafet protestolarında sembolizm, sanat ve müziğin protestolardaki rolü ve kültürel slogan ve marşlar- kültürel kimlik ve aktivizmin kesiştiği noktaların altını çizmektedir.

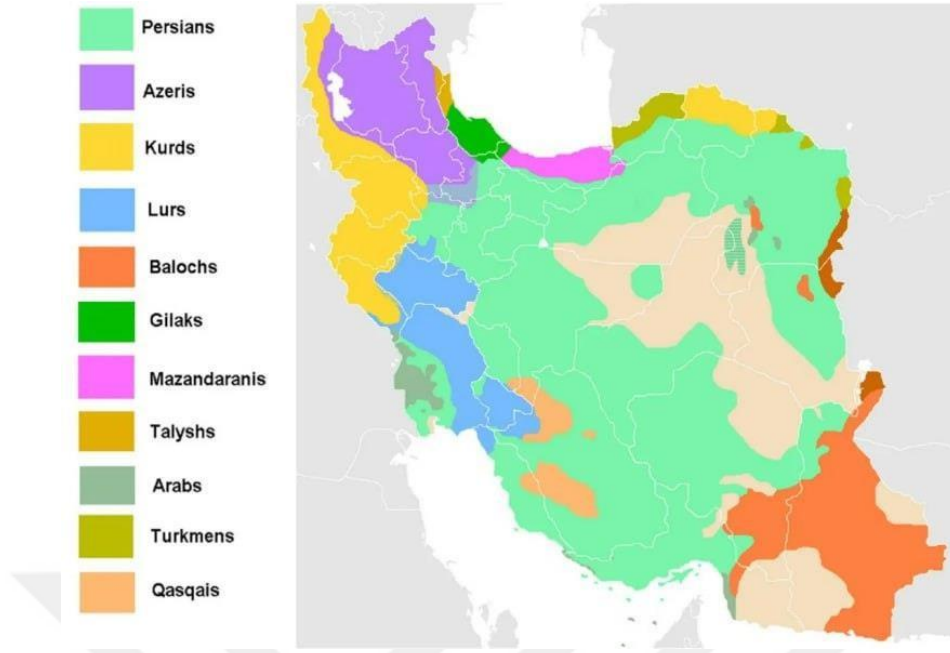
Başörtüsü yakmak gibi sembolik eylemlerin kullanımı, zorunlu başörtüsü yasalarına ve devlet tarafından dayatılan daha geniş kültürel kısıtlamalara meydan okuyan güçlü bir direniş ifadesiydi. Bir katılımcı bu deneyimi şöyle ifade etti: *“Başörtümü yakmak son derece kişisel ve aynı zamanda son derece kamusalı. Yıllardır dayatılan kimliğimden sıyrılıp özgürlüğümü talep ediyordum gibi hissettim. Aynı şeyi yapan diğerlerine katıldığında, bu kolektif bir meydan okuma beyanı haline geldi. Sadece haklar için değil, onur için de mücadele etmenin ne demek olduğunu dünyaya göstermek için sosyal medyada videolar ve resimler paylaştık. Aldığımız tepkiler -dünyanın dört bir yanındaki diğer kadınlardan gelen destek- bize güç verdi. Bu bize yaptığımız şeyin sadece İran'la ilgili olmadığını, her yerde baskıya meydan okumak olduğunu hatırlattı”* (P4). Bu eylemler uluslararası alanda yankı buldu ve kişisel direniş eylemlerini küresel güçlenme sembollerine dönüştürdü.

Mahsa Amini protestoları, kadınların toplum içinde veya sosyal medyada saçlarını kesmesi gibi derin kültürel anlam taşıyan çarpıcı kişisel meydan okuma eylemlerini de içeriyordu. İran kültürel sembolizminde derin kökleri olan bu jest, keder, direniş ve dayanışmanın güçlü bir ifadesiydi. Bir katılımcı şunları paylaştı: *“Saçımı kesmek Mahsa ve bu rejim altında acı çeken her kadın için bir yas tutma eylemiydi. Ama aynı zamanda bir meydan okuma eylemiydi. Bizim kültürümüzde saç kesmek genellikle derin, duygusal bir protestoyu ya da üzüntüyü sembolize eder. Videoyu sosyal medyada paylaştığımda sadece acımı ifade etmiyordum, dünyaya artık yeter diyordum. Tanımadığım insanlardan,*

hatta cesaretimizden ilham aldıklarını söyleyen erkeklerden aldığım mesajlar, bu küçük eylemin çok daha büyük bir şeyin parçası olduğunu hissettirdi” (P1). İnternette yaygın olarak paylaşılan bu uygulama, hareketin duygusal yoğunluğunun ve kültürel rezonansının bir sembolü haline geldi. Bu saç kesme eylemleri, İran'daki yas ve protestonun kültürel mirasını yansıtarak daha geniş direniş temalarıyla derinden bağlantı kurdu. Ayrıca, protestocuların kolektif öfke ve umudu iletmek için son derece kişisel eylemleri kullanma becerilerini de sergileyerek hareketin etkisini hem yerel hem de küresel olarak daha da güçlendirdiler.

Sanat ve müzik de protestoları harekete geçirmede ve katılımcılar arasında ortak bir kültürel kimlik yaratmada önemli bir rol oynadı. Hareketten ilham alan şarkılar marşlara dönüşerek farklı şehir ve demografik gruplardan protestocuları birleştirdi. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Yürüyüşler sırasında biri şarkı söylemeye başlıyor ve birkaç dakika içinde yüzlerce ses katılıyordu. Bu şarkıların sözleri hissettiğimiz her şeyi yansıtıyordu; keder, öfke, umut. Protesto şarkılarından birini ilk kez duyduğumu hatırlıyorum. Bir silahlanma çağrısı gibiydi ama şiddet yerine dayanışma ve cesaret çağrısı yapıyordu. Ayrıca kamusal alanları geri almak için duvar resimleri ve grafitiler kullandık, duvarları özgürlük için tuvallere dönüştürdük. Bu sanatsal ifadeler sadece güzel değildi; onlar herhangi bir konuşmanın yapabileceğinden daha yüksek sesle konuşan direniş araçlarıydı”* (P10). Sanat ve müziğin protestolara bu şekilde entegre edilmesi, hareketin kültürel derinliğini ve kolektif eyleme ilham verme kabiliyetini yansıtıyordu.

Kültürel sloganlar ve marşlar protestolarda kimliğin rolünü daha da pekiştirdi. 'Kadın, Hayat, Özgürlük' gibi sloganlar ve 'Azerbaycan eyaleti uyuma, Kürdistan eyaleti arkanda' gibi bölgesel ifadeler İran'daki farklı etnik grupların birliğini özetliyordu. Bir katılımcı şöyle anlatıyor: *“Bu sloganları attığımızda sanki nesillerin gerçeğini dile getiriyormuşuz gibi hissediyorduk. Bu sadece bir protesto değildi; kim olduğumuzun ve neyi savunduğumuzun bir beyanıydı. Bir mitingde Azerbaycan eyaleti ve Kürdistan eyaleti ile ilgili bir slogan duyduğumu hatırlıyorum. Gözlerim yaşarmıştı çünkü ilk defa bizi ayıran duvarların yıkılmakta olduğunu hissetmiştim. Hükümet onlarca yıldır bizi birbirimize düşürmeye çalıştı ama bu sloganlar onlara taktiklerinin artık işe yaramayacağını gösterdi. Eşitlik ve özgürlük mücadelemizde birleşmiştik”* (P11). Bu kültürel sloganlar hem bir toparlanma çığlığı hem de devletin hareketi etnik hatlar boyunca bölme girişimlerinin reddi işlevi gördü.

Görsel 4.4. İran'daki dilsel ve kültürel çeşitliliği gösteren bir harita (Kaynak: Babak Behnam ve Maryam Zakeri, "Genetics and Genomic Medicine in Iran," *Molecular Genetics & Genomic Medicine* 7, no. 2).

Bulgular, Scott'ın (1990) kültürel ifade ve sembollerin sistemik güç yapılarına karşı direniş araçları haline geldiği "zayıfların silahları" kavramıyla örtüşmektedir. Mahsa Amini protestoları, kültürel kimliğin baskıcı rejimlere meydan okumak için nasıl harekete geçirilebileceğini, farklı toplulukları ortak değerler ve hedefler altında nasıl birleştirebileceğini örneklemektedir.

Kültürel kimlik ve direniş Mahsa Amini protestolarının ayrılmaz bir parçası olmuş, hareketin anlatısını ve stratejilerini şekillendirmiştir. Protestocular sembolik eylemler, sanat, müzik, dans ve birleştirici sloganlar aracılığıyla sadece kültürel miraslarını geri kazanmakla kalmadılar, aynı zamanda bunu sistemik baskıya karşı bir silah olarak kullandılar. Bir katılımcının özetlediği gibi, "*Kültürümüz bizim gücümüz oldu. Bize kim olduğumuzu ve neler yapabileceğimizi hatırlattı. Bizi silmeye çalıştılar ama bu protestolar sayesinde kendimizi tarihe geri yazdık*" (P7). Kültürel kimliğin bu ifadeleri sadece İran içindeki hareketi güçlendirmekle kalmadı, aynı zamanda küresel çapta yankı uyandırarak dayanışmaya ve davalarına desteğe ilham verdi.

Çevrimiçi-Çevrimdışı Etkileşim Dinamikleri

Mahsa Amini protestoları, çevrimiçi koordinasyon ile çevrimdışı eylem arasındaki kritik etkileşimi göstererek dinamik ve uyarlanabilir bir hareket yarattı. Bu tema, protestocuların protestoları koordine etmek için dijital platformlardan nasıl yararlandıklarını ve bu çabaları kamusal alanlardaki fiziksel aktivizmle nasıl bütünleştirdiklerini doğrudan vurgulamaktadır. Belirlenen kodlar - protestoların sosyal medya aracılığıyla koordine edilmesi, dijital aktivizmin sokak protestolarıyla harmanlanması ve aktivizm için kafe ve yerel alanların kullanılması - hareketin önemli zorluklara rağmen gelişmesini sağlayan çok katmanlı stratejileri ortaya koymaktadır.

Sosyal medya, protestoların planlanması ve organize edilmesinde bel kemiği görevi görerek katılımcıların hızla harekete geçmesine ve değişen koşullara yanıt vermesine olanak tanıdı. Bir katılımcı şöyle açıklıyor: *“Twitter ve Telegram merkezi sinir sistemimiz gibiydi. Her sabah güncellemeleri kontrol ederdik - protesto yerleri, güvenlik ipuçları ve tutuklansak ne yapacağımız gibi. Bu platformlar olmadan böylesine büyük çaplı gösterileri koordine etmek imkansız olurdu. Ama orada durmadık. Sokaklara çıktığımızda, aynı platformlar gerçek zamanlı olarak bağlantıda kalmamıza yardımcı oldu, polis hareketleri veya güvenli kaçış yolları hakkında uyarılar paylaştı. Kaotikti ama işe yaradı”* (P7). Bu platformlar, eylemleri senkronize etmek için vazgeçilmez araçlar haline geldi ve katılımcıların belirsizlik ve riskle dolu bir ortamda gezinmelerini sağladı.

Dijital ve fiziksel aktivizmin harmanlanması protestoların bir diğer özelliği idi. Protestocular, mobil internetin kapalı olduğu zamanlarda bile olayları gerçek zamanlı olarak belgelemek ve paylaşmak için yenilikçi yöntemlere büyük ölçüde güvendiler. Bir katılımcı şunları paylaştı: *“Protestolar sırasında mobil internet sık sık kesildi ama evlerdeki geniş bant bağlantıları hala çalışıyordu. Çeşitli nedenlerle sokaklarda olamayan insanlar bizim gözümüz ve kulağımız oldu. Pencerelelerinden güvenlik güçlerinin şiddetini belgelediler, videolar kaydettiler ve bunları internette paylaştılar. Aynı zamanda evlerinden 'Diktatöre ölüm' gibi sloganlar atarak güçlerin dikkatini dağıtıyor ve kaos yaratıyorlardı. Bu eylemler en az sokaklarda olmak kadar önemliydi. Dünyaya neler olduğunu gösterirken hükümete de direnişin her yerde -evlerde, sokaklarda ve internette- olduğunu hatırlatıyorlardı”* (P1). Dijital dokümantasyon ve

çevrimdışı katılım arasındaki bu yaratıcı etkileşim, hareketin erişimini ve etkisini artırarak protestocuların uyum yeteneğini ve birliğini ortaya koydu.

Kafeler ve diğer yerel alanlar, planlama ve tartışma için gayri resmi merkezler olarak hizmet vererek hareketin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bir katılımcı bu etkileşimleri anlattı: *“Geceleri kafelerde buluşurduk, güvenliğimizi sağlayan arkadaşlarımızın sahip olduğu yerlerde. Bu toplantılar sonraki adımlarımızı planlamak için kritik öneme sahipti. Strateji belirledikten sonra eşleşiyor ve motosikletlerle sokaklara çıkıp bildiriler dağıtıyor ya da 'Diktatöre ölüm' ve 'Bu son söz, hedef tüm rejim' gibi duvarlara sloganlar yazıyorduk. Bu, rejimi destekleyen ancak sosyal medyadan kaçınan ve protestoların boyutundan habersiz olanlara ulaşma yolumuzdu. Sokaklardaki ve duvarlardaki mesajlar, direnişimizin genişliğini görmeleri ve anlamaları için çok önemliydi”* (P6). Bu çevrimdışı eylemler dijital protestoları tamamlayarak hareketin çevrimiçi platformlardan kopuk olanlar da dahil olmak üzere toplumun tüm kesimlerine ulaşmasını sağladı.

Çevrimiçi ve çevrimdışı etkileşimin ikili yaklaşımı, katılımcıların deneyim ve tercihlerindeki farklılıkları da ortaya çıkarmıştır. Bazıları sosyal medyayı vazgeçilmez olarak görürken, diğerleri sınırlamaları konusunda endişelerini dile getirdi. Bir katılımcı, *“Sosyal medya güçlüydü ama mükemmel değildi. Herkes ona güvenmiyordu, özellikle de hükümetin gözetimi söz konusu olduğunda. Bu yüzden mümkün olduğunca yüz yüze toplantılara güveniyorduk. Bunları organize etmek daha zordu ama daha güvenli hissettiriyordu. Ve bir bakıma bize bu hareketin kalbinde yer alan insani bağ hatırlatıyordu”* (P13). Dijital ve fiziksel aktivizm arasındaki bu denge, hareketin farklı ihtiyaç ve koşullara uyum sağlayarak esnek ve kapsayıcı kalmasını sağladı.

Bulgular, Bennett ve Segerberg'in (2013) dijital platformların merkezi olmayan ve kişiselleştirilmiş aktivizm biçimlerini mümkün kılmadaki rolünü vurgulayan bağlayıcı eylem teorisiyle uyumludur. Mahsa Amini protestoları, bu tür yaklaşımların geleneksel direniş biçimleriyle nasıl bütünleştirilebileceğini ve her ikisinin de güçlü yanlarından yararlanan melez bir model yaratılabileceğini örneklemektedir.

Mahsa Amini protestoları, çevrimiçi ve çevrimdışı aktivizmi birleştirmenin dönüştürücü potansiyelini ortaya koymuştur. Dijital koordinasyon, fiziksel protestolar ve

yerel alanların stratejik kullanımı sayesinde katılımcılar hem uyumlu hem de dirençli bir hareket yarattılar. Bir katılımcının özetlediği gibi, *“Gücümüz her yerde olma yeteneğimizden geliyordu - çevrimiçi, sokaklarda ve plan yapmak ve düşünmek için toplandığımız alanlarda. Bu, rejime ne yaparlarsa yapsınlar direnmenin bir yolunu bulacağımızı gösterdi”* (P5). Dijital ve fiziksel alanlar arasındaki bu etkileşim sadece hareketi sürdürmekle kalmadı, aynı zamanda baskı karşısında aktivizm için yeni bir standart belirledi.

Kadın Cinayetleri ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Mahsa Amini protestoları, İran'da süregelen kadın cinayetleri ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet krizine göz kamaştırıcı bir ışık tutarak küresel çapta sismik bir ilgi ve öfke dalgası yarattı. Bu tema, sosyal medyanın farkındalık yaratma ve kadınlara yönelik sistematik baskıyı belgelemedeki rolüne ilişkin araştırma sorularıyla yakından bağlantılıdır. Twitter, Instagram ve Telegram gibi platformlar, aktivistlerin protestolar sırasında hayatını kaybeden kadınların üzücü hikayelerini anlatmaları için kritik araçlar haline geldi ve fedakarlıklarının devlet sansürü altında gömülmek yerine meydan okumanın sembolleri olarak ölümsüzleştirilmesini sağladı.

Nika Shakarami, Hadis Najafi, Ghazaleh Chalabi ve Sarina Esmailzadeh gibi kadınların ölümleri hareket için güçlü bir toparlanma noktası oldu. Nika'nın trajik ölümü özellikle topluluklar arasında yankı uyandırdı. Bir katılımcı içten bir düşüncelerini paylaştı: *“Nika'nın hikayesini öğrendiğimde içim parçalandı. O sadece 17 yaşındaydı, hepimiz gibi hayalleri ve umutları vardı. Rejimin onun ölümünün bir intihar olduğunu iddia eden anlatısı çok çirkindi ama hepimiz gerçeği biliyorduk. O sadece bir kurban değildi; o bir cesaret timsaliydi. Onlara karşı durma cesareti hükümeti korkuttu ve bu yüzden onu susturdular. Ne zaman kendimi bunalmış hissetsem aklıma Nika gelirdi. O bize pes etmenin bir seçenek olmadığını hatırlattı; mücadeleye devam etmeyi ona borçluyduk”* (P6). Benzer şekilde, Ghazaleh Chalabi'nin tüyler ürpertici bir videoda kaydedilen ve *“Korkmayın, hepimiz birlikteyiz”* dediği son anları, protestoların kolektif direncini özetliyordu. Bir başka katılımcı ise şunları söyledi: *“Bu videoyu izlemek dayanılmaz. Çok güçlü ve sarsılmaz olan sesi zihnimde yankılanmaya devam ediyor. Hayatı sona ererken bile başkalarına ilham verdi. Bu, tehlikenin keskin bir hatırlatıcısıydı*

ama aynı zamanda bir eylem çağrısıydı. Onun cesareti rejime karşı durmak için bizim yakıtımız oldu” (P4).

Protestolar aynı zamanda, kadınların liderliğini destekledikleri ataerkil yapıya doğrudan bir meydan okuma olarak gören güvenlik güçlerinin uyguladığı acımasız cinsiyetçi şiddeti de gözler önüne serdi. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Kadınlar bu hareketin ön saflarındaydı. Örgütlendiler, liderlik ettiler ve ilham verdiler. Bu, hükümeti her şeyden çok korkuttu ve onlar da buna şiddetle karşılık verdi. Öldürdükleri her kadın direnişimizi daha da güçlendirdi. Onların hikayeleri sloganlarımızda, yürüyüşlerimizde ve kalplerimizde taşındı. Bir güç kaynağı oldular, neden durmayı göze alamadığımızı hatırlattılar” (P7).*

16 yaşındaki lise öğrencisi Sarina Esmailzadeh, direncin ve meydan okumanın bir başka sembolü olarak ortaya çıktı. Sarina'nın yaratıcılığı ve entelektüel merakı YouTube'da paylaştığı videolarda ve Telegram'da yazdığı şiirlerde açıkça görülüyordu. YouTube videolarından birinde dokunaklı bir şekilde şu soruyu soruyordu: *“İranlı gençler olarak hayatlarımız neden Amerikalı gençlerden bu kadar farklı olsun? Neyimiz eksik?”* Düşünceleri değişim talep eden bir kuşakta yankı buldu. Trajik bir şekilde, Sarina ders dışı bir dersten çıktıktan sonra protestolara katılırken Karaj'da güvenlik güçleri tarafından dövülerek öldürüldü. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Sarina'nın hikayesi bizim hikayemizdi - hayalleri olan genç bir kadın ve susturulamayacak bir ses. Ölümü yıkıcıydı ama sözleri yaşamaya devam ediyor. Paylaştığı her video, yazdığı her şiir hareketin anlatisının bir parçası oldu. Bize tehlike karşısında bile ifadenin gücünü gösterdi” (P9).*

Sosyal medya, aktivistlerin devlet şiddetini belgelemesine ve farkındalığı küresel ölçekte yaymasına olanak tanıyarak bu hikayelerin güçlendirilmesinde vazgeçilmez bir rol oynadı. MahsaAmini ve #WomenLifeFreedom gibi kampanyalar, hashtag'lerin dönüştürücü potansiyelini ortaya koyarak dünya çapındaki bireyleri ortak bir adalet çağrısında birleştirdi. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Bu hashtag'ler sadece birer araç değil, birer yaşam çizgisiydi. Bizi dünyaya bağladılar. Dünyanın dört bir yanındaki insanlar hikayelerimizi paylaşmaya başladığında, sesimizin önemli olduğunu hissettik. Bu bize mücadelenin sadece bizim değil, insanlığın ortak mücadelesi olduğu umudunu verdi” (P14).*

Görsel hikaye anlatımı da protestoları belgelemek için dokunaklı bir yöntem haline geldi. Ghazaleh Chalabi ve Shirin Alizadeh gibi kişiler tarafından çekilen videolar rejimin acımasızlığının keskin hatırlatıcılarıydı. Bir katılımcı şunları ifade etti: *“Bu videolar ham ve yürek parçalayıcıydı ama aynı zamanda inkar edilemezdi. Dünyayı nelere katlandığımızı görmeye zorladılar. Rejim propagandanın arkasına saklanabilirdi ama bu videolar gerçeği gösterdi. Adalet için verdiğimiz mücadelenin sembolü ve direncimizin kanıtı oldular”* (P13).

Mahsa Amini protestoları kişisel acıyı kolektif eyleme dönüştürdü. Bir katılımcı anlamlı bir şekilde şöyle dedi: *“Kaybettiğimiz her kadın bizim bir parçamız oldu. Onların acısı bizim acımızdı ama aynı zamanda bizim amacımız oldu. Dudaklarımızda onların isimleri, kalplerimizde onların hikayeleri ile yürüdük. Bu artık sadece haklarla ilgili değildi; onların fedakarlıklarını onurlandırmak ve unutulmamalarını sağlamakla ilgiliydi”* (P12). Nika, Ghazaleh, Sarina ve diğerleri gibi kadınların kolektif hafızası, dünyaya İranlı kadınların boyun eğmeyen cesaretini hatırlatarak, susturulmayı reddeden bir harekete ilham vermeye devam ediyor.

İran'daki Sosyo-Politik Durum

İran'daki sosyo-politik bağlam uzun zamandır hükümet sansürü, etnik bölünme ve tekrar eden direniş modelleriyle damgalanmıştır. Bu temel faktörler Mahsa Amini protestolarının şekillenmesinde kritik bir rol oynamış, derin bir şekilde bölünmüş ve ağır bir şekilde kontrol edilen bir toplumda daha geniş bir özgürlük ve eşitlik mücadelesini yansıtmıştır. Bu tema, hükümet sansürünün toplumsal hareketler üzerindeki etkisi ve parçalanmış bir sosyo-politik ortamda dijital aktivizmin birleştirici gücüne ilişkin araştırma sorularıyla yakından bağlantılıdır.

İran sosyo-politik sisteminin belirleyici özelliklerinden biri de bilgi ve ifade üzerindeki sıkı kontrolüdür. Hükümet sansürü, internet erişiminin kısıtlanmasından devlet medyası aracılığıyla anlatının kontrol edilmesine kadar günlük hayatın neredeyse her alanına nüfuz ediyor. Bir katılımcı bu kısıtlamaların örgütlenme ve iletişim kurma becerileri üzerindeki etkisini anlattı: *“İran'da yaşamak bir kafeste olmak gibi. İnternet bizim dış dünyaya açılan penceremiz ama ne zaman sesimizi duyurmaya çalışsak interneti kapatıyorlar. Protestolar sırasında VPN kullanarak, güvenli uygulamalar aracılığıyla*

bilgi paylaşıarak ve hatta el yazısıyla notlar ileterek bu engelleri aşmanın yollarını bulmak zorunda kaldık. Yorucuydu ama aynı zamanda bizi daha kararlı hale getirdi. Her meydan okuma eylemi özgürlüğümüzün bir parçasını geri almak gibi hissettirdi” (P10). Hükümetin sistematik sansürü sadece muhalefeti bastırmakla kalmıyor, aynı zamanda bireyleri izole ederek kolektif eylemi daha zor hale getirmeyi amaçlıyor.

Bu çabalara rağmen Mahsa Amini protestoları İran'ın farklı etnik ve bölgesel grupları arasında eşi benzeri görülmemiş bir birliktelik sergiledi. Tarihsel olarak rejim etnik bölünmeleri bir kontrol aracı olarak kullanmış, direnişi zayıflatmak için toplulukları birbirine düşürmüştür. Ancak protestolar bu bariyerleri yıkarak Kürtleri, Farsları, Beluçları ve diğer etnik grupları ortak bir amaç altında birleştirdi. Bir katılımcı şunları söyledi: *“Hükümet yıllarca birbirimizi düşman olarak görmemizi sağlamaya çalıştı; Kürtlerin ülkeyi bölmek istediğini ya da Beluçların aşırılık yanlısı olduğunu söyledi. Ama bu sefer yalanlarını gördük. Kürtler ya da Farslar olarak değil, adalet için savaşan İranlılar olarak bir arada durduk. Gücümüzün birliğimizden geldiğini fark ettiğimiz güçlü bir andı” (P1).*

Bu birliktelik, İran toplumunun derinliklerine işlemiş tarihsel direniş örüntüleriyle daha da güçlenmiştir. İran, 20. yüzyılın başlarındaki Anayasal Devrim'den 2009'daki Yeşil Hareket'e kadar baskıya karşı kolektif mücadelelerin zengin bir tarihine sahiptir. Mahsa Amini protestoları büyük ölçüde bu tarihi örneklerden yararlandı ve katılımcılar cesaret ve kararlılık aşılacak için sık sık geçmiş hareketlerin anısına başvurdu. Bir katılımcı şunları paylaştı: *“Ebeveynlerimiz ve büyükanne ve büyükbabalarımız kendi savaşlarını verdiler ve şimdi sıra bizde. Bize direnişin kanımızda olduğunu, rejim ne kadar uğraşırsa uğraşsın İran halkının ruhunu asla ezemeyeceğini öğrettiler. Sokaklarda slogan attığımızda, onların mirasını ileriye taşıdığımızı hissediyorduk” (P4).*

Bu sosyo-politik faktörler ile dijital aktivizm arasındaki etkileşim Mahsa Amini protestolarında da kendini göstermiştir. Sosyal medya hükümetin söylemine meydan okumak, farklı bölgelerdeki bireyleri birbirine bağlamak ve hareketin ilerleyişini belgelemek için bir platform sağladı. Bir katılımcı şunları ifade etti: *“Sosyal medya bir araçtan çok daha fazlasıydı; bizim can simidimizdi. Rejim bizi susturmaya çalıştığında bize bir ses verdi. Hashtag'ler, videolar ve paylaşımlar aracılığıyla sınırları aşan bir direniş ağı kurduk. Dünyanın dört bir yanından insanların mücadelemize katıldığını,*

hikayelerimizi paylaştığını ve bizimle birlikte durduğunu görmek inanılmazdı. Bu bize yalnız olmadığımızı hatırlattı” (P13). Çevrimiçi ve çevrimdışı aktivizm arasındaki bu dinamik etkileşim, İranlı protestocuların ağır baskılar karşısındaki direncini ve uyum yeteneğini ortaya koydu.

Mahsa Amini protestoları sadece İran'ın sosyo-politik bağlamının ortaya çıkardığı sistemik zorlukları vurgulamakla kalmadı, aynı zamanda bu engellerin aşılmasında birlik ve direnişin gücünü de gösterdi. Hareket, etnik bölünmeleri yıkararak, tarihsel direniş modellerinden yararlanarak ve dijital aktivizmin gücünü kullanarak daha adil ve kapsayıcı bir toplum için ilgi çekici bir vizyon ortaya koydu. Protestolara katılanların hikayeleri ve deneyimleri, İran halkının kalıcı ruhunun ve özgürlük için verdikleri sarsılmaz mücadelenin bir kanıtıdır.

5. SONUÇ

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

Mahsa Amini protestoları sosyal medya, dijital aktivizm ve taban hareketleri arasındaki etkileşimi anlamada önemli bir vaka çalışması olarak duruyor. Bu protestolar, teknolojik gelişmelerin ve geleneksel direniş biçimlerinin nasıl bir araya gelerek toplumsal değişim için sağlam bir çerçeve oluşturduğunu örneklemektedir. Bu sonuç, yalnızca bu çalışmanın temel bulgularını ele almakla kalmamakta, aynı zamanda hareketin dinamiklerinin, zorluklarının ve daha geniş çıkarımlarının kapsamlı bir analizini sağlamak için araştırma sorularını ve hipotezlerini bütünleştirmektedir.

Bu araştırma, protestoların yayılması ve koordine edilmesinde sosyal medyanın rolü, #MahsaAmini hareketi ile İran'daki önceki ayaklanmalar arasındaki farklar ve protestocuların dijital platformları kullanırken karşılaştıkları zorluklar da dahil olmak üzere çeşitli temel soruları araştırdı. Bulgular, sosyal medya platformlarının, özellikle de Twitter'ın (şimdi X) farkındalık yaratma, protestoları organize etme ve katılımcılar arasında dayanışmayı teşvik etmede kritik bir araç olarak hizmet ettiği yönündeki birincil hipotezi desteklemektedir. Bu platformlar, katılımcıların hem çevrimiçi hem de çevrimdışı aktivizme katılma kararlarını şekillendirmede belirleyici bir rol oynamıştır.

Temel varsayımlardan biri, sosyal medyanın, özellikle de Twitter'ın, kullanıcıların gerçek zamanlı bilgiye erişimini sağladığı ve protestolara katılma motivasyonlarına

katkıda bulunduğuydu. Bu çalışma, Twitter'da paylaşılan eylem çağrıları, görseller ve bilgilendirici içeriklerin bireylerin çevrimdışı katılımını önemli ölçüde etkilediğini doğrulamıştır. Ayrıca, katılımcıların dijital platformlara aşinalığı da dahil olmak üzere İran'ın kültürel ve sosyal dinamikleri, sosyal medyanın aktivizm üzerindeki etkisini şekillendirmede etkili olmuştur.

MahsaAmini hareketinin ayırt edici bir özelliği, devlet sansürüyle mücadele etmek için yaratıcı stratejilerin kullanılmasıydı. Protestocular, farkındalığı artırmak ve ivmeyi korumak için evlerinden gece sloganları atmak ve şehir duvarlarına grafiti yapmak gibi geleneksel direniş biçimlerinden yararlandılar. Geceleri atılan sloganlar kolektif meydan okumanın bir sembolü haline gelerek bireylerin evlerinin güvenliğinden katılımını sağlarken hareketin görünürlüğünü de artırdı. Benzer şekilde grafitiler de direnişin kalıcı ve görsel bir biçimi olarak hem yerel hem de küresel kitlelere güçlü mesajlar ilettiler. Bu stratejiler özellikle İran hükümetinin devlet medyası üzerindeki kontrolüne karşı koymada etkili oldu. Protestocular merkezi iletişim kanallarını bypass ederek seslerinin sadece yerel kitlelere değil uluslararası gözlemcilerle de ulaşmasını sağladılar. Bu durum, geleneksel yöntemlerin otoriter rejimlerin dayattığı engelleri aşmak için dijital aktivizmi nasıl tamamlayabileceğini göstermektedir.

Önceki ayaklanmaların aksine İran hükümeti #MahsaAmini protestoları sırasında tam bir internet kesintisi uygulamaktan kaçındı. Bu kararda muhtemelen ekonomik ve siyasi kaygılar etkili oldu, zira internetin tamamen kapatılması ülkedeki mevcut sorunları daha da kötüleştirebilirdi. Bu kısmi erişilebilirlik aktivistlerin olayları belgelemesine, gerçek zamanlı görüntüleri paylaşmasına ve protestolara uluslararası dikkat çekmesine olanak sağladı. Belgelemenin iki ucu keskin bir kılıç olduğu kanıtlandı. Bir yandan küresel farkındalık ve İran rejimi üzerinde baskı yaratılmasını sağladı. Öte yandan, sosyal medyanın erişilebilirliği yanlış bilginin yayılmasını da kolaylaştırdı ve bu da tutarlı bir anlatı sürdürme çabalarını zorlaştırdı. Yine de bu dönemdeki olayların belgelenmesi, hareketin kapsamını ve etkisini anlamak için kritik bir kaynak olmaya devam ediyor.

Tartışmalarda genellikle yanlış bilgilendirme ve sosyal medya platformlarının değişen doğası gibi tekrar eden temalar vurgulandı. Eleştiriler, Elon Musk'ın liderliğinde Twitter'ın nasıl dezenformasyon yayma aracı haline geldiğine odaklandı. Musk'ın yanlış bilgilendirme politikası uygulamasını durdurması ve Rusya, Çin ve İran gibi ülkelerden

devlete bağılı medyayı güçlendiren algoritmik ayarlamalar gibi politika değışiklikleri önemli endişelere yol açmıştır (Politifact, 2023). Avrupa Birliğı'nin X'e yönelik 2023 soruşturması, platformun yanlış bilgilendirmeye karşı savunmasızlığının altını daha da çizmiştir (BBC, 2023). Bu gelişmeler yalnızca merkezileşmiş, özel sektöre ait platformların yarattığı zorlukları vurgulamakla kalmıyor, aynı zamanda sosyal medyanın manipölasyon potansiyeline ilişkin daha geniş bir sorunu da yansıtıyor. Bu çalışma, bu zorlukların Twitter'a özgü olmadığını, sahiplik değışikliklerine, politika değışimlerine ve teknolojik evrime maruz kalan sosyal medya platformlarının doğasında var olduğunu savunmaktadır.

Dijital aktivizmin uluslararası farkındalık yaratma ve İran hükümeti üzerinde baskı uygulamadaki rolü abartılamaz. MahsaAmini ve #WomanLifeFreedom gibi hashtag kampanyaları, yerel mücadelelerin sosyal medyanın stratejik kullanımı yoluyla nasıl küresel bir yankı uyandırabileceğini örnekleği. Bu kampanyalar, İranlı kadınların karşı karşıya kaldığı sistematik baskıya ve ülkedeki daha geniş sosyo-politik zorluklara dikkat çekerek uluslararası dayanışmayı harekete geçirdi.

Her bir araştırma sorusu #MahsaAmini hareketi bağlamında cevabını bulmaktadır: Başta Twitter olmak üzere sosyal medya platformları bilginin hızla yayılmasını sağlamış, örgütlenmeyi kolaylaştırmış ve katılımcılar arasında dayanışma duygusunu teşvik etmiştir. Kısmi internet kesintileri ve dijital ve geleneksel direniş yöntemlerinin bir araya getirilmesi, daha önceki hareketlerden önemli bir ayrışmaya işaret ediyordu. Olayların belgelenmesi ve kadınların protestolarda merkezi figürler olarak rol alması özellikle ayırt ediciydi. Yanlış bilgilendirme, dijital gözetim ve sansür önemli zorluklar yarattı. Protestocular görünürlüğü sürdürmek için merkezi olmayan platformları, şifreli iletişimi ve grafiti ve sloganlar gibi geleneksel direniş yöntemlerini kullanarak uyum sağladılar.

Bu çalışmanın bulguları, gelecekteki aktivizm ve araştırmalar için önemli çıkarımlara sahiptir. Aktivistler, manipölasyon ve sansüre açık olan merkezi sosyal medyaya olan bağımlılığı azaltmak için merkezi olmayan platformları ve blok zinciri tabanlı teknolojileri keşfetmelidir. Hareketlerin kişisel hikayelerini, görsellerini ve dijital içeriklerini belgelemek ve arşivlemek, bu hareketlerin mirasını güvence altına almak ve hesap verebilirliği teşvik etmek için elzemdir. Platformlar şeffaflığı korurken dezenformasyona karşı daha sıkı tedbirler almalıdır. Aktivistler de güvenilir bilgileri

doğrulamak ve yaymak için stratejiler geliştirmelidir. MahsaAmini protestoları ile diğer küresel hareketler arasında yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar, dijital aktivizmin evrensel ve bağlama özgü dinamikleri hakkında daha derin bilgiler sağlayabilir. Boylamsal çalışmalar da hareketin İran toplumu üzerindeki kalıcı etkisini inceleyebilir.

Mahsa Amini protestoları İran direniş tarihinde bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Protestocular sosyal medyanın gücünü geleneksel aktivizm biçimleriyle birleştirerek direnç, yaratıcılık ve adalete olan sarsılmaz bağlılıklarını gösterdiler. Yanlış bilgilendirme ve sansür gibi zorluklar devam etse de, hareket dijital çağda kolektif eylemin dönüştürücü potansiyelinin altını çizdi. Çalışma, sosyal medyanın etkin bir şekilde kullanıldığında coğrafi ve kültürel engelleri aşabildiği, ötekileştirilmiş toplulukların seslerini yükseltebildiği ve otoriter rejimler altında hareketleri sürdürebildiği sonucuna varmaktadır. Bununla birlikte, bu platformların evrim geçiren doğası, sosyal değişim araçları olarak geçerliliklerini sürdürmelerini sağlamak için dikkatli olmayı ve uyarlanabilirliği gerektirmektedir.

5.2. Öneriler

Bu çalışma sosyal medyanın toplumsal protestolar üzerindeki etkisine dair önemli bilgiler sunarken, gelecekteki araştırmaların daha kapsamlı bir anlayış oluşturmak için genişletebileceği birkaç alan bulunmaktadır.

İlk olarak, bu çalışma öncelikle #MahsaAmini protestoları sırasında Twitter'ın rolüne odaklanmıştır. Gelecekteki araştırmalar Instagram ve Telegram gibi diğer sosyal medya platformlarının toplumsal hareketleri kolaylaştırmadaki rollerini araştırabilir ve karşılaştırabilir. Her bir platform farklı algoritmalar, kullanıcı demografileri ve içerik yayma mekanizmalarıyla çalışmaktadır ve bu da protestolar üzerinde farklı etkilere yol açabilir.

İkinci olarak, bu çalışma sosyal medya içeriğini analiz ederken, protesto katılımcılarının deneyimlerine ve algılarına odaklanan daha ileri niteliksel araştırmalar bulgulara derinlik katabilir. Örneğin, katılımcıların protestolara katılma motivasyonları, sosyal medyanın bu motivasyonları şekillendirmedeki rolü ve bireylerin internet sansürünü aşmak için kullandıkları stratejiler araştırılabilir.

Üçüncü olarak, bu çalışmada sosyal medyanın genel etkileri incelenmiştir, ancak gelecekteki araştırmalar bu etkilerin yaş, cinsiyet ve eğitim seviyesi gibi demografik gruplar arasında nasıl farklılık gösterdiğini analiz edebilir. Gençlerin ve kadınların protestolardaki rolüne ve sosyal medyanın bu tür hareketlerde seslerinin yükselmesini nasıl sağladığına özel önem verilebilir.

Dördüncü olarak, internet sansürü ve protestolar arasındaki ilişki ele alınmış olsa da, gelecekteki çalışmalar sansürü aşmak için kullanılan teknolojik araçları ve bunların protesto dinamikleri üzerindeki etkilerini inceleyebilir. VPN'ler, proxy sunucuları ve diğer dijital çözümler gibi araçlar üzerine yapılacak araştırmalar, aktivistlerin sansürü nasıl aştığına ve bu yöntemlerin etkinliğine ışık tutabilir.

Son olarak, gelecekte yapılacak araştırmalar sosyal medya odaklı protestoların uzun vadeli etkilerini ve bu hareketlerin daha geniş toplumsal, siyasi ve kültürel değişimleri nasıl etkilediğini inceleyebilir. Örneğin, #MahsaAmini protestolarının diğer ülkelerdeki toplumsal hareketler üzerindeki dalgalanma etkileri değerli bir çalışma alanı olabilir. Ayrıca, sosyal medyanın protestoların zaman içinde sürdürülmesindeki rolü ve toplumsal dönüşüme katkıları daha fazla araştırılmayı gerektirmektedir.

Bu öneriler, sosyal medya ve toplumsal hareketlerin kesişimine ilişkin anlayışın kapsamını genişleterek gelecekteki araştırmalara rehberlik etmeyi ve bu alanda daha zengin ve daha çeşitli bir literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Afshari, R. (2001). *Human Rights in Iran: The Abuse of Cultural Relativism*. University of Pennsylvania Press. DOI: 10.9783/9780812201055
- Afshari, R. (2009). A historic moment in Iran. *Human Rights Quarterly*, 31(4), 839–855. <https://doi.org/10.1353/hrq.0.0104>
- Al-Attiya, S. J. (2024). Digital activism: Female political empowerment through X (Twitter) hashtags in Qatar. *Master's Thesis, Hamad Bin Khalifa University*.
- Amnesty International. (2022, September). *Iran: Mahsa Amini's death and the crackdown on protests*. Retrieved from <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/09/what-happened-to-mahsa-zhina-amini/>
- Anderson, M., Karami, A., & Bozorgi, P. (2020). Social media and COVID-19: Can social distancing be quantified without measuring human movements? *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 57(1). <https://doi.org/10.1002/pra2.378>
- Ashfaq, M., Shahid, N.-u.-A., & Zubair, J. (2021). New media and political protest: Framing analysis of news content on Twitter. *Asian Journal of Comparative Politics*, 7(4), 1177–1189. <https://doi.org/10.1177/205789112111067317>
- Bang, C. C., Lee, J., & Rao, H. R. (2021). The Egyptian protest movement in the twittersphere: An investigation of dual sentiment pathways of communication. *International Journal of Information Management*, 58. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2021.102328>
- Barassi, V. (2015). *Activism on the Web: Everyday Struggles Against Digital Capitalism*. Routledge.
- Barisione, M., Michailidou, A., & Airolidi, M. (2019). Understanding a digital movement of opinion: The case of #RefugeesWelcome. *Information Communication and Society*, 22(8), 1145–1164. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1410204>

- BBC. (2023). *EU accuses Elon Musk's X of deceptive practices over blue 'checkmark'*. Retrieved from <https://www.bbc.co.uk/news/technology-67097020>
- Beidollahkhani, A., & Farkhari, M. (2024). Femininity opposition and revolution in the Islamic Republic of Iran: An analysis from Twitter. *Feminist Media Studies*. <https://doi.org/10.1080/14680777.2024.2394840>
- Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2012). THE LOGIC OF CONNECTIVE ACTION: Digital media and the personalization of contentious politics. *Information, Communication & Society*, 15(5), 739-768. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.670661>
- Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2013). *The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics*. Cambridge University Press.
- Biernacki, P., & Waldorf, D. (1981). Snowball sampling: Problems and techniques of chain referral sampling. *Sociological Methods & Research*, 10(2), 141-163. <https://doi.org/10.1177/004912418101000205>
- Blumler, J. G., & Katz, E. (1974). The Uses of Mass Communications: Current Perspectives on Gratifications Research. Sage Annual Reviews of Communication Research Volume III.
- Boulianne, S. (2015). Social media use and participation: A meta-analysis of current research. *Information, communication & society*, 18(5), 524-538.
- Boyd, D. (2010). Social network sites as networked publics: Affordances, dynamics, and implications. In *A networked self* (pp. 47-66). Routledge.
- Bozarth, L., & Budak, C. (2022). Keyword expansion techniques for mining social movement data on social media. *EPJ Data Science*, 11(1). <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-022-00343-9>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, M., Ray, R., Summers, E., & Fraistat, N. (2017). #SayHerName: A case study of intersectional social media activism. *Ethnic and Racial Studies*, 40(11), 1831–1846. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1334934>

- Brown, S. J., Babcock, G., & Radu, M. B. (2021). Social Media and Social Movements. *Encyclopedia of Information Science and Technology* (5th ed.).
- Bucar, E. M., & Fazaeli, R. (2008). Free speech in Weblogistan? The offline consequences of online communication. *International Journal of Middle East Studies*, 40(3), 403–419. <https://doi.org/10.1017/S0020743808080999>
- Bucar, E. M., & Fazaeli, R. (2008). Veil and Control: Persuasion and Coercion in Iranian Islamic Discourse. *Journal of the American Academy of Religion*, 76(1), 142-170.
- Cammaerts, B. (2015). Technologies of self-mediation: Affordances and constraints of social media for protest movements. In J. Uldam & A. Vestergaard (Eds.), *Civic engagement and social media: Political participation beyond protest* (pp. 97-110). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137446486_7
- Castells, M. (2013;2015;2012;). *Networks of outrage and hope: Social movements in the internet age* (2. Aufl.;Second;2nd;1;2; ed.). Polity.
- Castells, M. (2015). *Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age*. John Wiley & Sons.
- Chubin, F. (2020). From empowerment to advocacy: Innominate identity politics as feminist advocacy in Iran. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 33(3), 407–428. <https://doi.org/10.1007/s10767-019-09339-2>
- Clark, M. (2014). To Tweet Our Own Cause: A Mixed-Methods Study of the Online Phenomena ‘Black Twitter.’ [Doctoral Thesis]. University of North Carolina at Chapel Hill. DOI: 10.17615/7m8k-9r22
- Clarke, V., & Braun, V. (2014). Thematic analysis. In T. Teo (Ed.), *Encyclopedia of Critical Psychology* (pp. 1947-1952). Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5583-7_311
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299. DOI: 10.2307/1229039
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (Third ed.). SAGE.

- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches: Pbk* (4th, International student ed.). Sage.
- Deibert, R., & Rohozinski, R. (2010). Control and subversion in Russian cyberspace: Copyright and the network society. *Surveillance & Society*, 7(3/4), 294-307.
- Duarte, M. (2017). Connected Activism: Indigenous Uses of Social Media for Shaping Political Change. *Australasian Journal of Information Systems*, 21(0), 1–15. DOI: 10.3127/ajis. v21i0.1596
- Earl, J., & Kimport, K. (2011). *Digitally Enabled Social Change: Activism in the Internet Age*. MIT Press. DOI: 10.7551/mitpress/9780262015103.001.0001
- Elmore, N. (2024). Solidarity across borders: Transnational implications from the Mahsa Amini movement. *Social Movement Studies*. <https://doi.org/10.1080/14742837.2024.2407301>
- Flick, U. (2018). *An introduction to qualitative research* (6th ed.). SAGE Publications.
- Fominaya, C. F. (2022). Mobilizing during the COVID-19 pandemic: From democratic innovation to the political weaponization of disinformation. *American Behavioral Scientist*. <https://doi.org/10.1177/00027642221132178>
- Fominaya, C. F. (2022). Social movements and digital resistance: The role of social media in circumventing censorship in authoritarian regimes. *Journal of Social Movements*, 25(3), 275-297. <https://doi.org/10.1080/0163660X.2022.2037148>
- Gerbaudo, P. (2012). *Tweets and the Streets: Social Media and Contemporary Activism*. Pluto Press.
- Gillespie, T. (2018). *Custodians of the internet: The law and politics of platforms*. Yale University Press.
- Głowacka, D., Youngs, R., Pintea, A., & Wołosik, E. (2021). Digital technologies as a means of repression and social control. *Policy Department for External Relations, Directorate General for External Policies of the Union*.
- González-Bailón, S., Borge-Holthoefer, J., & Moreno, Y. (2013). Broadcasters and hidden influentials in online protest diffusion. *American behavioral scientist*, 57(7), 943-965.

- Goodman, L. A. (1961). Snowball sampling. *The Annals of Mathematical Statistics*, 32(1), 148-170. <https://doi.org/10.1214/aoms/1177705148>
- Goswami, M. P. (2018). Social media and hashtag activism. *Liberty dignity and change in journalism*, 2017.
- Grapheine. (n.d.). *Symbolism of cut hair in Iranian protest posters*. Grapheine. Retrieved January 31, 2025, from <https://www.grapheine.com/en/graphic-design-en/symbolism-cut-hair-iranian-protest-posters>
- Gray-Hawkins, M. (2018). Collective movements, digital activism, and protest events: The effectiveness of social media concerning the organization of large-scale political participation. *Geopolitics, History, and International Relations*, 10(2), 64–69. <https://doi.org/10.22381/GHIR10220188>
- Hansson, K., Sveningsson, M., & Ganetz, H. (2021). Organizing safe spaces: #MeToo activism in Sweden. *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, 30(5–6), 651–682. <https://doi.org/10.1007/s10606-021-09410-7>
- Howard, P. N., & Hussain, M. M. (2013). In Hussain M. M. (Ed.), *Democracy's fourth wave?: Digital media and the arab spring* (1st ed.). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199936953.001.0001>
- Höberg, K. (2018). Organizational social media: A literature review and research agenda. DOI:[10.24251/HICSS.2018.235](https://doi.org/10.24251/HICSS.2018.235)
- Human Rights Watch. (2022, September). *Iran: No justice for Mahsa Amini, protester killings*. Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2022/09/25/iran-no-justice-mahsa-amini-protester-killings>
- Hwang, H., & Kim, K. O. (2015). Social media as a tool for social movements: The effect of social media use and social capital on intention to participate in social movements. *International Journal of Consumer Studies*, 39(5), 478-488.
- IranWire. (2022). Women killed during Mahsa Amini protests. [PDF document].
- Isa, D., & Himelboim, I. (2018). A social networks approach to online social movement: Social mediators and mediated content in #FreeAJStaff Twitter network. *Social Media and Society*. <https://doi.org/10.1177/2056305118760807>

- Jenzen, O., et al. (2021). The symbol of social media in contemporary protest: Twitter and the Gezi Park movement. *Convergence*, 27(2), 414–437. <https://doi.org/10.1177/1354856520933747>
- Jost, J. T., et al. (2018). How social media facilitates political protest: Information, motivation, and social networks. *Political Psychology*, 39, 85–118. <https://doi.org/10.1111/pops.12478>
- Joyce, M. (Ed.). (2010). *Digital activism decoded: The new mechanics of change*. International Debate Education Association.
- Kaplan, A. M. (2015). Social media, the digital revolution, and the business of media. *International Journal on Media Management*, 17(4), 197-199.
- Kaplan, A., & Mazurek, G. (2018). Social media. *Handbook of media management and economics*, 273-286.
- Kavada, A. (2016). Social movements and political agency in the digital age: A communication approach. *Media and Communication*, 4(4), 8–12. <https://doi.org/10.17645/mac.v4i4.691>
- Kavada, A. (2020). Creating the collective: social media, the Occupy Movement and its constitution as a collective actor. In *Protest technologies and media revolutions* (pp. 107-125). Emerald Publishing Limited.
- Kermani, H. (2023). *#MahsaAmini: Iranian Twitter Activism in Times of Computational Propaganda*. Social Movement Studies. <https://doi.org/10.1080/14742837.2023.2180354>
- Khalaji, M. (2022, October 6). Social media and Iran's protests: Anew public sphere. *The Washington Institute for Near East Policy*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/social-media-irans-protests-new-public-sphere>
- Khazraee, E., & Novak, A. N. (2018). Digitally mediated protest: Social media affordances for collective identity construction. *Social Media + Society*, 4(1), 1-14. <https://doi.org/10.1177/2056305118765740>

- Kidd, D. (2019). Hybrid media activism: Ecologies, imaginaries, algorithms. *Information, Communication & Society*, 22(14), 2207–2210. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2019.1631374>
- Kidd, D., & McIntosh, K. (2016). Social media and social movements. *Sociology Compass*, 10(9), 785–794. <https://doi.org/10.1111/soc4.12399>
- Lee, S. (2020). In Bulck J. (Ed.), *Social media use and social movements and protests*. John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9781119011071.iemp0316>
- Lutkenhaus, R. O., Jansz, J., & Bouman, M. P. A. (2019). Tailoring in the digital era: Stimulating dialogues on health topics in collaboration with social media influencers. *Digital Health*, 5. <https://doi.org/10.1177/2055207618821521>
- MacKinnon, R. (2012). *Consent of the networked: The worldwide struggle for Internet freedom*. Basic Books.
- Maguire, M., & Delahunt, B. (2017). Doing a thematic analysis: A practical, step-by-step guide for learning and teaching scholars. *All Ireland Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 9(3), 3351–3364.
- McCaughey, M., & Ayers, M. D. (2003). *Cyberactivism: Online Activism in Theory and Practice*. Routledge.
- Moghadam, V. M. (2003). *Modernizing women: Gender and social change in the middle east*
- Morozov, E. (2010). *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom*. PublicAffairs.
- Mousavi Shafaei, S. M., & Golmohammadi, V. (2022). The Regional-Supremacy trap: Disorder in the middle east. *Middle East Policy*, 29(1), 61–73. <https://doi.org/10.1111/mepo.12621>
- Mubarak, F. (2024). Riots or revolution? A framing analysis of the Mahsa Amini protests in U.S. and Iranian media. *Media Asia*. <https://doi.org/10.1080/01296612.2024.2370120>

- Mundt, M., Ross, K., & Burnett, C. M. (2018). Scaling social movements through social media: The case of Black Lives Matter. *Social Media and Society*, 4(4). <https://doi.org/10.1177/2056305118807911>
- Novak, A. N., & Khazraee, E. (2014). The stealthy protester: Risk and the female body in online social movements. *Feminist Media Studies*, 14(6), 1094–1095. <https://doi.org/10.1080/14680777.2014.975438>
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1-13. <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>
- Noy, C. (2008). Sampling knowledge: The hermeneutics of snowball sampling in qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(4), 327-344. <https://doi.org/10.1080/13645570701401305>
- Politifact. (2023). How Elon Musk ditched Twitter's safeguards and primed it for disinformation. Retrieved from <https://www.politifact.com/article/2023/oct/23/how-elon-musk-ditched-twitters-safeguards-and-prim>. (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2024))
- Porta, D. d., Porta, D. d., & Tarrow, S. (2005;2004;). *Transnational protest and global activism* (1st ed.). The Rowman & Littlefield Publishing Group.
- Pradhana, G. A., & Tania, S. (2021). Hyperreality of #BlackLivesMatter movement on social media. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 37(3), 288–303. <https://doi.org/10.17576/JKMJC-2021-3703-17>
- Rezai, Y. (2024). Performing Iran online: Digital poetics and feminist activism in the woman life freedom movement. *Journal of Gender Studies*. <https://doi.org/10.1080/09589236.2024.2386058>
- Rezai, Y. (2024). Performing Iran online: Digital poetics and feminist activism in the Woman, Life, Freedom movement. *Journal of Gender Studies*. <https://doi.org/10.1080/09589236.2024.2386058>
- Ritchie, J., & Lewis, J. (2003). *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*

- Scherman, A., Valenzuela, S., & Rivera, S. (2022). Youth environmental activism in the age of social media: The case of Chile (2009-2019). *Journal of Youth Studies*, 25(6), 751–770. <https://doi.org/10.1080/13676261.2021.2010691>
- Scott, J. C. (1990). *Domination and the arts of resistance: Hidden transcripts* (1st ed.). Yale University Press.
- Shahidullah, S. M. (2022). The governance of the internet in authoritarian regimes: Isolation, control, and censorship in Russia and China. *Global cybercrime and cybersecurity laws and regulations: Issues and challenges in the 21st century* (). Nova Science Publishers, Incorporated.
- Shirky, C. (2011). The political power of social media: Technology, the public sphere, and political change. *Foreign Affairs* (New York, N.Y.), 90(1), 28-41.
- Shirky, C. (2011). The political power of social media: Technology, the public sphere, and political change. *Foreign affairs*, 28-41.
- Slobozhan, I., Brik, T., & Sharma, R. (2023). Differentiable characteristics of Telegram mediums during protests in Belarus 2020. *Social Network Analysis and Mining*, 13(1), 19.
- Sohrabi, H. (2021). Virtual public spaces in restricted societies: Mobilizing dissent through Twitter. *Feminist Media Studies*, 17(3), 235-249. <https://doi.org/10.1080/14680777.2021.1234567>
- Strauss, W., & Howe, N. (1991). *Generations: The history of America's future, 1584 to 2069: Pbk* (1st ed.). Harper Perennial.
- Tarrow, S. G. (2011;2012;). *Power in movement: Social movements and contentious politics* (3;3rd; Rev. & updat 3rd; ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511973529>
- Terry, G., Hayfield, N., Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The SAGE handbook of qualitative research in psychology* (pp. 17-36). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781526405555.n2>
- Tilly, C. (2004;2019;2015;). *Social movements, 1768–2004* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315632063>

- Treré, E. (2019). *Hybrid media activism: Ecologies, imaginaries, algorithms*. Routledge.
- Tufekci, Z. (2017). *Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest*. Yale University Press.
- Twenge, J. M. (2018;2017;). *iGen : Why today's super-connected kids are growing up less rebellious, more tolerant, less happy - and completely unprepared for adulthood : And what that means for the rest of us* (1st ed.). Atria International.
- Van Dijk, Jan A G M, Professor. (2005). *Network society: Social aspects of new media* (2;2nd; ed.). SAGE Publications.
- Van Laer, J., & Van Aelst, P. (2010). Internet and social movement action repertoires: Opportunities and limitations. *Information, communication & society*, 13(8), 1146-1171.
- Xiong, Y., Cho, M., & Boatwright, B. (2019). Hashtag activism and message frames among social movement organizations: Semantic network analysis and thematic analysis of twitter during the #MeToo movement. *Public Relations Review*, 45(1), 10-23. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2018.10.014>
- Xiong, Y., Cho, M., & Boatwright, B. (2019). Hashtag activism and message frames among social movement organizations: Semantic network analysis and thematic analysis of Twitter during the #MeToo movement. *Public Relations Review*, 45(1), 10–23. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2018.10.014>
- Zeng, B. (2013). Social media in tourism. *Journal of Tourism & Hospitality*, 2(2)<https://doi.org/10.4172/2167-0269.1000e125>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: SeyedeFatemeh NOURAEI

Eğitim

Lisans 2010 Azad Üniversitesi, İletişim Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve İletişim

İş

2011- 2015 İlk okul Öğretmenliği

2015- 2021 Reklam ve Sosyal Medya Yöneticisi

2023- Halen Sosyal Medya ve Marka Yöneticisi

Kişisel Bilgiler

Cinsiyet: Kadın Yabancı Dil: Türkçe, İngilizce

EKLER

Evrak Kayıt Tarihi: 16.11.2023

Protokol No: 650615

Tarih: 04.12.2023

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Toplumsal Protestolarda Sosyal Medyanın Etkisi: İran'daki #MahsaAmini Protestoları ve Twitter'in Rolü. The Impact of Social Media on Social Protests: #MahsaAmini Protests in Iran and the Role of Twitter
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Naim ÇINAR
TEZ YAZARI:	Seyedehfatemeh NOURAEI
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof. Dr. Saime ÖNCE (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)	
Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)	Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim Bil. Fak.)
Prof. Dr. Handan ÖVEÇİ (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Kamil ÇEKEROL (Açıköğretim Fak.)